

Juduen hizkuntza inoiz hilik egon ote zen?

ARGIA

01758

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Diaspora hurbila

EUSKALDUNAK PARISEN

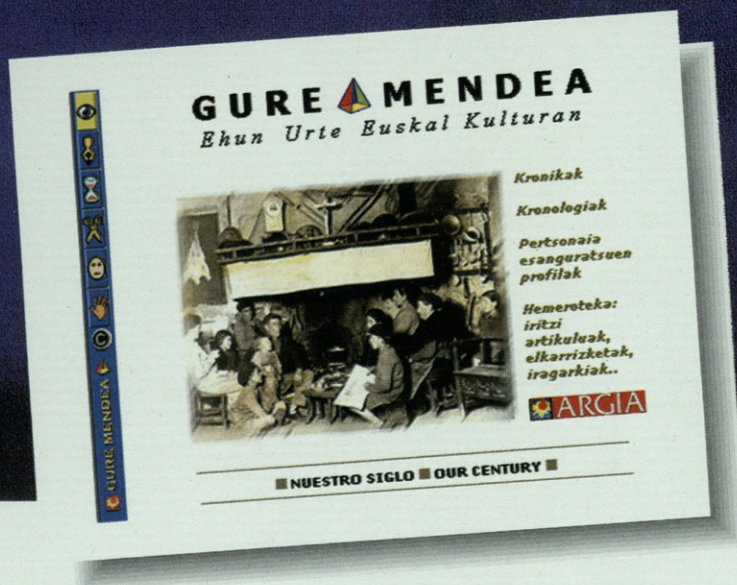

Karlos Panera

"Gure armadura mehegia da antzerki kritikoa egiteko"

Non daude Xalbador, Azkue,
Etxahun-Iruri, Mitxelena, Otaño, Zarate...

XX.ean BEGIRATU

GURE MENDEA SAREKO ARGIAN

www.argia.com

Euskal Prentsa On-Line

Ametzagaiñaren Teknologiaz

Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Jesus Urrea: "EHk boto diziplina eskatu digu, ez dugu aukerarik izan" 9

■ Euskal diaspora Parisen 25

■ Karlos Panera: "Gure armadura mehegia da antzerki kritikoa egiteko" 32

■ Iñaki Mendiguren: "Hedonismoaren aldeko sermoia da nobela" 42

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Jesus Urrea.	
Xabier Letona	9

EKONOMIA

Euskal banku eta kutxen bilioi erdiko etekina.	
Daniel Udalaiz	12

EUSKARA

Euskararen ofizialtasuna EHEren ibilaldiaren helburu.	
Katixa Garate	16

GIZARTEA

Hebreera inoiz hilik egon ote zen?	
Xabier Zabaltza	18
Euskal diaspora Parisen.	
Mikel Asurmendi	25
Elkarrizketa: Karlos Panera.	
Beñat Doxandabaratx	32

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Goizuetan bada txapeldun bat, deritzen zaio...	
Estitxu Arozena	38
Txapel babazorroa jokoan.	
Ruben Sanchez Bakaikoa	40
Elkarrizketa: Iñaki Mendiguren.	
Nagore Irazustabarrena	42

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Telebista-Irratia. Beñat Doxandabaratx	48
Agenda	51
Bizia	52
Ihesi	53
Denborapasak	56

IRITZIAK

Politika: Txotxe Andueza	8
Kultura: Ismael Manterola	44
Azkena: Jose Inazio Ansorena	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Aldizkariaren honen edizioa ligitzaile:

gizarte-ekintza
obra social

Acicak@=

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Oñintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetza: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .15.600 pta./93,76 euro
 Ipar Euskal Herria .746 lib./113,73 euro
 Espainia .15.600 pta./93,76 euro
 Beste atzerriak .20.100 pta./120,8 euro
 Airez .31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Euskal herritarrok oro ez gara bas-koak (eta II)

Euskal herritarrek gara Euskal Herrian bizi-lekua daukadun guztiok, hemen erroldatuta gaudenok oro. Beraz, Nigeriako tribu batean sortutako bat Bilbaoko San Frantzisko karrikan erroldatuta badago, euskal herritarra da, eta euskalduna eskuara ikasi badu, baina nehola ere ez baskoa. Garbi al daude orain gauzak? Herritara-suna oso kontzeptu prosaikoa da. Nazionalitate-a, aldiz, konplexuagoa da. Alabaina, nongoa da ama baskoa eta aita galiziarra dituen bat? Zer da nazionalitatez? Zer erranen nuke nik: nazio-nalitatez gauza biak dela. Ez dago zertan nazio-nalitateen artean bat hautatu. Identitateak osa-garriak dira guztiz. Ama frantziarra eta aita alemana dituen batek apika frantsesa eta alema-na dakizki. Frantziarra eta alemana da behingo-an, ber mailan. Nolanahi ere, Frantzian bizi bada, Frantziako herritarra da, baina hau, erran bezala, herritartasunari dagokio, ez nazionalita-teari. Errana dut nazionalitateak kontzeptu kon-plexua dela. Egia erran, berorren alportxan kasik denetarik da edeiten: etniak, erlijioak, desberdintza kultural niumiñoenak, bat-bedera-ren desirak, hizkuntzak, arrazazko ezauga-riak... Kroaziarrek eta serbiarrak, adibidez, ber mintzairaz egiten badute ere, nazionalitatez ezberdinak dira, zeren kroaziarrek katolikoak baititugu eta serbiarrak, ordean, ortodoxo.

Hortakotz, niri dagokidanean, nire kultura eta hizkuntza propialak baskoak ez direnez (bertzeak bertze, ama hizkuntza gaztelania dugu familiako guzti-guztiok, eta, dokumentu histori-koak miratuta, gure aitzinekoak oro ere gaztela-niarik aratzen izan dira egundainoz geroz

aritu) eta neure asabengandik jaso ditudan ondarea, tradizioeak, munduaren ikusmoldea... baskoak ez direnez, ez naiz baskoa. Egia da eskuara ikasi dudala eta honek menturaz Juan Jose Ibarretxe bezalako bat baino gehiago erroztatzen nauela herri honetan, baina nahiz ingelesa ere dakidan, Shakespeare-ren obrak gogoko ditudan eta tea izugarri gustatzen zai-dan, ez naiz nazionalitate ingelesekoa. Gainerat berri, basko izaiteak deus ez dakarkit; aitzitik, eskuararen jakiteak nire bizitza osoa du inarro-si. Onerako, prefosta.

Finitzeko, gogoeta bi eta galdegite bat:

1.- Naharoki nekeza da zehaztea zer den baskotasuna, zer eta nor den baskoa, baina zer ez dena komunki errazagoa da jakiten. Frances-co Petrarca, adibidez, ez zen baskoa izan.

2.- Nazionalitatea arras librea denez gero, batzuk nazionalitatez kantabroautrigoiak garela ari gara agertzen, nehondikako intenzione poli-tiko gabetarik. Izan ere Kantabriar eta Autrigon-ian ditugu zuztarrak, eta ikerlariek -Joaquin Gonzalez Echegaray, Jose Luis Casado Soto...- kantabriarrak eta autrigoiak antzekotzat dituzte. "Lur Hiztegi Entziklopedikoa"n ere zera zaigu erraiten "autrigoi" sarreran: "Au(s)trigonia izen zeltikoak ekialdeko lurraldea adieraziko zuen (Kantabriaren ekialdeko lurraldea hain zuzen)".

3.- Uste al duzue Luca Cavalli-Sforza mun-duko genetista omentsuenak neu bezalako Fer-nández Gutiérrez bat hartuko lukeela aztergai baskoen gaineko ikerketa bat egin nahi balu? Eta badakit deiturrek ez dutela guztietan etorkia islatzen.

**JUAN LUIS FERNANDEZ
 GUTIERREZ
 GETXO (BIZKAIA)**

Hiruko Txikian

JO ETA KE

Ari zaizkigu erruki gabe goiti-beiti, ezker-eskuin. Jo eta jo itxura gabe. Eta hitzek beren balioa galtzen dute. Bi adibide: Pari-sen frogarik gabe kondenatu dituzte Filipe, Gabi eta Tote, eta epaiketaren aurretikoetan haien ingurukoengan-dik entzundako "dena erabakita zeu-katek" hura baieztaturik, ebazpena horren aurka ezer egiterik ez dauka-gula gaude. Areago, tamainako eskandaloa publikoki adierazteko uzkur, ingurua aspertu genezakeela-koan edo. Eta noizbait argitzen bada jada garbi daukaguna, Popo Larre Frantziako Estatuak bahitu, torturatu

eta desagertarazi zutena alegia, berantegi izanen da ordurako Esta-tuak bere burua xuritu dezan astia izan baitu.

Nafarroako nagusia Sanz ezjaki-narena bezalaxe. Euskara desagerta-razteko bere gurutzadan, urrats luze-txo erasokorra eman du. Eta eus-kalzaleek hitzez eman diezaiokegun erantzuna, harentzat hutsaren hurren-go. Zeren bila dabilzt? Hasta ente-rrarlos en el mar gauzatzeko ahalegi-netan? Ba, lehen ere frogatua dugu euskaldunak azpiragaitzak garela eta ez urpekoak ●

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

AZPIEGITURAK

Azpiegitura erraldoien eraikitze lanen inguruko berriak pilatzen ari zaizkigu azken boladan Hego Euskal Herrian eta hauek izugarrizko eragin ekonomiko, sozial eta ekologikoa dute. Esaterako: Abiadura Handiko Trena (AHT), Jaizkibelgo superportuaren proiektua, Donostialdeko 2. ingurubidea, garraio plataformen hedapena Oiartzun-Lezo-Gaintxurizketan (hauek Gipuzkoan), Zabalgarbiko hondakin errauskailua, Boroako zentral termikoa (Bizkaian) eta Itoizko urtegia (Nafarroan). Hauen aurrean euskal hiritarren gehiengo nahikoa pasibo agertzen bada ere, sektore batzuk mobilizatzen ari dira hauen aurka. Igande honetan, hilak 16, AHTren aurkako asanbladak eta autobiaren aurkako herri ekimenak mendi martxa deitu dute Landetxatik Pasai Donibaneraino garraio azpiegituren hedapen bortitz hau salatzeke. Arduradun politiko eta ekonomikoek herri ekimen honen arrazoiak entzun beharko lituzkete, eta ez, beren ustez gutxiengoa direlako, saihestu. Ezin da aiantzi Lemoizko zentral nuklearra herri ekimenak aurkako jarrera azaldu zuelako gerarazi zela ●

■ DANIEL UDALAITZ

EUSKARAREN FRONTEA

NAFARROAKO indar nabarristek, egungo UPN eta PSN, euskararen erasoaldi gogorrari ekin diote, oro har, lege aldetik euskarak Nafarroan ezagutu dituen aurrerapen txikiak atzerarazi behar direla esanez. Oinarriak-ek egindako ofizializazioaren aldeko kanpainari emandako erantzun merkea besterik ez da akaso; baina ez dira berriak adierazpen eta asmoak eta litekeena da, arrokeriaz eta nagusikeriaz dabiltzan garai hau lege mailako erasoaldia prestatzeko. Matrikulazio datuetan euskarazko ereduak berriz indartuta agertzeak ere izango du eraginik adierazpen eta asmo agerpen hauetan.

ANUK-EN HERIOTZA ARGITU EZ DUEN EPAIKETA

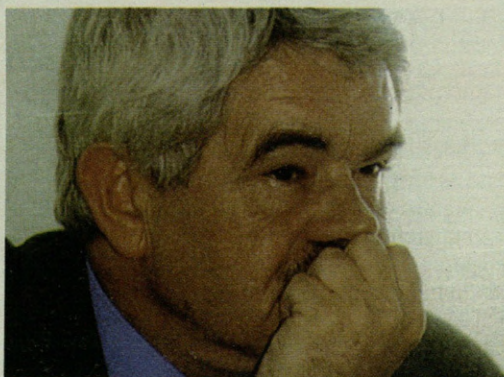
BILBOKO Indautxuko komisaldegitik erortzean hil zen Xabier Kalparsoro 'Anuk' ETako militante zumaiarra. Komisaldegian zaintzen zuten lau poliziak epaitu zituzten Bilbon iragan astean eta, espero bezala, heriotzari buruzko argibiderik ez zen atera. Polizia Nazionalak ondo lotuak zeuzkan lokarri guztiak. Akaso 'Anuk' en ama den Maite Golmairen berbak aski adierazgarriak dira epaiketa zer izan den adieraztako: "Behin epaiketa amaituta inongo esperantzarik gabe noa, baina ez zait

inporta, epaiketa egin egin da eta". Kalparsoren heriotza ilunez jota dago eta epaiketak ilun horiek ezkutatzeke borondate argia agertu du.

MARAGALL PSE-REN AURRETIK

PASCUAL Maragall buruzagi sozialista katalanak berriz erakutsi du estatu izaera aurretikustean bere kide gehienek aurretik dabilela, baita PSE-EEkoen aurretik ere. Jose Maria Aznarri, Euskal Herriko arazoa konpontzeko bi urte dituela jakinarazi dio, bestela jendea aurka bihurtuko zaiola Espainian. Eta bere etxekoentzat ere izan zuen mezurik: batetik, agian estatuaren izaera argi ez izateak ekarri diela hauteskudeetako porrota; bestetik, PSOE eta CiU argi ez badabilta, PPk bere gehiengo osoa baliatuko duela, estatu plurinazionalaren ikusmoldean

■ Maragall berriz aurreratu da PSOEn.

B A H E A

- Jose Miguel Martinez, penaleko epailea Gasteizen: "Hamar urte lehenengo gradoan egoitea, torturan jasaten den tratoarekin konpara daitake (...) Sakabanaketa Konstituzioaren aurkakoa da eta juridikoki eta legalki aurre egin behar zaio".
- Esteban Murillo, Holandan estradizio arriskupean dagoen euskal presoak: "Parisek eta Madrilek egin dute beren lana eta zain daude. Horregatik, orain neurri handi batean EAJ eta EAKo zuzendaritzek hartzen duten konpromiso mailaren arabera dago egoera".

E T R O A

LIZARRA ZAILTASUNEAN

Ez da berria Lizarra-Garaziko Akordioaren une korapilotsuarena. Jadanik su-etena apurtu aurretik norabidea zalantzakorra zen. Jarduera armatuaren berraktibatzearekin bat, akordioaren geldiunea larria bilakatu da. Arrazoiak? EAJ eta EAri ausardia eza leporatzen die EHk, "epelkeria". EAJk eta EAK, borroka armatua eta Lizarra-Garaziko bidea ez direla bateragarriak gogorarazten dute. Su-eteneko fasean metatutakoa atzeraezina den pentsamendua dago zabaldua han eta hemen. Akordioen bidez aurrera egiten bada hala izango da, bestela ez. Eta nola egin aurrera? Ez dago erantzunik, baina gauza bat argi dago: gaur egun bezala ez.

aipatu bi indarrei ezkerretik aurreratzeko. Bitartean, Euskal Herrian PSE-EEko gazteak herritarrei nahi duten etorkizunaz kontsulta egitearen alde eta Nicolas Redondo Idazkari Nagusia, PP EAEko lehendakari zara heltzeko laguntzeko prest legokeela.

AB-REN DESEGITE ESKAERA

ABERTZALEEN Batasunak (AB) Ipar Euskal Herriko Hautetsien Kontseilua desegitea eskatu du. ABren ustez, gizarteak Garapen Kontseiluaren bidez lortu nahi zituen helburuak ez dira bete eta, hartaz, beren karguak utzi dituzte. Jean Jacques Laserre Hautetsien Kontseiluko lehendakariak, berriz, abertzaleen erabakia garrantzirik gabekoa dela adierazi du publikoki. Aldi berean, Hautetsien Kontseilua-

ren urteroko biltzar nagusia apirilaren 22an Aiziritzen (Nafarroa Beherea) burutuko dela azaldu du. Estatuak eta Akitaniak negoziatu berri duten Kontratu Plana izango dute aztergai garrantzitsuena.

PRESOEN GOSE GREBA

JUAN Jose Legorburu euskal preso zornotzarrak 43 egun bete zituen jan gabe joan deneko ostiralean, hilaren 7an. Aurrera jarraitzekotan, egoera larrian egon daiteke jada, Josetxo Arizkuren eta Daniel Dergiren urratsak jarraituz. Sebas Lasa donostiarrak, egun berean 38 egun bete zituen ezer jan gabe. Euskal presoak "Euskal Herrian bizi den prozesuan partehartzea" aldarrikatzen ari dira gose grebarekin.

■ J. Mayor Oreja.

IZPIAK

Jaime Mayor Oreja Barne Ministroak 'penitentzia' egin zuen iragan astean eta Lizarraraino hurbildu zen bertakoei, beren herriaren izenaz egiten den erabilera dela eta, barkamena eskatzeko. Aldi berean, bertako alkatea UPNkoa zela gogorarazi zuen.

Jose Maria Gerenabarrena, egungo Araba Buru Batzarreko lehendakariak Manu Allende izango du lehiakide ABBko lehendakari zara berriaren hautaketan. Lehenbiziko itzulia hilaren 17an bukatuko da eta ordurako bakoitzaren indarrak ikusiko dira.

Elena Beloki HBko Europarako ordezkaria espetxe-ratzea agindu zuen Garzon epaileak Belokik bere burua Auzitegi Nazionalean aurkeztu ondoren. Garzonek ETAko kidea izatea leporatzen dio HBko kideari.

■ Elena Beloki

Carlos Garaikoetxea, EAKo buruzagitzakoa: "UPNren beldurra da euskararen berreskurapenetik identitate baten sorrera hastea".

Joseba Arregi, EAJko legebiltzarkidea: "Autodeterminazio eskubidearen sujeta kolektiboan homogeneousun bat dagoenean ez da arazorik, baina ez dagoenean eskubide hori ez da eraginkorra, eta hemen nekez funtziona dezake gizarteak arazoak ditu eta. Nahiago dut nazio zibikoranzko eraikuntza nazionalaz aritzea, gizartea eta hiritartasunaren kontzeptuetan oinarrituta, guztiok onartuta eta guztion artean eraikia".

Espainiar unionismoari stop!

Unionistak ofentsiban daude Euskal Herrian. Martxoko hauteskundeak pasa ondoren, euren arteko desberdintasunak azpimarratzeko beharra desagertu egin da; eta orain fronte horretako guztiak batzen dituen interesa defendatzeari ekin diote, inolako lotsarik gabe. Ofentsiba honen probalekua, berriro ere, azkenaldi honetan duten jostailurik kuttunena, Araba da hain zuzen ere. "Zuhaitz eroriari orok egur" dio esaera zaharrak, eta Arabako zuhaitza bota nahi dute egurgile espainiarrek. Datozen urteak erabakiorak izango dira gure herrialdean, erasoaldi espainiolista honen bidez arabar gizartea helburu independentisten eta progresisten kontra azaltzea nahi dutelako, eta ziur nago gizarte honetan badagoela esparru zabal bat helburu horri kontra egiteko prest dagoena.

Jakina denez, espainiar nazionalismoak bi hitzarmen garrantzitsu sinatu ditu Araban martxoaren amaieran. Herrialdeko ustiaketa politikorako klabe diren hiru erakundeetan batera agertu dira PSE-EE, PP eta UA. Javier Rojo sozialisten idazkariordearen esanetan, hiru indar politikoko hauek ez dute Gasteizko Udalean eta Aldundian elkarrekin gobernatuko, nahiz eta 2000 urterako aurrekontuak batera aurkeztu eta beste hainbat foru arau adosteko aukera ere aurrikusten duten. Ekimen hauek sostengatzen dituzten argudioek eta, argiroago oraindik, Vital Kutxan emandako 'estatu kolpea'k erakusten dute ustiaketaz askoz haratago doan proiektu politikoa dutela esku artean.

AZKEN hauteskundeetan, PPri aurea hartzeko asmoz, PSOEk ezkerrera begiratu eta azken orduko hitzarmena adostu zuen IUrekin. Baina lorturiko emaitza kaxkarrek aski ongi erakutsi zuten operazio horrek ez zuela lortu estatuko ezkerreko aktibatzea, Aznarrek hartutako abantaila handitu besterik ez zelako egin. Orduan ailegatu ziren autokritikak, dimisioak, eta alderdia goitik behera

eraldatzeko beharra aldarrikatzeak. Handik bi asteetara datoz PSOEk Araban emandako urratsak: ezkerreko 'birsortzeko' helburua ahaztu, eta PP besarkatu interes gorenaren mesederako, bion aberri bakarria den Espainiaren mesederako. 'Lur jota dauden balore etikoak berreskuratzeko' eman omen dute arabar buruzagi sozialistek aipaturiko urratsa, baina mugimendu guzti hauei kiratsa darie, ustelkeri politikoaren kiratsa.

Vital Kutxako lehendakariaren aukeraketa prozesuan indar espainolistek ez dute euren helburuak ezkutatu nahi izan. Are gehiago, harro agertu da

Javier Rojo buruzagi sozialista euskal nazionalismoaren kontrako gurutzadarako deia egitean. Berdin zaie arabar gizartea urte askotan PSOE eta EAJ eskuak loturik ibili direla gogoratzen bada; berdin zaie lehendakaritza hori eskuratzeko hartu duten akordioak Vital Kutxak bere izaera sozialari uko egiten jarraitzea suposatzen badu; berdin zaie, hurrengo urteetan hauteskunderik ez dagoelako, eskuinak markatzen duen erritmora behin eta berriro egokitzea.

JOSEBAE OLALDE

Txotxe Andueza
HBko kidea

"Arabian ideia ezkertiarak eta abertzaleak elkarloturik daude, eta azken urteotan Arabako erakundeetan agintean egondako nazionalismoak egin duen ustiaketa iluna eta moldakorraren garaiak bukatu dira"

LOTSAGABEKERIA honen aurrean euskal nazionalismoak jarrera oldarkorra hartu behar zuen. Euskal finantza-esparruaren, Vital Kutxak behar duen izaera sozialaren, eta euskal kultura zein euskararen alde entitate honek urratsak emateko asmoz lorturiko akordioa, nahiz eta lehendakaritza eskuratu ez, ez da ezerezean gelditu behar.

ELAk aukeraketa prozesu honetan izandako akatsa ez da errepikatu behar, ez eta EAJk akordio hau sinatzeko izandako zailtasunak. Argi dago Araban, inon baino garbiago, ideia ezkertiarak eta abertzaleak elkarloturik daudela, eta azken urteotan Arabako erakundeetan agintean egondako nazionalismoak egin duen ustiaketa iluna eta moldakorraren garaiak bukatu direla. Gobernuan zein oposizioan Arabarrok unionisten politika eskuindarrari ausardiaz eta inolako konplexurik gabe egin behar diogu aurre ●

Batzarrek bazekien zailtasunak izango zituela EH egituratzerakoan. HBren alboan izan da sarri baina desberdintasun handiekin ere bai. Su-etenaren hausturak EH uztera eraman ditu duela gutxi. Jesus Urrak azaldu digu une hau nola ari diren bizitzen.

“EH-K BOTO DIZIPLINA ESKATU DIGU, EZ DUGU AUKERARIK IZAN”

Euskal Herritarrok taldearen barruan egon zarete urtebete pasatxo. Zein da denbora horretaz egiten duzuen balantzea?

ETAren su-etenarekin iraultza bat zabaldu zen euskal ezkeran, eta une hori hartuko nuke abiapuntutzat. Euskal ezkerrearen iraulketa eman zitekeela ikusi genuen eta prozesu horretan bete-betean egon behar genuela ikusi ere bai. Berehala etorriko ziren hauteskundeak, EH-

Nafarroa sortu zen eta eztabaida sakona izan genuen HBrekin. Zerrendak, hauteskunde egitasmoak... halakoetan sortzen diren ohiko desberdintasunak sortu ziren. Udal hauteskunde aurretik eta ostean izan dira desberdintasunak, baina edoze-lako koalizioa eratzeotan egoten direnak, nire esperientziak behintzat hori esaten dit.

Desberdintasunik handienak, oster, hauteskunde ostean etorri ziren, uda ostean: abstentzioaren hautua, Euskal Herri

mailako legebiltzar eratzailearena, su-etenaren apurketaren iragartzea, geroago atentatuak. Jadanik giro aldrebestua sortu zen eta desberdintasun gero eta sakonagoak HBrekin.

■ **Baina zeintzuk ziren desberdintasun horiek?**

EHk ez zuen funtzionatzen eta gurtzat su-etenaren haustura erabatekoa izan da gure erabakia hartzerakoan. Apurketa hori, su-eten eta halako prozesuetan gerta daitezkeen gauzak dira, baina jadanik

JOXE LACALLE

■ “HBk uste du abertzaletasunarekiko bere diskurtsoa dela legitimoa den bakarra eta horrekin apurtu behar da”.

JOVE LACALLE

■ "Aste Santurako jakin nahi dugu zer egingo dugun hautetsiekin".

Buesaren aurkako atentatuarekin ez genuen inongo bermerik. Ikuspegi politikotik ETA ENAMen bizkar-hezurra izan da. Gaur egun ez da izango duela hogeit urte zena baina harreman horretan, beraientzat nahiko gauza naturalak diren gauza batzuk guretzat erabat berriak dira. Batzarre ez da ENAMeko tradiziokoa eta ETAREN jardueraren aurrean aldentze publiko hori adieraztea oso garrantzitsua zen guretzat.

■ Esan liteke, beraz, su-etenak jarraitu izan balu, Batzarrek gaurkoz ez zuela EH utziko?

Ez dizut esango arazorik ez denik egon, baina gure buruan ez zen sartzen EH uztea. Arazoak, ordea, baziren. Adibidez, nafarrek izan behar dutela Nafarroari buruzko erabaki sujetuak. Hegoaldeko beste hiru lurraldeetatik oso desberdina da eta guk Nafarroako EHren autonomia oso handia defendatzen genuen. Nafarroako gizartearen aurrean, nafar baskismoaren erreferentzia nagusienak hemen egotea; hau da, erreferentzia horiek ez daitezela izan hemen Arzalluz, Ibarretxe edo Otegi. Nabarrismo eskuintiarrarekin aurrez aurre ari garenez, tankera horretako tarte-katzeak automatikoki legitimitatea gal-tzen du nafar gizartearen zati batentzat

eta horrek guri arazoak sortzen dizkigu. Horrez gain, beraiek boto diziplina eskatu digute, eta horrek ez digu aukerarik eman EHren barruan gure nortasuna mantentzeko.

■ Zuen lerroetan ere entzun da pazientzia handiagoa behar zela, hain zuzen orain, EHren egituratze prozesua hasi denean utzi duzue EH.

Ni neu itxarrotearen aldekoa nintzen, baina kolektiboa tentsio handia jasaten ari zen. Gure kolektibo soziala ijitoak bota behar ditugula esanez badatorkit, nik ezetz esango dut, printzipio kontua da eta bakarrik geratu behar badut, bakarrik

□ "Hautetsiei buruz, Batzarren botoemaleen gutxienez mila pertsonen (%10-20) zer uste duten jakin nahi dugu"

eta kito. Baina kontu honetan ez. Nik argi dut ETAREN jarduera kaltegarria dela gaur egun, eta bereziki Nafarroan. Gure gorputz sozialaren bultzadaren aurrean argudio gutxi geratzen zitzaigun gehiago itxarrotea nahi genuenoi: 335 lagunek hartu zuten parte erabakian eta horietatik %80 ateratzaren alde agertu zen.

■ HBk abstentzioaren aldeko hautua egitean, zuek kritikatu zenuten Mahai Nazionalak abstentzio proposamena

erabakita eramatea batzarretara. Zuen zuzendaritzak ere erabakia hartuta -EH uztearena- eraman zuen gaia batzarrrera.

Bai, baina desberdintasuna oso agerikoa da. Proposamena hori, guk Koordinadora Zabaldua deitzen dugun bilera batean egin zen eta honetan 60 pertsonak partehartzen dute. HB mailan, hori egiteak suposatuko zuen 700-800 pertsonako organo bat biltzea. Hor da desberdintasuna. Ordezkaritza maila handiak eraman zuen proposamena batzarrrera. HBren kasuan, oker ez bango, Karmelo Landak eman zuen berria "Gara"n emandako elkarriketa batean. Hori erabakitze-rakoan bi erakunde baldin bagaude EHn, logikoa da gutxienez kontsultatzea. Bai, gero esan ziguten ea EHko batzarrek egin nahi genituen gaiaren inguru-

an, baina beraiek dagoeneko HBrenak eginda zituztenean, guretzat ez zuen zentzurik.

■ EHn egon den garaian, erabakiak hartzerakoan bere iritziake tarte gutxi zuela sentitu al du Batzarrek?

Hau nire iritzia da, ez Batzarrerena, beste askok beharbada ez lukeelako berdin pentsatuko. Bagenekien prozesu hau guztia biziki gaitza eta korapilotsua izango zela, argi eta ilun askotakoa, bereziki HBrentzat. Beraz, ezin dira eskatu harreman erabat normalak egoera ez normaletan. Erakunde bakoitzak bere nortasuna gorde behar du EHn, desberdintasuna

gorde eta komunekoak batu bestela, denok berdinak izateko ez jarri ados Batzarre-ekin. Halakoetan, egoera oso korapilotsua bihurtzen da, hautetsiak direla eta ez direla, baina epe ertainera,

eta emango balitz ETAK su-etena eman zueneko tamainako aldaketa, hausnarketa egin beharko genuke berriz. Batasuna eztabaida prozesuak ekarriko al du tamainako aldaketarik? Borroka armatua eta enfrentamendu giro gogor honek jarraitzen badu zalantzak ditut, oso baldintza-tua egongo delako.

■ Orain, EHko Batzarreko hautetsiekin zer egin erabakitzeke zuen botoemalerei egin behar diezue kontsulta.

Nola jakin zeintzuk diren zuen botoe-mailleak eta noizko emaitzak?

Lehenbizi errola egin behar dugu. Zergatik egiten dugu horrela? Bada, laurhun pertsonen bakarrak erabaki ez dezaten, gure jendeak zer pentsatzen duen jakin nahi dugulako. Gure botoa oso bilduta dago, udal hauteskundeetan 10.000 bat boto izan ditugu eta foru hauteskundeetan 6.500. Guk gutxienez mila pertsonen zer nahi duten jakin nahi dugu, hau da botoemateen %10-20 artean. Egun bi jarrera daude Batzarren: karguak mantentzearena bata, eta uztearena beste eta uztearena batez ere Iruñeko Udalekoa eta Legebiltzarrekoa nagusiki. Lesa-ka eta Atarrabian, adibidez, gure joera uztearena da, hor lehen ere ez genuen ezer eta. Zalantzak edo arazoak egon daitezkeen kasuetara-

ko Garantia Batzorde bat osatuko dugu eta hark erabakiko du. HBk dio Legebiltzarrekoa eta Iruñeko udalekoa bere esku geratu behar direla, lehenengoan %3 lortu ez dugulako eta bigarrenen %5. Baina EHk ere lortu zituen emaitzak lortu bazituen, gure ekarpena hor egon zelako izan zen.

■ **Hauteskundeak pasatu dira, EHTik atera zarete... Zein baldintza bete beharko luke aurrerantzean Nafarroako ezkerak, gizartearen duen indarra politikoki egituratzeko?**

Lehenbizi gure munduaz arituko naitzaizu, EH, Batzarre, intsumisioaren munduan ibili direnak, feminismoan, mugimendu sindikala... Unibertso zabala da eta zenbait plano bereizi beharko lirateke. Lehenik ikuspegi nazionala berraztertu beharko litzateke, eta euskal-nafar identitaterantz jo beharko genuke, Nafarroan dauden identitate guztien batuketa litzatekeen identitaterantz. Nafarroako identitatea ehunka urte elkarrekin egotearen ondorioz sortu da, instituzio batzuek, ohiturak... Identitate hori ez da oinarritzen ez hizkuntzan, ez kulturari, aipatu dudan tradizio horretan baizik. Euskal nazionalismotik atera dena, identitate horrekiko begirune eza edo, besterik gabe, asimilazioaren ideia izan da. Nafarroan euskal nazionalismoa indartsua da bere kultur adierazpideetan, baina txikia bere izaera politi-

koan. Hau aspalditik dator, EAJk 30eko hamarkadan inoiz ez zuen botoen %9 baino gehiago lortu. Gehiengoaren arauak onartu beharko dira, baina gutxiengoentzat gune erosoak eraikiz, jendeak ez baitu identitatez aldatzen gutxiengoan geratzen delako.

Horrez gain, ikuspegi orokorrago batetik ere, diskurtso abertzale-baskista bera aldatu beharko litzateke, diskurtso modernoagoa eta integratzaileagoa egin. HBk uste du abertzaletasunarekiko bere diskurtsoa dela legitimoa den bakarra, eta horrekin apurtu egin beharko li-

□ “Tentsio handia dago HBn, ez baita mundu homogenea, baina guztiek badakite banatuz gero hondoratuko direla”

tzateke; hizkuntza, lurraldearen ikuspegi bakar hori... nahiko nituzke nik ere, baina hemengo jendeak ikusten ez baditu, Euskal Herria kulturalak Euskal Herria politikora egokitu gabe jarraituko du.

■ **Mamiaren zati bati buruz aritu zara. Eta estrategiari dagokionez?**

Aldaketa garrantzitsua behar da. Azken hoge urteetan, presio politikomilitarra, mugimendu soziala eta hauteskundearen bidea jorratu dira. Herriarren sostengu garrantzitsua lortu dute ETak eta HBk, baina hori ez da nahiko. Estrategia horrek isolamendua dakar, eta oso baliagarria zaio eskuinari, tartean dauden indar asko erakartzen ditu eta. Hori da

azken hauteskundeetan gertatu den gauzetako bat, jende askok eskuinaren itzale-ra jo duela.

■ **Eta bere zentzu ideologikoan ezkerreari dagokionez, zer behar ikusten dituzu?**

Mundua aldatu egin da, ekialdeko eredia erori zenetik ezkerrearen ideiak berak aldatu dira, euskal gizartea aldatu da... baina ezkerrearen diskurtsoa ez da aldatu. Eraberritze handia behar da ezkerrearen diskurtsoan. Orain EHren eztabaida prozesurako sozialismoari buruz dauden tesiak sostengaezina dira: makalak dira, ez dute ezer zalantzan jartzen, estatuaren ikuspegiaren azterketa, modernismoa-posmodernismoa... mila kontu geratzen dira zintzilik.

Eta, azkenik, egungo gai potoloa: ea nola egiten den ETarik gabeko indar sendo baterantzko birmoldaketa. Hori dela eta tentsio handia dago HBn, HB ez baita mundu homogenea, baina HBko joera guztiek badakite banatuz gero itsasuntzia hondoratuko dela. ETak jakin behar du birmoldaketa hori ahalik eta azkarren egin behar dela.

■ **Itoizeko epaia, euskararen aurkako erasoak, manifestazio eskubidearekiko murrizketak... Nafar eskuina inoiz baino ausartago bide dago.**

Gauza bat da nahi dutena eta bestea egin dezaketena. Adierazpen batzuk gehiago edo gutxiago egon daitezke, baina sakonean PSN gobernuan zegoen garaia eta hau ez dira oso desberdinak. Euskararen kontuetan, esate batera, zelaian atea jartzeko ahalgintaren tankerakoa dela uste dut; instituzioek alde edo aurka egin asko esan nahi du, baina garrantzitsuena borondate soziala da. Beraiek ahalik eta txikien nahi dituzte euskal adierazpenak eta norabide horretan ari dira egiten ahalgintak. Edozein modutan, euskararen kasuan oso zaila ikusten dut zerbait egitea, Nafarroan euskarak nahiko sostengu handia duelako eta norabide horretan zerbait egiteak oso erantzun sozial gogorra ekarriko lukeelako. Itoiz ere aipatu duzu, eta hori korapilotsuagoa da, jende asko dagoelako Itoizko urtegia egitearen alde ●

◆ **XABIER LETONA**

EZKERREAN JORRATUTAKOA

Batzarreko bozeramaileetakoa da gaur egun eta eguneroko jarduna Zutikeko bulego politikoan ematen du 1990az geroztik. Iruñekoa, 52 urte eta horietako asko ezkerreko saltsa-maltsetan egosiak: trantsizio aurreko CCOOko zuzendaritza, EMC, UNAI, EMK, Zutik... EHraino. Ondo ikasitakoa da koalizioen egite eta desegiteez. Seminarioan egin zituen filosofia ikasketak.

Azken hilabeteotan euskal finantza entitateek, banku, aurrezki kutxa zein kooperatibek, 1999ko emaitzak aurkeztu dituzte euren batzar nagusietan. Guztiak %10 inguru hazi dira iaazkoan eta etekin osoa bilioi erdi pezetan inguruan ibili da.

EUSKAL BANKU ETA KUTXEN BILIOI ERDIKO ETEKINA

Euren egoitza soziala Euskal Herrian duten banku eta aurrezki kutxen 1999ko etekin gordina bilioi erdi pezeta inguruan ibili da. Hala diote azken hilabeteetan zehar finantza entitate hauek jakinarazi dituzten datuek. Etekin garbia, hots, zergak ordaindu ondorengo, 415.478 milioi pezetakoa (16.620 milioi libera inguru) izan da, aurreko urtekoa baino %10 gehiago.

Euskal finantza entitateen artean BBVA eta BBK dira azpimarragarri. Lehenak, Argentariaren fusioaren ondoren, 290.481 milioi etekin gordina izan zuen eta bigarrenak 38.743 milioi. Hego Euskal Herriko lau Aurrezki Kutxek (BBK, Kutxa, Vital eta CAN), Euskadiko Kutxarekin batera, 3,5 bilioi pezetatik gorako baliabideak kudeatu zituzten 1999an (pentsio planen fondoak

alde batera utzita). Honek garbi erakusten du Euskal Herriko Aurrezki Kutxen sistemak duen pisua. BBK eta Euskadiko

■ Euskal bankuek 316.000 milioi irabazi zituzten 1999an eta euskal kutxek, aldiz, 100.000 milioi inguru

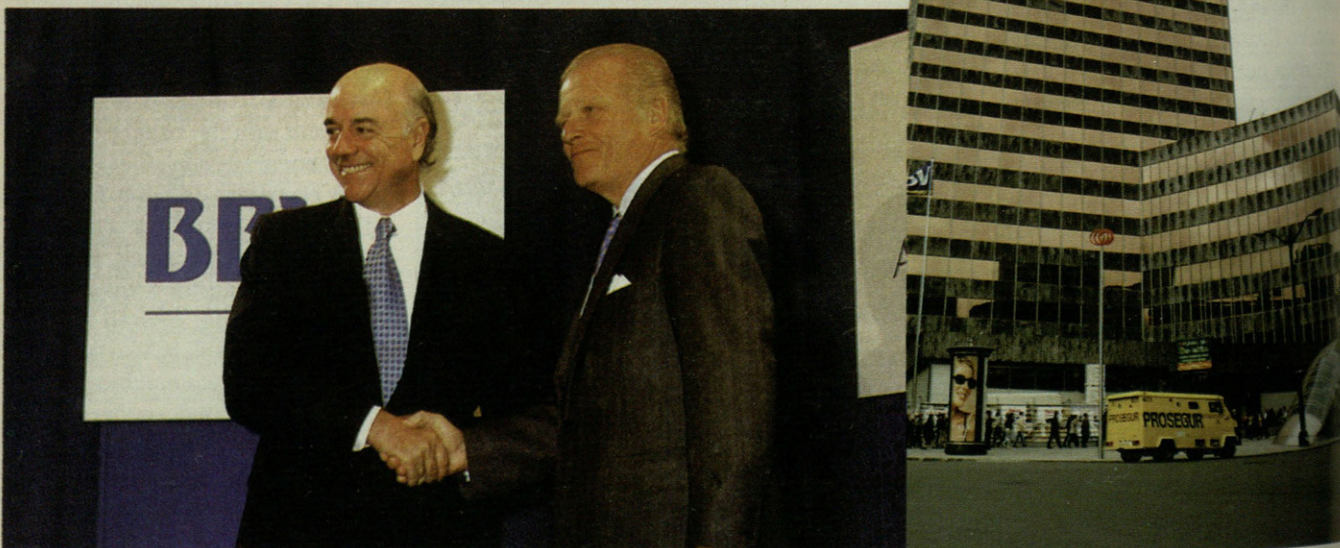
Kutxakren kasuan, bakoitzak bilioi bat pezetatik gora kudeatu zituen.

BOST BANKU ETA ZAZPI KUTXA. Euskal banku mapa, euren egoitza nagusia Hego Euskal Herriko lau hiriburuetakoa batean kokatuta duten bost bankuk eta lau aurrezki kutxa edo kreditu kooperatibek osatzen dute. Iparraldean bere egoitza soziala berta

duen entitaterik ez dago. Jakina denez, egoitza soziala euskal hiriburu batean kokatzeak etekin handiak ekartzen dizkie diru-kutxa publikoei, ekintza zerga Foru Ogasunetan ordaindu behar baita.

Honakoak dira Hego Euskal Herrian egoitza duten bost bankuak: BBVA Bilbon; Bankoa eta Banco

Guipuzcoano Donostian; BSCH taldeko Banco Vitoria Gasteizen; eta Banco Popular taldeko Banco Vasconia Iruñean. Euskal jatorriko banku hauez gain, noski,

■ BBVA da merkatuko euskal entitaterik garrantzitsuena, bere fusio politikari esker neurri handi batean.

■ Euskadiko Kutxak hedapen planarekin aurrera jarraitzen du

Euskadiko Kutxaren etekinek %10,6 egin zuten gora 1999an aurreko urteko emaitzekin alderatuz gero. Gordailuetan 1,06 bilioi pezeta biltzea lortu zuen, %11,7ko igoera nozituz. Alor honetan bi urte baino gehiago-gordailuak nabarmendu ziren, fiskalitateak nozitutako hobekuntzari esker. MCC taldeko finantza entitateak duela lau urte diseinaturiko hedapen egitasmoarekin jarraitu zuen 1999an, Euskal Herriarekin muga egiten duten lurraldeetan bere presentzia areagotuz. Duela bost urte Logroñon eman zitzaion hasiera hedapen politika honi, eta egun zortzi bulego ditu hiri honetan. Ondoren Burgosen txanda iritsi zen eta bertan bost bulego ditu Euskadiko Kutxak zabalik. Valladoliden beste bost bulego daude eta Palen-

tzia hiru. Orotara 270 bulego ditu zabalik Euskadiko Kutxak. Arduradunen esanetan, ez dute albo batera utzi beste entitate baten sare bat eskuratzea aukera izanez gero, horretarako nahikoa likidezia baitu Arrasateko entitateak. Aukera hau azken aldiko hedapen politikaren osagarri izango litzate-

ke. Nabarmendu den beste datu bat kaudimen gabeziari emandako kopurua izan da: 638 milioi pezetara iritsi da, %46ko igoerarekin. Azkenik, esan beharra dago entitate honen emaitzak hobeak izango zirela honek ez balu MCCren I+G (Ikerkuntza eta Garapena) politikan ekarpen ekonomiko berezirik egin. 1999 urte amaieran Euskadiko Kutxak 4.300 milioi pezeta eman zizkion MCCri bere ikerkuntza eta garapen programetarako ●

■ 270 bulego ditu orotara Euskadiko Kutxak.

badira Euskal Herri osoan lanean diharduten beste banku espainiar eta europar batzuk.

Aurrezki kutxa eta kreditu kooperatibei dagokienez, ondorengoak dira: Euskadiko Kutxa Arrasaten; BBK Bilbon; Kutxa Donostian; Vital Kutxa Gasteizen; Nafarroako Aurrezki Kutxa (CAN) Iruñean; Baserritarren Kutxa, Bilbon; eta Caja Rural Navarra, Iruñean. Kasu honetan ere Estatu Espainiarreko beste hain-

bat entitatek ere dihardu Hego Euskal Herrian, Kataluniako La Caixa, Caixa de Galizia gailegoa edo Madrilgo Caja de

Madrid kasu.

BBVA da merkatuko entitate garrantzitsuen, batetik Estatu osoan diharduelako eta bestetik hainbat fusiok eraman duelako egoera horretara: Banco Bilbao eta Banco Vizcayaren arteko lehenik eta duela gutxi Argentariarekin buruturikoa ondoren. Nazioarteko boka-zioa duen megabankua da dagoeneko BBVA. 89.235 langilerekin, bezeroen baliabideetan 40 bilioi pezetatik gora kudeatu zituen eta zerga aurretiko 290.481

HEGO EUSKAL HERRIKO FINANTZA ENTITATEEN 1999KO ETEKIN GARBIAK

► Banka

• BBVA	290.481
• Vasconia	18.966
• Guipuzcoano	4.018
• Bankoa	754
• Vitoria	1.271
• Guztira	315.490

► Kutxa eta kooperatibak

• BBK	34.586
• Kutxa	21.810
• Euskadiko Kutxa	17.505
• CAN	15.000
• Vital	5.657
• Baserritarren Kutxa	1.501
• Guztira	96.059

*Milioi pezetatan. Iturria: Memoriak eta ARGIA

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

■ Geldirik al dago euskal kutxen fusioa?

Eusko Jaurlaritzak iragarri eta desiratutako Euskal Autonomia Erkidegoko hiru Aurrezki Kutxen -BBK, Kutxa eta Vital Kutxa-bategitea ez dago oraindik bate-re argi eta ez dago zentzu honetan pauso zehatzak ematen ari direnik pentsatzeko arrazoirik. Alderantziz, badirudi arrazoi politikoen eraginez proiektu hau izoztuta edo albo batera utzita dagoela momentuz. Hauteskunde autonomikoen emaitzek Araban izan dute eragin berezia, agintea EAJren eskutik PPra joan baita. Gainera martxoak 12ko emaitzek etorkizuneko zalantza gehiago mahaigaineratzen dute oraindik. Bestalde, martxoan EAEko hiru kutxen gobernu organurako hauteskundeak burutu dira eta emaitzek hiruen arteko indar erlazioa alda dezakete.

Batzuen eta besteen adierazpen eta kontra-adierazpenen ondoren, ulertzekoa da arduradun politikoen definizio gabezia dela eta kutxen zuzendaritzek euren kezka agertu izana. Lerro hauek idazteko orduan, azken adierazpenak Jose Ignacio Berroeta BBKko lehendakariarenak izan dira. Berroetak BBKren jarrera fusioarekiko irekia dela eta izango dela berretsi zuen, baina egoera lehenbailehen argitzeko deia ere egin zuen. Agerian utzi zuen horrelako prozesuek oinarritzko gaitan adostasun zabala behar dutela. Hauteskundeen ondoren kutxa bakoitzaren gobernu organuak finkatuta, gaiari modu erabakiorrean heldu behar zitzaioela ere adierazi zuen. BBKko lehendakariarentzat zalantza giro hau oso arriskutsua da merkatuak estrategia garbiak soilik izaten baititu kontuan.

Vital arabarraren kasuan, Juan Maria Urdangarin lehenda-

kariak ez du bere burua berrautatzeko aurkeztu. Hiru kutxen fusioan ez zuela ekarpenik egiterik esan zuen, epe ertainean proiektua gauzatu zitekeenik ez baitzuen sinesten. Hiru euskal entitateen bat egitean lanean hasteko data finkatzen ere ez zen ausartu Urdangarin. Fusiorako arazo handienak, hain zuzen, Araban daude, PPko arduradun politikoei dagoeneko jakitera eman baitute ez dutela EAEko kutxa bakarra nahi. Kutxa honen lehendakariak abertzale baten eskutan egon zedin EHk EAJren kandidatura bultzatzea erabaki zuen. Erreportaje hau idazterakoan oraindik ez zen bozketa burutu. Eta data berean, Kutxaren Biltzar Nagusia oraindik burutu gabe izanik ere, ziurtzat jotzen da Fernando Spagnolo lehendakari berrautatua izango dena.

Egungo egitura politikoa kontuan hartuta, Nafarroako kutxen kasua oso bestelakoa da eta prozesua EAEko kutxen bidetik at eraman da aurrera. Bi kutxa nafarrek bat egin dute dagoeneko eta 2000ko urtarrilaren lehenetik batera dihardute Nafarroako Aurrezki Kutxa, CAN izenarekin. Dena den, egungo baldintza politikoei ezinezkoa egiten dute talde abertzaleek nahiko luketen Hego Euskal Herriko lau kutxen fusioa.

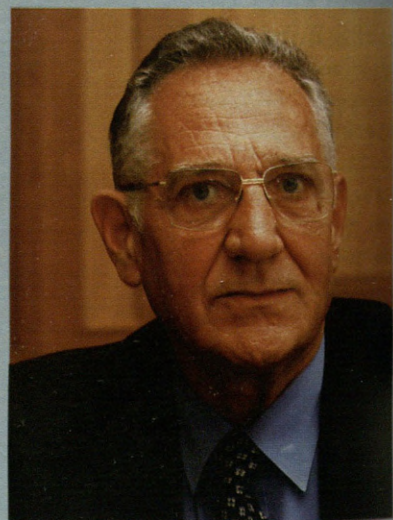
Hego Euskal Herriko lau kutxa hauek 80.000 milioi pezetako etekin garbiak lortu zituzten 1999an. Horietatik 65.000 milioi EAEko hiru kutxei dagozkien eta gainerakoak nafarrei. Bezero gordailuetan 2,5 bilioi pezetatik gora egin zuten; horietatik 2 bilioi EAEkoak dira eta geratzen den bilioi erdia gaur bateraturik dauden Nafarroako kutxena ●

■ Jose Ignacio Berroeta (BBK).

■ Fernando Spagnolo (Kutxa).

■ Juan Maria Urdangarin (Vital).

milioi pezetako etekinak izan zituen. Telefonicarekin aliantza burutzeko eta Europa eta Hegoa Amerikan hedatzeko plan berriekin, BBVak 2002 urterako 500.000 milioiko etekinak bereganatzea du helburu.

BBVaren barruan, bere kartera industrial izugarria azpimarratu behar da; aurreko hamarkadan 467.000 milioi pezetako etekina ekarri zion horrek. Neurri handian kontrolatzen dituen enpresen artean ondorengoak nabarmentzen dira:

Telefónica (9,17%), Repsol (9,54%), Iberdrola (9,02%), Iberia (7,30%), Terra (3%), Sogecable (10,39%), Acerinox (14,18%), Metrovacesa (17,32%), Acesa (5,36%), Bodegas y Bebidas (39,28 %). Horri guztiari atzerriko bankuetan duen

■ Ezkerrean Kutxako Donostiako egoitza. Eskuinean Nafarroako Aurrezki Kutxa. Nafarroan fusioa gauzatu da jada.

ALBERTO ELOSEGI

parte hartzea gehitu behar zaio: Italiako Banco Nazionale del Lavoro, Frantziako Credit Lonnais edo Marokoko Wafabank. Hego Amerikan ere bere eragina zabaldu du azken hilabeteotan eta dagoneko liderra da bertako bankan.

Banco Guipuzcoanok, hedapen prozesuan murgilduta, zer esanik eman du azken asteotan Banco Sabadell-eko parti-

zipazioa (%10) BBKren esku uzteagatik. Azken honek, gainontzeko euskal kutxekin batera Aguirre Gonzalezen bankuaren beste %10 bat kontrolatzen zuen lehenago. Bestalde, bere garaian Credit Agricole-rekin aliantza prozesua aurrera eraman zuen Bankoak, bere sukurtsaletan desinbertsio prozesua jarri du abian eta, modu horretan, Levanten kokatuta-

koak saldu zituen iaz. BSCH taldearen barruko Banco Vitoriak bere ibilbidea indartu egin du, Banestoren inguruko arazoek eragindako krisia gainditu ondoren (Banesto taldearen barruan baitzegoen lehenago). Azkenik, Banco Popular taldeko partaide den Banco Vasconiak ere hazten jarraitu du azken urteotan ●

◆ DANIEL UDALAITZ

HARTU ARGIA ASTERO

- Urtebetean 46 ale
- Euskal Kulturaren Urtekaria doan
- Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat

- Zure helbidean jasoko duzu merkeago
- Gure azokako produktuetan deskontu bereziak
- Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

URTEBETEKO HARPIDETZA (BEZa barne) • Hego Euskal Herria: 15.600 pzta / 93,76 euro • Ipar Euskal Herria: 746 libera / 113,73 euro
• Espainia: 15.600 pzta / 93,76 euro • Beste Atzerriak: 20.100 pzta / 120,8 euro • Airez: 31.450 pzta / 189,02 euro

Izena: 1. deitura 2. deitura:

N.A./I.F.K.: Helbidea:

Posta kodea: Herria: Herrialdea: Tel./Faxa:

Ordainketa mota (markatu x batez): Bankuz ☐ Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa: Titularra:

Titularren telefonoa: Titularren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐ Bulegoa ☐☐☐☐ K.D. ☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

DATA:

SINADURA:

ARGIA: 142 P. K. • LASARTE-ORIA 20160 • Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 • posta-e: harpide@argia.com • www.argia.com

Euskal Herrian Euskarazek Euskal Herri osoan euskarak hizkuntza ofiziala izan behar duela aldarrikatzeko martxa abiatu zuen. Baionan hasi zen apirilaren lehenean eta hilaren 15ean iritsiko da Bilbora. Martxa amaitzeko, manifestazio nazionala egingo da.

EUSKARAREN OFIZIALITASUNA EHE-REN IBILALDIAREN HELBURU

ALBERTO ELOSEGI

■ Euskararen ofizialtasunaren aldeko ibilaldia Donostiatik pasa zenean.

A maitzear da, euskararen ofizialtasuna aldarrikatzeko asmoz, Euskal Herrian Euskaraz elkarteak "Hizkuntza bat, lurralde bat, legeri bat: Ofizialtasuna" lelopean Euskal Herrian zehar egiten ari den bira. Izan ere, EHEren arabera, euskaldunon hizkuntza eskubideen aldeko aldarrikapenak euskal herritarren atxikimendu ugariak izan dituzte, eta botere politikoak ez du eskaera hori aintzat hartu. Eta areago, euskararen normal-

kuntzaren aurka gogor egiten duen zati-keta juridikoa ezarri diote Euskal Herriari. Hala, EHEk euskararen ofizialtasunaren aldeko martxa honetan parte hartzeko deia egin dio gizarte osoari.

Baionatik abiatu zen apirilaren 1ean ibilaldia eta Euskal Herriko hainbat herri zeharkatu du, Hendaia, Elizondo, Oiarzun, Trebiño eta Leioa, besteak beste, apirilaren 15ean Bilbora iritsi aurretik. Apirilaren 9an ibilaldia eten egin zen Iruñetik pasatzerakoan, Oinarriak-ek

antolatutako jaialdian parte hartzeko. Ibilbideko herri guztietan, hizkuntza eskubideak urratzen diren hainbat eremu salatu dute: posta, administrazioa, komunikabideak, osasungintza, epaitegiak, irakaskuntza eta saltokiak, bereziki.

Tokian tokiko egoeraren arabera, arlo ezberdinak salatu dituzte. Zonalde euskaldunetan, esaterako, jende euskaldun asko egonik ere, administrazioarekin harremanak euskaraz izateko eskubidea ez dago inondik inora ziurtatuta. Hori jarraiki, osasun etxeak, epaitegiak eta lanbide heziketa zentroak, besteak beste, izan dira martxaren gertokiak. Zonalde erdaldunagoetan, aldiz, arazo nagusia euskararen ezagutza urria denez, ikaste-txeetara jo dute. Horiexek baitira, hain zuzen ere, euskararen transmisiorako ezinbesteko tresnak. EHEko kide Unai Break honen inguruan zera esan digu: "Ofizialtasunak kontzeptu abstraktua ematen duen arren, ikusten dugu ofizialtasunik ez egotearen gauzaren praktikoa eguneroko bizitzan eta toki eta eremu errealetan ematen dela. Hargatik, eskubide horiek urratzen diren tokietara joan gara, aurrerapausoak eman daitezkeen eskatzera. Euskarari ofizialtasuna aitortzen zaion lekuetan, gure eskubideak zapaltzen dira egunero. Sendagileak, idazkariak... euskaldunak badira, ondo, bestela, jai dugu. Eta hori ofizialtasuna aitortzen den lekuetan, besteetan ez dago protestatzeko eskubiderik, hori ere ukatua zaigu".

Euskal Herrian Euskarazek, martxa honen bidez, Euskal Herri osorako legeri berri bat aldarrikatu nahi izan du, gaur egun Frantziako eta Espainiako Estatu-tako legeriek ezartzen duten zatiketa gaindituz. Unai Brearen hitzetan, "legeri horrek hizkuntza eskubide guztiak ber-

Euskara sailaren babeslea:

Gurea
denontzat

Euskara ahotik ahora

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Guterria eta
Kirol Departamentua

matu beharko lituzke. Egun, legeri ezberdinak daude eta bakoitzak bere ezaugarriak ditu. Egoera latzena Iparraldekoa da, Frantziako Konstituzioak ez du euskararen inolako aitortpenik egiten, eta beraz, hor eskubide guztiak ukatuta daude. Nafarroan zonifikazioarekin egoera berezi bat dugu, eskualde euskaldun eta mistoan eskubide batzuk onartzen dira, baina ez-euskaldunean ez da inolako eskubiderik onartzen. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan, Trebiño eta Turtziozoko salbuespenekin, koofizialtasuna dago, alabaina Hegoaldean beti ere euskara gaztelaren menpe dago. Eta euskaldunak beti bigarren mailako herritar gisa kontsideratuak gara. Ildo horretatik, ofizialtasuna izango litzateke euskararen normalkuntzan aurrera egiteko gutxieneko oinarria”.

Euskararen ofizialtasunaren aldeko martxak arazoak izan zituen Nafarroa igarotzerakoan. Espainiako Gobernuak Nafarroan duen ordezkariak, Francisco Javier Ansuategik, Lesaka eta Bera arteko etapa debekatu zuen, legez kanpokoa zela argudiatuz. Hori dela eta, Goardia Zibilak eten egin zuen. Ansuategik, bestalde, Iruñetik pasa zen apirilaren 8ko etapan moldaketak egitera behartu zituen martxalariak. Horri aurre egiteko, Euskal Herrian Euskarazek bi helegite aurkeztu zituen Nafarroako Justizia jauregian. Break adierazi duenez, “*esan zuten ibilbide berria proposatu behar genuela, baina oso denbora tarte estu batean, guk planteatutakoa desitxuratzeko asmoz, kotxerik gabe eta megafoniarik gabe*”. Ibilbidea EHEk nahi bezala gauzatzeko ukapena “*borondate politiko baten ondorioz eman da; denboraz bete beharreko epe legala bete ez genuela argudiatu zuten, baina guk bete dugu epe hori. Borondate politiko berberak eraginda, Beratik Lesakarako oinezko ibilbidea ezin izan zen normaltasunez burutu. Hor euskararen aldeko aldarrikapen bat isilarazteko nahi bat dago*”.

Ofizialtasunaren alde ibilaldi honi Jarrai, Gazteriak, Abokatu Euskaldunen Sindikatua, AEK, Kontseilua, Euskara Biziberritzeko Hitzarmena eta EH atxiki zaizkio. Ibilaldia apirilaren 15ean bukatuko da manifestazio nazional batekin. Manifestazio hau 17:30etan izango da eta Bilboko La Casillatik Udaletxera abiatuko da ●

◆ KATIXA GARATE

Arturo Campion

Arturoren kaiera

HITZARMEN BERRITUA

Euskal Herriko Ikastolen Federazioak eta Eroski Kooperatibak berritu egin dute duela hamar urte baino gehiago euskararen alde sinatu zuten lankidetzaren hitzarmena. Honen arabera, urteroko ekarpen ekonomikoaz gainera, Eroskik logistikaren aldetik bere kamioiekin ematen duen laguntza ere sartzen da, hots, urterik urte antolatzen diren festa nagusiak (Herri Urrats, Ibilaldia, Araba Euskaraz...) prestatzen laguntzeko ematen duena.

KARLOS SANTAMARIA VI. IKERKETA-BEKA

Donostiako Euskararen Udal Patronatuak Karlos Santamaria Ikerketa-Bekaren VI. edizioan parte hartzeko deia luzatu du. Multimedia eta telematika, kultur industriak eta azpiegiturak, hiri-birgaikuntzarako estrategiak, ingurugiroa, konposatu berriak eta euskal ekonomia eta enpresa dira azter daitezkeen alorrak, beti ere euskaraz eginak. Aurkeztutako proiektuek 1.250.000 pezetako (50.000 libera) beka eskuratzeko aukera dute. Hauek aurkezteko epea maiatzaren 19an amaitzen da.

LEHEN HARRIA JARRI DA

Martin Ugalde Kultur Parkearen lehen harria jarri zuen iragan ostiralean Martin Ugaldek berak. Euskara eta euskal kulturarekin zerikusia duten hainbat enpresa, erakunde eta elkarte bilduko dituen parke hau Andoainean eraikiko da, 20.000 metro karratuko orubean. Kultur Parke hau Egunkaria S.A.k, Graficas Lizarra S.L.k eta Zabaltzen-Euskal Kulturgintza S.A.k sustatu dute eta era askotako jarduerak elkartuko ditu.

25. URTEURRENA OSPATZEN

Barakaldoko eta Abadiñoko AEK 25. urteurrena ari dira ospatzen egunotan. Hori dela eta, ekitaldi andana antolatu da batean zein bestean. Barakaldon bertso trama izango dute ostiralean eta Abadiñon herri bazkaria larunbatean.

Urrea

■ Hizkuntza Gutxituen Europear Bulegoak urteroko batzarra burutu zuen apirila hasieran Triesten. Hego Euskal Herriko ordezkariak daraman Aurtien Bai Fundazioak esan duenez, hizkuntza gutxituen eskubideak onartzeko presio kanpaina bat hasiko dute eta hori lortzeko europarlamentarioekin batera ariko dira.

■ Jaz-Zubiaurre enpresa eibartarrak metalezko eskuilak egiten ditu. Interneteko bere webgunean aipatzen du berak duela espainiar merkatuan lidergoa eta 50 herrialdetan duela presentzia. Katalogo osoa du kontsultagai, hori bai, gaztelera eta ingelesez. Euskaraz ordea ez dugu hitz bat bera ere topatu.

Ikatza

JUDUEN HIZKUNTZA INOIZ HILIK EGON OTE ZEN?

H E B R E E R A

Hebreera ez da "berpiztu" nahi izan den hizkuntza bakarra. Latina, greko klasikoa eta kop-toera berreskuratzeke alfer-saioak aipa litezke. Manxera eta kornubiera, Erresuma Batuko hizkuntza zeltak, arrakastatsuagoak izan dira. Baina hebreeraren kasua bakarra da munduan bere lurraldean hizkuntza nagusia delako. Sionismoaren alderdirik harrigarrienetarikoa bat bada ere, euskaldunendako guztiz ezezaguna da hebreeraren pizkundea. Hego Euskal Herriko hizkuntzetan ez da monografiarik argitaratu gai honetaz (bai, ordea, fran-tsesez). Artikulu honen bidez hutsune hori betetzen saiatuko naiz eta honen pizkundean ustez ardura gehien izan zuena ezagutarazten ere bai: Eliezer Ben Yehuda (1858-1922).

Nabardurak ñabardura, iker-tzailerik gehienek arabera, hebreera bigarren mendearen gelditu zen mintzatua izate-tik. Oso litekeena da, esateko, Yeshu ha-Notzeriren (Jesus Nazaretekoaren) lehen mintzaira arameera izatea eta ez hebreera. II. mendetik XIX. mendera bitarte hebreera hizkuntza erritual bat izan zen, mundu osoko juduek beren otoitz eta zeremonietan zerabiltena. Halaber, hizkuntza izkiriatu bat ere izan zen, gehienbat baina ez bakarrik literatura erlijiosoa zuena, herri juduaren hizkuntza antonomasiar. Ez da egia, beraz, hebreera inoiz hilik egon zela. XIX eta XX. mendeetan gertatu dena ez da hizkuntza baten "berpiztea" (hori gertatuko zatekeen, adibidez, akadiera edo sumeriera berriro mintzatuko balira), haren "berrerritartzea" (*revernaculation*, ingelesez) baizik, hots: hizkuntza idatzi moduan iraun duena berriro mintzatu bihurtzea.

Juduen "disglosia" aipagai izan da askotan. Ia bi mila urtez hebreera idazteko erabili zuten israeldarrek eta beste mintzaira batzuk (judu-espainola, judu-alemana, judu-arabiera eta abar), hitz egiteko. Mintzaira horiek juduen auzoen antzekoak izaten ziren oso. Ustezko "eskizofrenia" hori ez da batere berezia izan historian. Gogorarazi beharra dago, agian, latina katolikoen kultur hizkuntza izan dela ia gaur arte, Erromako Elizaren jarraitzaile gutxiak hitz egiten bazekiten ere. Berdintsu esan liteke greko eskolastikoaz eta eslavonikoaz ortodoxoei dagokienez, koptoeraz eta geezaz Egiptoko eta Etiopiako kristauei dagokienez hurrenez hurren, arabiera koranikoaz musulmanei dagokienez, pehlevieraz mazdeistek dagokienez, sanskritoaz hinduei dagokienez, palieraz budistek dagokienez, guruen punjabieraz sikhek dagokienez, *wenyan* edo txinera klasikoaz konfuzionistek, taoistek eta shintoistek dagokienez... Horretan hebreeraren kasua ez da salbuespena, araua baizik.

Juduen ilustrazioak, *Haskala* delakoak (XVIII-XIX. mendeak), eragin izugarria izan zuen hebreera "berrerritartze"ko. Alde batetik, juduen hizkuntza mintzatuak eta, bereziki, yiddish edo judu-alemana "ghettoko mordoilotzat" hartu zituen *Haskalak*. Bestetik, "hizkuntza garbiei"

hoberitzi zien, hebreerari eta alemanari, alegia. Israel-darren artean *Haskalak* bi ondorio nagusi izan zituen. Alde batetik, yiddisha utzi eta alemana edo tokian tokiko gainerako hizkuntzak aukeratu zituztenek judu izateari utzi zioten, hein batean, bederen. Baina, bestetik, judu izaten segitu nahi izan zutenek areago landu zuten hebreera, sinagogatik aparte ere bai. Lehen hebreerazko aldizkaria, "Ha-Measaf" ("Biltzailea"), adibidez, 1783an sortu zen, Koenigsbergen. Esan gabe doa, *Lingua Sacra* idaztea erabaki zutenek, Peretz Ben Moshe Smolenskin-ek (1842-1885), kasu, beti ere, pentsatu zutela hebreerak egoera disglosioan iraunen zuela, alegia, bakarrik idazteko erabiliko zela, judu bakoitzak segituko zuelakoa bere ama hizkuntzan hitz egiten. Smolenskin-ek ez bazekien ere, Palestinako judu sefardiek eta askenaziek, XV. mendean geroztik, hebreera *lingua franca* gisa erabiltzen zuten, sefardien ahoskatzearekin, gainera. Bitartekari-zeregin hori bera izan behar zuen hebreerak Eliezer Ben Yehudaren "Sheela Nihbada" ("Kontu garrantzitsu bat") artikulua-aren arabera. Artikulu hori 1879an argitaratu zen. Bi urte geroago Ben Yehuda Eretz Ysraelera (Eretz Ysrael Palestinaren izen biblikoa da -Samuelen lehen liburuan ageri da, 13:19, duela ia 3.000

■ Arameera omen Jesus Nazaretekoaren lehen mintzaira

dienek, "arbasoen hizkuntzaz" zituen ideiak errotik aldatuak ziren ordurako.

ELIEZER BEN YEHUDAREN LANA. Eliezer Isaac Perelman Elianov,

gero Eliezer Ben Yehuda izanena zena, 1858an sortu zen, Lituaniako Luzhkyne. Haren familia askenazia zen eta yiddish edo judu-alemana zuen ama hizkuntza. Hebreeraz bazekien idazten

(ozta-ozta hitz egiten, baina), errabinoekin ikasia zelako. Errege Daviden hizkuntzari buruz zituen gogoetek bi iturri zituzten. Alde batetik, jakina, *Haskala*. Haren eraginez, "ghettoko mordoiloak" mesprezatzen zituen, bere lehen hizkun-

□ Ia bi mila urtez hebreera idazteko erabili zuten israeldarrek eta beste mintzaira batzuk hitz egiteko

urte-. Hebreera, Britainiar Agintaritzaren garaian, ofizialtzat jo zenean (1922an) Palestinaren hebreerazko izena izan zen. Ez nahastu *Medinat Ysrael* edo Israelgo Estatuarekin ez eta *Kelal Ysrael* edo Judu Herriarekin ere) joan zen bizitzera. Diru-

kusi handia handieste horretan, "hebreera mintzatuaren aita" deitu baitzion Ben Yehudari 1919an. Hala ere, urte batzuk geroago, Ussishkinen berak, zinismo osoz aitortu zuenez, bazekien Ben Yehuda ez zela deusen "aita" izan, baina, "herriak heroi baten beharra zeukan eta nik eman egin nion". Haren antzera, hebreerazko irakaskuntzaren sustatzaile-rik ezagunenetarikoa batek, David Yellin-ek (1846-1941), "hebreeraren pizlea" iritzi zion Ben Yehudari 1923an, hura hil eta berehala. Kontua da hamar urte lehenago antzeko hitzak

ibiliak zituela Yellinek, baina orduan ez Eliezer gureaz baizik eta Yehiel Mikhal Pines-ek (1843-1913) ari zela, baita hori hil eta berehala ere. Pines-ek, 1879an, hots, Ben Yehuda Palestinara joan baino bi urte lehenago, proposatu zuen hebreera berriro hizkuntza mintzatu izan zedila, baina bakarrik Eretz Ysraelgo eremu batean, aldi baterako, bederen. Ben Yehudak, ordea, Palestina osoa hartuko zuen abiapuntu. Pines eta Ben Yehuda lagun minak izan ziren eta honek bere autobiografian adierazten duenez, "hebreeran berpiztea (sic) 5642ko (1882ko) Hoshana Rabba gauean hasi zen, Yehiel Mikhal Pinesen etxean".

Ikusten dugunez, hebreeraren berreskurapenak "aita" asko izan zituen (eta dudarik ez, "ama" asko ere bai, pentsa bedi Ben Yehudaren bi emazteez, Deborah eta Hemdaz, adibidez). Ikertzaile batzuek mesprezatu izan dute Ben Yehudaren zeregina, hura hebreeraren "bultzatzaileen" kate luze bateko kate-maila bat besterik izan ez zela-koan. Ezin ditut aipatu gabe utzi XIX. mendeko beste "kate-maila" batzuk: Yehuda Hai Alkalai, Yosef ha-Levy, Akiva Yosef Schlesinger, Baruch Mitrani... Horiek denek, eta gehiagok, urratu zuten gero Ben Yehuda lotuko zitzaion bidea.

Gauza batean ez dago inolako zalantzarik: Ben Yehudak ez zuen inoiz arrakastarik

izanen "hebreera, hebreeraren bidez" (*ivrit be'ivrit*) izeneko irakasbidea garatu ez balitz. Izan ere, sistema horrek ahalbidetu zuen eskolakumeen artean hizkuntza zabaltzea eta, 1898an, lehenbiziko hebreeradun haurtzaindegia sortzea, horixe izan baitzen Eretz Ysraelgo hizkuntz berreskurapeneko giltzarria. "Hebreera, hebreeraren bidez" irakasbidea ez zuen

goratzeko arriskuan jarri zuena. Gudu hartan alemana eta hebreera lehiatu ziren, zein gehiagoka, irakaskuntzan bietariko zein erabiliko zen erabakitzeke, baina hebreera izan zen garaile, dudarik gabe. Harrigarria bada ere, lehenbiziko garaiko boluntarismoak zerikusi gutxi izan zuen garaipenean. Hebreeraz hezitu ziren ikasleak izan ziren gakoa, ez baitzeuden prest eskolako hizkuntza aldatzeko.

Joshua Fishman entzute handiko soziolinguista Ben Yehudarekin kritiko gorria izan da. Fishmanen arabera, hebreera "berre-

rritartu" zen ez Ben Yehuda horretan aritzeagatik, horretan arituagatik baizik. Hebreera Modernoaren Hiztegia argitaratu zenerako, Ben Yehuda hil ondoren (1940tik 1953ra bitarte), bazen Israelgo judu gehienek hizkuntza eta ezin izan zuen soberako eraginik izan berreskurapenean. Hiztegi hori, gainera, Fishman-ek dio, bide egin ez duten "neologismo esoterikoez" beterik dago. Soziolinguista handiak leporatzen die Eliezer gizajoari

1949an hebreerategiak sortu ziren (...) Bertan sei hilabete ematen zituzten Israelera bizitzera zihoazen juduek

Ben Yehudak asmatu, Nissam Bechar-ek (1848-1931) baizik. (Bitxitasun bat: Bechar-ek 1874an sortu zuen bere metodoa, hots, Ben Yehuda Palestinara joan baino lehen, non eta Istanbulen, Palestinatik kanpo). Hezkuntzaz gain, Bigarren Aliya edo etorkin juduen oldea (1904-1914) izan zen berreskurapenerako erabakigarria. Lehenagoko etorkinek ez bezala, urte horietan Palestinara ailegutatako juduek hebreera ikasi ohi zuten tokian tokitik abiatu baino lehenago.

Hizkuntza berrerri-tartzeko prozesua kinka larrian egon zen 1913-1914 urteetan. Garai hartan "Hizkuntzen Gudua" gertatu zen, Ben Yehudak 1881az geroztik eginitako lan guztia hankaz-

■ Hebreera berpiztearen arrazoiak hezkuntza eta etorkin juduen bigarren oldea izan ziren.

eta haren Hizkuntzaren Batzordeari sobera murgildurik egon izana beren lanean, hitzak biltzen eta asmatzen, Hizkuntzen Guduan eskua sartu gabe, orduantxe erabaki baitzen hebreeraren geroa. Baina kritikarik gogorrena honetan datza: Ben Yehuda Jerusalemen kokatu zela, judu erlijiosoek menperatzen zuten Hiri Santuan. Ortodoxoek hebreera sinagogatik kanpo erabiltzea erabat arbuiatzen zuten. Hebreeragintza *kibbutz* eta kokaleku sionistetatik abiatu zen, baina Ben Yehudak ez zuen eraginik haietan. Jerusalem oso berandu hebreartu zen, hogeiko hamarkadatik goiti, Ben Yehuda hil eta gero, alegia.

Israelgo Estatua aldarrikatu zenean, 1948an, Palestinako juduen % 75ek hitz egiten zuten hebreeraz. Hurrengo urtean *ulpanak* edo hebreerategiak sortu ziren, euskaltegien eredu. Haietan sei hilabete ematen zituzten Israelera bizitzera zihoazen juduek, bost ordu egunero, oinarriko maila lortu arte. Neurri handi batean *ulpanei* esker 58.000 pertsonak ikasi zuten hebreera urtero 1954a arte. Une larriak izan ziren haiek, hebreera ito zezaketelako mundu osoko milaka etorrikin berriek. Baina, hebreera, berriro ere, garaile atera zen.

"KANAANITAK". Judu nortasuna, modu batean edo bestean, erlijioan oinarritu izan da. Naziek berek, norbait "arrazaz" judua zen (beraz, Auschwitzera joatea merezi zuen) erabakitzerakoan, oso garrantzitsu zeritzoten haren aitatxi-amatxien erlijioari. Baina Ben Yehudak oinarriak jarri zituen hizkuntza izan zedin nortasun haren beste oinarri bat, erlijioa bera bezain garrantzitsua, edo are garrantzitsuagoa. Eliezerrek, adibidez, hauxe eskatu zion bere alabari: "Ezkon hadi nahi dunanarekin, berdin dun judua den edo ez, horrek ez din garrantzirik, baina, hebreeraz hitz egin dezala!". Ben Yehudaren seme Itamar Ben Avik (1882-1943), ustez ama hizkuntza hebreera izan zuen lehenak, era-

■ Holokaustoak eragin zuen hebreerak yiddisha garaitzea.

gin handia izan zuen kanaanismoaren bilakaeran.

Kanaanismoa judaismotik kanpoko sektatzat edo sionismotik kanpoko mugimendutzat jotzen ahal da. Adyah Gor Horon-ek (1907-1972) eta Yonatan Ratosh-ek (1909-1981) sortu zuten, 1939an edo. Ziotenez, haiek ez ziren juduak (*yehudim*), "hebrearrak" (*ivriyim*) baizik. Horretan ere Ben Yehuda aitzindari izan zen. "Kanaanitek" nazionalismo moderno bat garatu nahi izan zuten, Palestinatik kanpoko juduekin hautsita, hauek guztiz "kutsaturik" baitzeuden errabinoen eraginaz. Diasporarekiko haustura areagotzeko, latindar alfabetoaren erabilera nagusitzea nahi izan zuten "hebrear" berriek.

Horonen eta Ratoshen arabera, lurral-

□ Yiddisha zen hebreerarentzat arrisku-tsuen (...) Naziek hil zituzten sei milioi juduetatik, bostek ama hizkuntza zuten

deak eta hizkuntzak, ez erlijioak, izan behar zuten *Eretz ha-Kedem* edo Ekialdeko Herriko, hots, "hebrear" herriko oinarria. *Eretz ha-Kedem* Nilotik Eufratesera (edo Tigrisera!) bitarte zabaltzekoa zen, israeldarrak ez ezik, antzinateko kanaanitak, feniziarak, kartagotarrak, edomitak, moabitak, amonitak, amorritak, akadiarrak eta aramearrak ere hebrearrak zirelakoan. Gaur egungo Palestinako arabiarak ere hebrearrak dira "kanaaniten" irudiko. Baina hebrear nazioa, haiek diote, juduez gain, kristauak, musulma-

nek eta erlijioabeek osatzen dute. 1967az geroztik, "kanaanita" askok aitortu zuten arabiarrek eskubidea zutela Lurralde Santuan egoteko eta Palestinako Estatuaren alde azaldu ziren.

HEBREERAREN ARRAKASTAREN ARRAZOIAK.

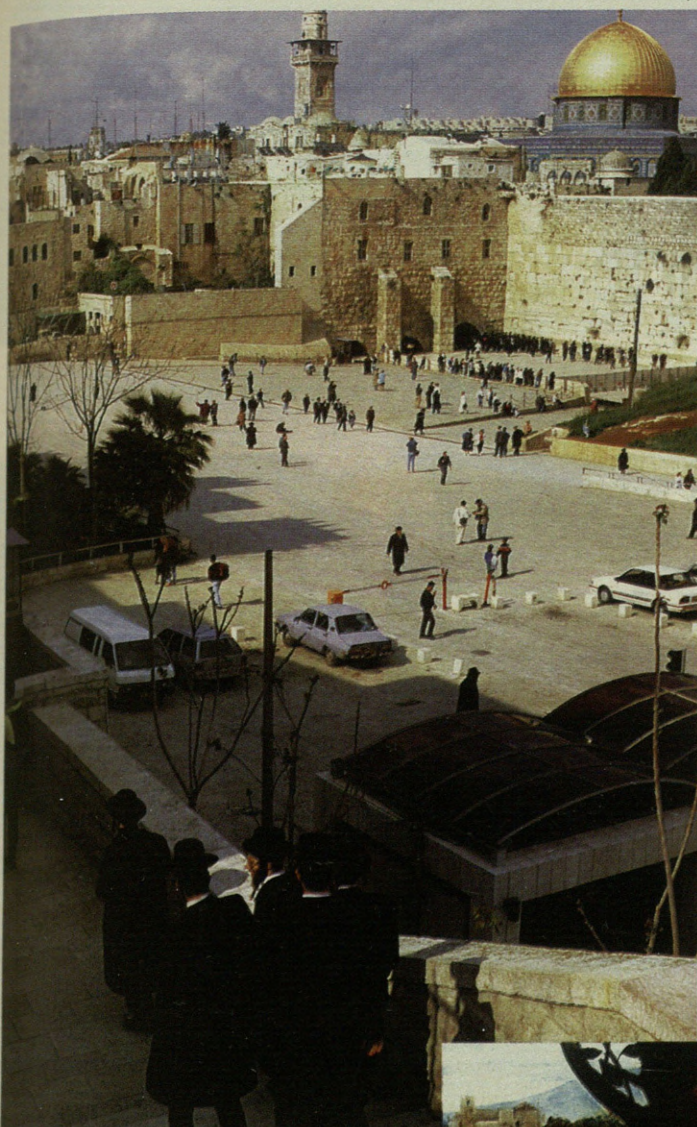
Arrakasta hori modu askotan azaltzen saiatu izan dira. Egile zenbaitek aipatu izan dute Israelgo Estatuko hizkuntza erkide baten beharra. Baina aukera asko zeuden: alemana, frantsesa, ingele-

sa, errusiera, yiddisha (Palestinako askenazien mintzairak), judu-espainola eta arabiera (sefardien mintzairak). Hizkuntza horiek guztiek abantaila bat zuten hebreeraren aldean: askoz hitzun gehiago zituztela. Esperantoa ere aipa liteke, Poloniako judu batek, Ludoviko Lazaro Zamenhof-ek (1859-1917) asmatua, gazarroan *'Hibbat Zion* erakunde sionistakoa kidea izan baitzen eta esperantoz mintzatu ziren mundu osoko juduez beterik imajinatu baitzuen bere Palestina. Hautagai horiek guztiek bazuten beste gauza batean elkarren antza: *lingua franca*tzat har zitezkeela, baina ezin espero zutela herri judu osoaren berezko Hizkuntza izatea, ez eta Eretz Ysraelen sorturiko juduen ama hizkuntza bihurtzea ere. Hebreeraren arrakastaren arrazoiak, beraz, ideologiko-

ak dira gehienbat: populu batek herri berri bat eraikitzeke nahia eta nahi horretarako hizkuntza berri bat ezinbestekoa zen, ghettoz eta zapalke-taz beteriko iraganarekin

hautsiko bazen.

Yiddish edo judu-alemana zen hizkuntza horien guztien artetik arriskutsuena hebreerarendako. Oso literatura aberatsa zuen, guztiz egokiturik zegoen bizitza modernorako eta Palestinako judu gehienek, baita hebreeraren lehenengo bultzatzaile gehienek ere, Ben Yehuda barne, ama hizkuntza zuten. Paradoxikoa bada ere, *Shoah* edo Holokaustoak lagundu zion hebreerari yiddisharen aurkako borrokan. 1939an 16.600.000 judu zeuden munduan eta horietarik hamar

■ Jerusalem berandu hebreartu zen.

milioik, hots % 60k, yiddisha zuten ama hizkuntza. Naziek hil zituzten sei milioi juduetarik bost milioiren ama hizkuntza zen yiddisha. 1945ean 11.500.000 juduk zirauten, baina yiddisha bakarrik munduko juduen %43ren ama hizkuntza zen.

Askotan egin ohi den galdera da Israelen mintzo den hizkuntza Davidek eta beste hebrear erregeek hitz egiten zuten bera ote den. Sionistek, jakina, ez dute horretan duda izpirik. Baina, zorionez edo zoritxarrez, hori ez da egia. Ben Yehudari "hebreera osoa" erabili izana leporatu izan zaio. Izan ere, hebreerak, hizkuntza guztiek bezala, bilakaera bat izan zuen denboraren denboraz. Literatura laikoan ere erabiltzen zen, gehienbat *Haskalaz* geroztik. Zentzuzkoena izanzen zatekeen hebreera modernoa hartzea abiapuntua "berrerritartzerako", hizkera

■ Abraham juduen eta arabiarren aitzindaria da.

hori nahiko landua baitzegoen eguneroko bizitzarako. Horixe izan zen Yosef Klausner-en jarrera (1874-1958). Baina Ben Yehudak ez zuen horrela egin eta Bibliatik eta Mishnatik hasi eta bere garaiko azkeneko egileekin buka nahaste-borraste bat egin zuen, hitz guztiak zaku berean sartuz. Hortik aparte, Ben Yehudaren ondoren,

ISRAELGO ESTATUKO HIZKUNTZA ERKIDEGOAK

1. Hebreera modernoa: 4.510.000
2. Hego-Ekialdeko arabiera: 910.000
(1.600.000 Gazan eta Zisjordanian)
3. Errusiera: 450.000tik 500.000ra bitarte
4. Marokoko judu-arabiera: 250.000
5. Errumaniera: 250.000
6. Judu-alemana: 215.000
7. Irakeko judu-arabiera: 100.000tik 120.000ra bitarte
8. Judu-espainola: 100.000 edo gehiago
9. Ingelesa: 100.000
10. Poloniera: 100.000
11. Ipar-Ekialdeko arabiera: 100.000
12. Judu-persiera: 60.000
13. Hungariera: 60.000
14. Gaztelania: 60.000
15. Bedawia (Ekialdeko arabiera): 50.000
16. Judu-ladjikera: 50.000
17. Yemengo judu-arabiera: 50.000
18. Tunisiako judu-arabiera: 45.000
19. Judu-georgiera: 40.000tik 50.000ra bitarte
20. Judu-tata: 40.000
21. Amharera: 40.000
22. Frantsesa: 40.000
23. Libiako judu-arabiera: 30.000
24. Turkiera: 30.000
25. Egiptoko arabiera: 25.000
26. Tigrinya: 10.000
27. Lishana denia (judu-aramear dialektoa): 10.000
28. Hulaula (judu-aramear dialektoa): 9.000
29. Malabarera: 8.000
30. Marathera: 8.000
31. Israelgo zeinu-mintzaira: 5.000
32. Lishanana (judu-aramear dialektoa): 4.500
33. Mendebaleko armeniera: 3.000
34. Mendebaleko zirkasiera: 3.000

(1995) (Iturria: GRIMES, B.F. (ed.): Ethnologue, Summer Institute of Linguistics, Inc., 1996 (13))

hainbeste hitz berri asmatu dira, hainbeste aldaketa izan dira joskeran, hiztegien eta hotsetan ezen ez baita bidezko hebreera klasikoarekiko ezberdintasunik ahanzte. Israelgo hebreerak, Bibliakoari dagokionez, gaztelaniak edo frantsesak latinarekin duten alde bera du gutxienez. Egia da gaurko hebreeradunek oso ongi

ulertzen ahal dutela *Genesia* edo *Exodoa* jatorrizko hizkun-tzan. Baina kontrakoa ez da egia: Abraham aitalehenak itzuli bat eginen balu Tel Aviveko ostatuetatik ez luke gauza handirik ulertuko. Ziur pentsatuko lukeela berriro Sodoma eta Gomorran zegoela ●

◆ XABIER ZABALTZA

DATORREN ASTEAN
Ekonomia

D I R U A

B E R R E Z I A

• INTERNETeko NEGOZIOA

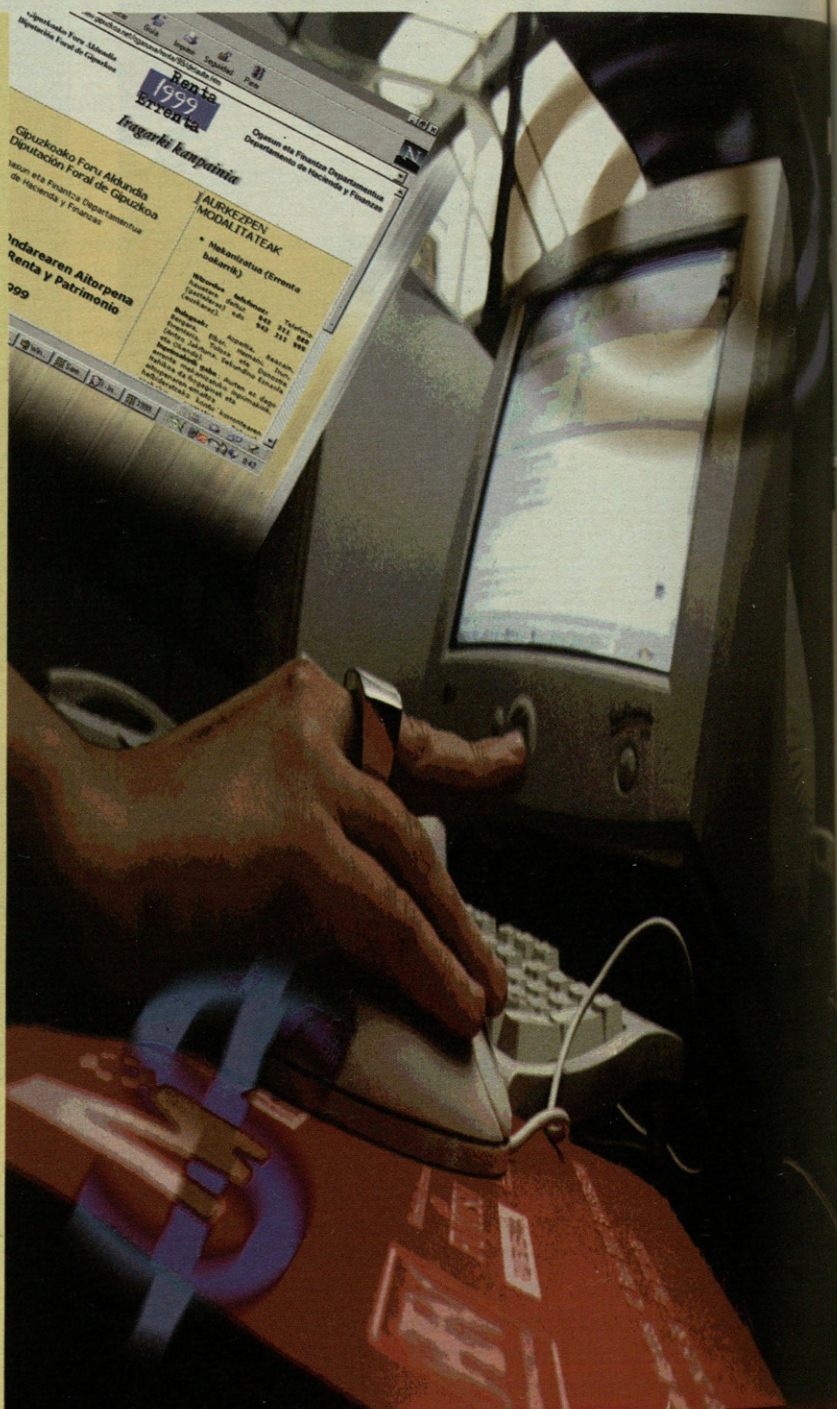
@ Ekonomia Ziberliberal
berrirantz

@ Interneteko hastapenak

@ Internetek gehien
eragingo dituen 6
negozioak

@ Euskal apustua
Interneten

• IRPF BERRIA

Apirilaren 23ko ARGIArekin batera

EUSKAL DIASPORA PARISEN

Parisko eskualdean 30.000 euskaldun edo euskaldunen ondorengoak bizi dira.

Mende honetako bigarren hamarkadan abiatu ziren - multzo handitan- lehen euskaldunak Parisera.

Eskualduna elkarteak izan zen bertan eraturiko lehen giza-multzoa; 1928. urte aldean. Haren arioan hasi zen eratzen Eskual Etxea 1953. urtean. Anartean, Hegoaldeko euskal erbesterratuak eta lan bila joandakoak euskal diaspora osatzera pasa ziren. 1980az geroztik Paris aldatzen hasi zen, baita euskaldunen bizimodua ere. Hiru euskal belaunaldi ezagutzen dira Parisen. Bigarren belaunaldiaren seme-alabek beste gisa batez begiratzen diote geroari. Eskual Etxea izan da historikoki euskaldunen bilgune eta erreferente nagusia. Oraindik ere 3.000 lagun mugitzen dira bere inguruan. Alta, bada, Eskual Etxea bidegurutze batean dago, berritze proiektu batean murgilduta. Hasi berri dugun hamarkada hau oso erabakiorra izanen da Eskual Etxeak mende honetan zutik irauten badu.

♦ Testua: MIKEL ASURMENDI

■ Eskual Etxea, Parisko Duban karrikako 10.ean dago 1956az geroztik.

Parisko euskal diasporaren erreferente historiko nagusia Eskual Etxea da. Iparraldean “euskaldunari eskualduna” esan izan zaio. Etxeak, hartaz, Eskual du izena. Eskual Etxetik landa, komunzki, bertako euskaldunak pilota frontoietan eta euskal jatatxeetan bildu ohi dira. Ez dute inoiz erkidegorik auzo konkretu batean osatu. Egun, aitzitik, Paris eta bere eskualdean bizi dira; arras sakabanatuak. 1953an antolatzen hasi zenez geroztik, kultur eta giza elkarteak bildu izan dira Eskual Etxean. Egun, berriz, Eskual Etxeak norabide berri baten beharra dauka.

ESKUALDUNA.

Jean-Pierre Cachau mauletarra Eskualduna elkartearen sortzailetariko bat da; 1928an sortua. Elkarteko kide historiko honek hone-la argitu dizkigu Parisko euskal diasporaren lehen urratsak: “1920ko urteetan Pariserat heldu nintzen lehenetariko bat naiz. Eskualduna elkartearen zuberotarrak, baxenafartarrak eta lapurtarrak bildu izan gara historikoki: % 60 zuberotarrak, % 30 baxenafartarrak, eta lapurtarrak gaineratikoak”.

Parisen bizi ziren euskaldunen seme-alabak Euskal Herrira oporrak pasatzera eramateaz okupatzen zen Eskualduna. Eguberriko, Bazko eta Udaldiko bakantzetan bidaiatzeko trena edo autobusak muntatzeaz arduratzen zen: “Autobusak eta tren-bagoiak alokatzen genituen

bidaia-txartelak merkeago egiteko. Seme-alabak etxeratzea zen gure ekimen garrantzitsuenak. Gurasook urtean behin baino ez ginen sortetxerat joaiten”.

1950eko urteetan, Ipar Euskal Herri-tik Pariserat joaten zirenei lana eta etxebizitza bilatzen laguntzen zieten elkartekideek, baita Eskual Etxearen antolaketa aritu ere. Jean-Pierre Cachau honela ikusten ditu Parisko egungo euskaldunak: “Arrazoiak arrazoi, Parisko eskualdunak ez dira beste herrialdeetako eskualdunak bezala garatu, ez dute elkarrekin bizitzeko behar handia sentitu nonbait”.

□ “Parisko eskualdunak, arrazoiak arrazoi, ez dira beste herrialdeetako eskualdunak bezala garatu”

XVI. DISTRITUA. Pariserat joandako lehen belaunaldiak burgesiaren etxeetan lan egin zuen: emakumeak neskame lanetan, eta gizonak ofizio arruntetan. XVI. distrituan eta Boulogne aldean kokatu ziren gehienak. Bigarren belaunaldikoak administrazioaren funtzionarioak izan dira, eta horietako asko -Eskualduna elkartearen biltzen direnak- jatatxeen jabeak bilakatu dira. Baionako Gure Irratiko Agus Hernan zuzendaria Parisen bizi izandakoa da: “Bi mundu dira Parisko euskaldunen artean; jatatxe ospetsuen jabeak (120 bat) eta Eskual Etxearen inguruan mugitzen direnak”.

Agus Hernan irundarrak honela dio Parisko euskal diasporaz: “Historian gora-beherak izan dira Hegoaldeko euskaldunekin; 70eko hamarkadan errefuxiatu asko bildu zen Parisen eta arazoak izan ziren. Normala da hori. Bestalde, Eskual Etxea Iparraldeko herri txiki baten espresioa da, joera guztiak biltzen dira bertan, horregatik beragatik arazoak izan dira; arras normala da hori ere bai. Iparraldean ere hiru lurralde historikoetako euskaldunen artean ezberdintasunak dira”.

Eskual Etxea -Agus Hernanen iritziz- azken hogeitaz urteotan asko zabaldu da Hegoaldeko euskaldunekiko. Eusko Jaurlaritzaren arduradunen bitartez lan egin ondoren batez ere; diru laguntza jasotzen baitu Eskual Etxeak. Errazago hartzen dituzte hegoaldeak orain.

PARIS BASAMORTUA.

Euskal funtzionario guztiek Paristik pasa behar dute ezinbestez. Posta eta EDFko langileek (Frantziako Elektrizitate Konpainia) Euskal Herrira itzultzeko basamortuaren ibilbidea egin behar dute; 10 urte egin behar dituzte Parisen. Belaunaldi honen gurasoek bizitza osoa eman zuten Parisen. Udan baino ez ziren etortzen Euskal Herrira. Eskual Etxeak indarra hartu zuen orduan. Bigarren belaunaldiak, berriz, ez du bere lekua aurkitu Parisen.

Jean-Battista Coyos zuberotarra, Parisen bizi izana da luzez. Paueko Kontseilu Nagusiko hizkuntza gutxituen saileko burua da orain. Parisko euskal diasporaz honela dio: “Ene ustez euskaldunak galduak dira Parisen. % 20 besterik ez dira joaten Eskual Etxera. Euskal Herriaren gustua galdu dute. Hori erranik ere, bada lan baliosa egiten duen jendea. Nik euskara batua bertan ikasi nuen. Gutti mintzatzen da euskaraz maleruski. Hegoalderik gero eta estudiante gehiago etortzen dira Pariserat eta euskarazko irakasle gisa engeiatzen dira”.

Mixel eta Mayi Irigoien bikotea Parisen eta Baiona artean bizi dira egun. Mixel hendaia da eta Mayi baionesa. Mixel Seaskako Lizeoan ari da Hezkunde Nazionalerako Parisen lan egin ondoren. Mayi matematika irakaslea da Parisko Unibertsitatean. Biziki engeiatuak bizi izan dira Eskual Etxeko ekintzetan. Mayi

Irigioen Eskual Etxearen batzordeko kidea da. Mixel Baionan lanean ari da, eta Mayi Parisen. 20 urte inguruko semea dute; Parisen ikasten ari dena. Beraz, familiak hanka bat Parisen eta beste bat Baionan ditu. Egunero telefonatzen diote elkarri: "AHT edo TGV euskal diasporaren metroa da, edo gure metroa behintzat. Anitz jende bizi gara asteburuetan joan-etorrian". Mixel eta Mayi 60ko urteetan finkatu ziren Parisen: "60ko hamarkadan Hegoaldeko ikasle asko ibili zen Parisen, giza-zientziak ikasten zituzten bereziki. Egun ez dago halakorik. Badaude ikastaroak egitera datozenak, denbora batez ikasketak osatzera. Gaur egun diren ikasle gutxiak arte alorrean ari dira".

Mixelek honela ikusten du euskal diaspoaren bilakabidea mende honen bigarren erdian: "Azken hogeitau urteetan, euskal seme-alaba franko Parisera joan da, eta Eskual Etxearen bitartez hartu du euskaldun kontzientzia. Antzina, alta, han sortu zen bigarren belaunaldiak ez zuen euskara bildu. Euskaldunen fenomeno etorkinen soziologiari atxikia da, oro har. Garai batean, euskaldunak joaten ziren behin betiko Parisera. Ez zuten joan-etorri bidaia-txartela hartzen, egun, jendea joaten da joan-etorriko tiketa sakelean. Joanaldia

behin-behinekoa da".

Irigoiatarrek oso hurbiletik ezagutu zituzten frankismoaren erbesteratuak. Gaur, ordea, inor gutxi: "Erbesteratuekiko harremana zeharo aldatu da. Errefuxiatu berriak anonimatoan bizi dira".

Eskual Etxearen geroa pixka bat zalantzan ikusten dute: "Eskual Etxea ez da lehenago bezala tradizioari lotua bakarrik egon behar, edo ez luke egon behar bederen. Norabide berrietan finkatu behar du bere geroa, dinamika eta proiektio berri batean zuzendu behar ditu bere urratsak. Iparralde eta Hegoaldean ari diren enpresa eta instituzioen laguntzaz, hauekin harremanetan garatu beharko litzuke bere pausoak".

Irakasleak diren aldetik horrela ikusten dituzte oraingo ikasle gazteak: "Oraingo irakaskuntzan ari diren ikasle eta irakaslearen arteko ikusmoldea bitan banatua da; bi joera dira. Batzuek nahi dute arras atxiki Euskal Herriari, hemen sustatu eta lurrari errota. Besteek, berriz, kanpora joan nahi dute abtsolutuki. Naski, abertzalea denak hemen gelditu nahi du eta kanpora bortxaz eraman izanaren aurka erreakzionatzen du. Iparraldeko gazte batzuek bertan nahi dute egon, ez dute Parisera joan nahi. Hori ere ez da zuzena. Norabait joatekotan hobe Parisera joanik eta ez barreiatu egon Frantzia-

behin-behinekoa da".

□ "Eskual Etxea ez da, lehenago bezala, tradizioari lotua bakarrik egon behar, norabide berrietan finkatu beharko luke bere geroa"

■ Eskual Etxean emaniko hitzaldi bat. Tipia geratu omen da egoitza.

■ Txalaparta Irratia

Radio Pays Parisko irrati bat da. Maiztasun-modulazioan emititzen da (93.1 FM). (TI: 0148 592212). Frantziako herri gutxien militanteak elgarretaratzen dira bertan: euskaldunak, kortsikarrak, bretoiak, altsaziarrak, katalanak, okzitandarrak eta flandiarrek. 350 lagunek sustengatua da Radio Pays. Frantziako estatuak 1981. urtean (François Mitterand presidente izatera iritsi zelarik) indarrean jarri zuen lege berri baten arabera funtzionatzen du irrati honek. Duela hamar urte hasi zen emititzen Parisen eta bere eskualdean. Herri bakoitzak bere emankizun propioak hedatzen ditu. Irrati bakoitzarekin herri bakoitzeko elkarteek kolaboratzen dute gisa berean. Orotara 60 bat lagun mugitzen dira egoitzan. Herri gutxitu bakoitzak berezko izena daraman irratiak kudeatzen du. Txalaparta Irratia euskaldunen irrati da. Euskarak leku zabala hartzen du. Bi emankizun nagusi burutzen dituzte astero. Asteartean, 21:00etatik 24:00ak arte. Asteazkenean, 12:00etatik 17:00etara. Txalapartak Parisko berriak ematen ditu, bereziki euskal presoei buruzkoak. Leon-go auziari buruzko segimendu berezia egin du Txalaparta Irratiak. Iparraldeko Koordinaketa taldearekin harreman zuzenak ditu. Eskual Etxearen inguruko berriak zabaldu ohi ditu ere bai ●

■ Radio Pays Irratiaren logoa.

ko hamaika hirietan. Euskaldunok zabaldu behar dugu. Gauza bat da behartuta joaita, eta beste bat gure burua arras ixtea” diote Irigoientarrek.

ELKAR EZAGUTU EZ.

Garbiñe Eraso Versaillesen sortu zen orain hogeita bost urte. Parisen bizi izan da martxora arte. Bere gurasoak (Nafarroa Garaikoak) Parisera joan ziren lehen belaunaldikoak dira. Soziologia politikoan lizentziatua da eta Baionan bizitzera etorri da: “Euskara txikitan ikasi eta gaztetan galdu nuen. Eskual Etxean kurtsoak hartu eta berriz berreskuratu dut. Gurasoak Parisen utzi ditut, Iparraldera etorri naiz lan bila. Beste bizimolde bat egin nahi dut”. Orain arte, oporretan etorri izan da Donostiara edota Nafarroara; gurasoen

■ Gazteria dantza taldea Parisko karriketan; 1996ko ihauterietan.

etxera. Txalaparta Irratiko esatari gisa aritu da urte luzez: “Txalapartaren bidez ezagutu dut Iparraldea, ikasle bizitzan eta Koordinaketa elkartearen jendearekin. Bestela ez nuen Iparraldea ezagutuko”.

Parisko euskal gazteen bizimoduaz

ezagutzeko eta gure kezak elkarrekin konpartitu ditzagun. Garai batean izango zen, baina gaur egun ez dago horretarako girorik”.

Horrela mintzatu izanagatik, Eskual Etxeko dinamikari lotua izan da Garbiñe Eraso: “Zabaltzen taldea muntatu genuen

■ 1.046 pilotari lizentziadunak daude Parisen

Parisen Frantziako Ileko Liga elkarte arduratzen da pilotaren antolategaz. Chiquito de Cambo frontoian dauka bere egoitza Pilotaren Ligak. Saint Exupery kaiako 8.ean (Tel: 01 42 88 94 99). Jean-Pierre Gohinetxe da presidentea.

1999-2000. denboraldian 1.046 pilotarik hartu zuten beren lizentzia Parisen. 3.000 lagunek jokatzen dute pilota modalitate ezberdinetan. Chiquito de Cambo Plaza eta Trinketea dira Parisko pilotaren bilgune nagusiak. Parisko izenez ezaguturiko trintekete historikoa 1988an berreraikia izan zen eta Chiquito de Cambo izendatua. Berri-berria da. Eskuineko pareta berinazkoa du, eta 700 ikusle bildu ditzake harmailetan.

Parisen funtzionamenduan diren beste bi trinketeak dira La Cavalerie Trinketea, izen bereko karrikan dagoena (Eiffel dorrearen ondoan); 1932. urtean eraikia. Saint Brice Trinketea iparraldeko aldirian dago, berriz. Oso dira bisitatuak.

Ezker partak “Palatino Paris 13” eta (Malmaisons karri-

ka 11.ean) eta “Levallois” dira (Levallois auzoan). Frontoiak ugari dira ere bai. Hauek dira, hurrenez hurren, beren ardurdunen izenak alboan jarriak:

- Charles Moreu, Edison ibiltokian, 17. (Etcheberri eta Boudier dira arduradunak).

- Massy, Quartier Villaines (Massy); (Sarrosquy).

- Savigny/Orge, Coubertin plazan (Savigny); (Perraudau).

- Croix de Berny, Tenine Doktoarearen karrika 11; (Bernadicou).

- Chatillon, C.Pereire ibiltokian, 35; (Lobile).

- L'Onera frontoia. Vertugandins karrika (Meduon); (Billet).

Aurtengo martxoaren 17 eta 18an, lehen aldikotz, Euskal Pilotaren Nazioarteko 2. Open Txapelketa jokatu da Parisen. Frantziako Federa-

zioaren pilotariekin batera, Espainia, Uruguai eta Argentinako Federazioen ordezkariak aritu dira. Ruiz eta Mendizabal hegoaldekoak izan dira emakumezkoetan txapeladunak.

Parisko pilotaren inguruan, tamalez, euskalduntasuna oso behera etorrita dago euskaltzaleek diotenez ●

■ Ruiz eta Mendizabal garaile Parisen.

giroa berpizteko. Elkarte honek hartu zuen jai eta gizarte giroa sustatzeko ardura. Helburuak jaiak eta kultura sustatzea zen. Oraingoz jaiak dira aurrera eramaten, denborarekin agian egingo da beste zerbait. Kontzientzia falta da; folkloraz haratago joan behar da”.

Hegoaldeko eta Iparraldeko euskaldunen arteko harremana honela bizi izan du Garbiñek: “Konfiantza falta atzeman izan dut, mesfidantza bat izan da beti. Nire gurasoak 1960tik bizi dira Parisen, eta Iparralde eta Hegoaldekoen artean ez da izan harremanik sekulan. Ez dute elkar ezagutzen. Berdin Eskual Etxean egonik ere”.

Hala ere, egoera aldatu da bere ustez: “Azken belaunaldiko euskaldunen arteko harremana aldatu da. Eskual Etxean, edo euskal giroan ibilitako gurasoen seme-alabak harritzen dira, beren gura-

soek ez dutelako elkar ezagutzen”. Garbiñeren gurasoak ez omen dira sekulan Iparraldeko jendearekin ibili. Orain, berriz, hauen seme-alaben bitartez hasi dira elkar ezagutzen, eta euskaraz ere hitz eginguten dute. Garbiñek Iparraldean nahi du bere bizitza antolatu orain. Itxaropentsua da etorkizunari begira. Iparralde nahiz

denak zenbait inguru eta jai ekitaldiren berri aurkituko du jarraian. Apirilaren 15ean, larunbata, Hizkuntza Gutxituen batzarra burutzen da UNESCOren egotzan. Hil honen 23an, Lokarria taldeak Aberri Egunaren jaia antolatua du Eskual Etxean. Maiatzaren 31n, berriz, Herri Urrats burutuko da Parisen Lokarria eta

Sustraiak-Erroak taldeak antolatua. Festa hau Senpereko Herri Urrats ospatu ondoren burutuko da. Parisen, bestalde, euskal jabeen 10 bat ostatu edota jatetxe ezagun daude. Euskaraz gal-

deturik apairu ederra aurki daiteke hiru jatetxe hauetan: La Mijean; Xan Pagueguy hazpandarra da nagusia. Malar karrikaren 27an dago. Tf: 01 47 058689. L'Étoile; Etxenike da jabea. Tf: 01 47 83 56 33. La Taverne Basque; Alkorta da nagusia. Tf: 01 42 225107. Eskual Etxea, Duban karrika-ren 10.ean dago. Tf: 01 42249887 ●

□ “Parisko gazte abertzaleen artean harreman ona dago. Jatorria ez da hain markatua, euskaldunak dira, besterik ez”

Hegoaldeko gazte abertzaleen artean harreman ona dago. Jatorria ez da hain markatua, euskaldunak dira, besterik ez. Batzuk Parisko diasporan kontzientzia harturiko euskaldun berriak.

EKITALDI ETA TXOKOAK. Aste Santuko oporraldia Pariserako asmotan ari

■ Larramendi: “SPRI eta EVE proiektuak zabaltzea xedea du institutuak”

France-Euskadi institutua 1997an sortu zen. Frantses Egitura juridikoa duen elkarte da. Institutu honetako presidentea Jean-Phillipe Larramendi da. Lau pertsona ari dira lanean Parisko Friedland etorbideko karrikaren 14. atarian.

1995 urtean, Jose Antonio Ardanza lehendakariak lehen aldikotz hitz egin zuen Frantziako Senatuan. Bidaia eta aurkezpen haren antolatzaileen artean Jacques Saint-Martin izan zen. Baionako Merkataritza Ganberako zuzendaria. Jose Maria Muñoa, Eusko Jaurlaritzako kanpo harremanetako ordezkaria, protokoloaren antolaketaz arduratu zen ere bai.

Artean, ez zegoen Euskadi eta Frantzia lot zezakeen egitura instituzionalik. Ekitaldi haren ondotik Eusko Jaurlaritzaren ordezkariak egitura sendo bat eraiki beharraz jabetu ziren. Hartara, Euskal Herria Frantzia eta Parisen bereziki agertzeko sortu zen France-Euskadi institutua.

“Gure institutuak hitzarmen bat sinatua du Euskal Jaurlaritzaren kanpo idazkaritzarekin. Hitzarmen hauen barnean bi egitasmo garatzen ari gara. SPRIekin bat (Industri Sustapen eta Eraldaketarako Baltzua), eta EVEekin bestea (Energia-aren Euskal Erakundea). Bi egitasmo hauen karietara urtero berritzen ditugu gure akordioak” adierazi digu Jean-Phillipe

Larramendik.

Euskal Jaurlaritzaren kanpo idazkaritza EAEko berezitasunak aurkezteko asmoz ari da Frantzia; klase politikoa- ren aitzinean bereziki. EAEko erakundea oso gutxi ezagutua da Frantziako Estatuan eta oso beharrezkoa da bere sustapena: “Frantzia oso herrialde zentralizatua eta jakobino da. Gure betebeharrak bat EAEko Kontzertu Ekonomikoa eta Gernika Estatutuaren funtzioak azaltzea da.

Euskal Autonomia Erkidegoaren eskuduntzak azaltzen ditugu. Mintzakideak bilatzen ditugu eta Euskal Herriarekiko harremanak zabaltzen ditugu haien bitartez”.

Euskal Herriko egoera soziopolitiko ahalik eta era egokienean agertzen saiatzen da France-Euskadi institutua. Jose Mari Muñoak zuzentzen duen taldearekin harreman estuak izaki: “SPRI eta EVE ren proiektuak Frantziako sindikatu- eta patronalari azaldu dizkiegu. Hegoalde eta Iparraldeko enpresen arteko harremanak bide-

ratzen laguntzen ditugu, bi aldeetako industriari- en inbertsioa sustatzeko; Hegoaldekoena Iparraldean eta alderantziz”, segitzen du Larramendik. France-Euskadi institutua turismo alorrean ari da lanean ere bai. Guggenheim museo-aren sustapen kanpainak burutu izan dituzte Frantziako Turismo Azoketan ●

■ France-Euskadi institutuaren logoa.

Eskual Etxean elkarte ugari biltzen da. Lokarriak elkartasuna eskaintzen du. Sustraiak-Erroak elkartearen eskutik euskara irakasten da. "Elgar" hilabetekaria ere zabaltzen da Eskual Etxearen babespean. Zeregin hauetan bi izen nagusitzen dira: Maurice Etxenike eta Olivier Aranguren.

EUSKALDUNTASUNA GALDUKO OTE DEN BELDUR DIRA PARISKO EUSKALTZALEAK

Parisko euskaldunak Eskual Etxean biltzen dira. Etxean elkarte ugari du bere egoitza. Hiru dantza talde ari dira bertan: Gernika (helduak), Gazteria (gazteak) eta Pinpirinak (haurrak). Abesbatzak, berriz, Anaiki (gizonezkoena), Gernika eta Hegoa (mistoak) dira. Eskualduna eta Lokarria, bestalde. Azken bi urteetan Zabaltzen elkarte arduratzen da herri dantzen erakusketaz. Plazan dantzatzaren diren Muxikoak (herri dantzak) erakusten dira Eskual Etxean.

berebiziko eragileak. Eskual Etxean antolatzen diren elkartearen artean bi ekimen eta bi pertsona nabarmendu dira bereziki azken hogeita hamar urteetan. Maurice Etxenike eta Olivier Aranguren. Lehena, "Elgar" hilabetekariaren arduraduna da. Bigarrena, berriz, Sustraiak-Erroak kultur elkartearen arduraduna. "Elgar" kazeta Eskual Etxearen babespean argitaratzen da. Parisko euskaldunen aldizkaria da. 1.000 ale zabaltzen ditu hilero. 1.000 ale horietatik 200 Ipar Euskal Herrira edo munduan barrena bizi diren euskaldunengana iristen dira. Kudeaketa osoa Maurice Etxenikek egiten du. Ahalegin berebizikoa egiten du aldizkaria euskaraz idazteko, nahiz eta, halabeharrez, gehiena frantsesez idatzi behar duen. Borondate oneko lana da berea: "‘Elgar’ kazetan 30 urte pasa ditut idazle gisa, eta 8 urte dira zuzendaria naizela. Entseiatzen naiz Parisko euskaldunen berriak zabaltzen eta, ahal dudan guztietan, euskaraz". Etxenike "Herria" astekariarentzako berriketari lana egiten du Paristik azken 30 urteetan, eta Ipar Euskal Herriko hiru Euskal Irratientzako berriematea da baita ere.

Maurice Etxenikek bere borondatez burutzen ditu lan hauek, musutruk. Eus-

kal Herriaren alde engaiatua da biziki. Nahiz Parisko euskaldunen arteko bizikidetza ez dagoen une onenetan: "Eskual Etxera 4.000 euskaldun inguru hurbiltzen dira. Parisen 25.000 euskaldun inguru gaude alabaina. Euskaldun anitz ez da euskal mundura hurbiltzen, beraz. Pilota plazetara eta euskal ostatuetara

■ Olivier Aranguren, Eskual Etxean egindako jai batean.

joaten badira ere, ez dira engaiatzen euskal munduan. Hiri zabal honetan euskaldungoa galtzen ari ote den beldur naiz. Pentsu dut tenorea dela horiei buruz joaiteko, indar berezi bat egitekoa".

ARABAN JATORRIA. Olivier Aranguren Sustraiak-Erroak elkartearen arduradun euskarazko kurtsoak ematen ditu. Gasteiztarra zuen aita: "Hemengo abertzaleak ghetto batean bizi direla erraitea ez da zuzena. Abertzaleak ez baikaude baztertuak. Abertzaleak edozein multzo edo taldetan aurki daitezke. Abertzaletasunak bere pausoak eman ditu azken 20 urteetan, alabaina, denbora berean, Eskual Etxeak behiti egin du. Ezin ukatuzkoa da hemengo eskualdunak barreiatuak bizi direla. Hau gaurko gizarte osoaren isla da, nolana ere".

Eskual Etxean biltzen diren guztiek

atxikimendu handia dute Euskal Herriarekiko. Ahal bezaiari usu joaten dira oportetan. Ez da arraroa lagun bat galtzea lanpostu bat hatzeman duelako Ipar Euskal Herrian. Euskal Herriatik urtero iristen da gazte frango ikasketak egitera nahiz lan bila. Hauen artean, eta bereziki hegoaldearrien artean, izaten dira euska-

razko kurtsoak emateko prest daudenak: "Parisko euskal jatorrizko gazteek ez dute euskaraz egiten. Euskarazko kurtsoak segitzen dituztenek euskaraz egiten dute. Batzuk iristen dira euskaldun izatera hiruzpalau urteetan. Horieta-ko zenbaitzuek, kontzientzia hemen hartzen dute, eta gero Ipar Euskal Herrian segitzen dute", dio Olivierrek.

Iparraldearen eta Hegoaldearen arteko harremanez galdetu diogu Oliverri, diferentziarik ote dagoen eskualdunen artean: "Nire irudiko ez da diferentziarik. Orain 20 urte izan ziren gorabeherak.

Eskual Etxean idekidura falta izan da zenbaitetan, baina hori etorri den edozein euskaldunekiko izan da. Eskual Etxea bere baitara barnebildu da eta ez naiz ados falta izan den irekidurarekin. Ez dugu harrera onik eman, naski. Arrazakeriarik ez da alabaina. Azken urteetan asko hobetu da" ●

■ Maurice Etxenike kazetaria.

Louis Domecq Parisen sortu zen 1949an hazpandar familia batean. Ingeniaria da eta halaxe aritu da erretretara pasa arte. Eskual Etxeko lehen lehendakaria izan zen. 1975ean utzi zuen, baina erretretara pasa ondoren, 1994an, berriz ere, lehendakaritzara eraman zuten. Bere ordezkoa eskatzen du alta.

ESKUAL ETXEAK BERE FUNTZIONAMENDU SISTEMA ALDATU BEHAR DU GEROAN

Eskual Etxea Eskualdun Gazteriarren inguruan antolatzen hasi zen 1953an. Zu zinen talde honetako lehendakaria.

Eskual Gazteriak da Parisen antolatu zen lehen taldea. 1953-56 urteetan hainbat lekutan biltzen ginen: Sorbonan edo Eusko Jaurlaritzaren Gers karrikako lehen egoitzan, kasu. Agirre lehendakariak errezi-bituak, han egin genituen lehen bilkurak. 1956. urtean, Duban

karrikako oraingo egoitza erosi genuen. ■ 1975. urtean utzi zenuen lehendakaritza. Diferentziak al ziren Eskual Etxean politika zela-eta?

Ez ziren problema handiak. Guk galde egiten genuen, ahalaz, afera politikoak bazterrera uztea. Eskual Etxea denena izan da hastetik. Iparraldekoak eta Hegoaldekoak berdin sartzen ziren, baina afera politikoak kanpo utziak. Eskualdunak elgarrekin laguntzeko sortu zen Eskual Etxea. Giro politikoa izanik ere, ez da politika mugimendurik izan. 1968ko maiatzaren fama-tuan izan zen politika aire bat. Denetan hala baitzen.

■ 1994an hartu zenuen berriz ere lehendakaritza. Aldatua dea Eskual Etxea?

Eskual Etxea hainbat moldetan bizi izan dut; hastapenean oraiko ez den beste molde batez. Eskual Etxea ez da kanbiatu, baina jendearen bizimoldea biziki kanbiatu da. Duela 40 urte eskualdunek berek galde egiten zituzten gauzak

ALBERTO ELOSEGI

■ Louis Domecq Hazparneko Asketa auzoko etxean aurkitu dugu.

ez dira gaur egun galde egiten.

■ Zertan da Eskual Etxea?

Eskual Etxea ez da lehen bezala bizi, bertze molde batez bizi da. Tipiskak gara. Errefuxatzen ditugu gazteak noiznahi lekuri ez dugulako. Ez dugu ostaturik eta ostatu egiteko lekuri ere ez. Eskualdunek galde egiten dute hori, ostatu idekia. Ez gara irekiak publikoari, bakarrik guretzat dago irekia.

Eskual Etxean bi lagun ari dira,

□ **“Eusko Jaurlaritzaren laguntza ekonomiko ederra dugu, aurrekontuaren abantxu %15 egiten duena”**

Larramendi anderea, atezaina, eta Thierry Etxeleku idazkaria. Hauek ordainduak dira. Gaineratikook borondatzeko lana egiten dugu. Gelak alokatzen ditugu, gazteak, alta, ez dira lehen bezala egoiteko heldu.

■ Proiektu berri bat ari zarete lantzen, ezta?

Bai, baina, Parisen ez garela aise egonen uste dugu, zeren kario baita eta diru eskas dugu Parisen berean egoiteko. Oraiko ez da erdian, baina leku ona da. Handiago hatzematteko ez dugu dirurik ukanen. Beraz, kalkuluan ari gara. Parisko eskualdean bizpahiru leku behatu ditugu eta hirurak metroaren ondoan. Parisen hori da beharrezkoa. Metroko aho batetik hurbil egonik, berdin da erdian edo kanpoan izan, ez da distantziarik.

■ Zer laguntza ekonomiko ditu Eskual Etxe-

ak?

Bi laguntza baizik ez ditugu. Bata ederra, Eusko Jaurlaritzarena. Gure aurrekontuaren abantxu %15 egiten du; hori orain bost urtetik dugu. Beste laguntza pilotarentzat heldu da. Pilota ekipoa dugu eta Pilotako Federazioak lagundua da. Gaineratikoa bazkideen kuotaz osatzen da, parte handiena funtsean. 600 karta badira, familia bakoitzeko bat. 2.000 eta 2.500 jende biltzen dira etxearen inguruan.

■ Etorkizunari buruz lanean ari omen zarete?

Badago geroari buruz lanean ari den batzorde bat. 12 lagun artean aztertzen ari gara nola egin

etorkizuneko Eskual Etxea; heldu diren 10 urteetakoa. Gure ondare bakarra Etxea da. Hau saldu eta berria erosi nahi dugu. Bertzalde, Eskual Etxea profesionalizatu nahi dugu, zuzendari profesionala behar dugu. Borondate oneko lana galtzen ari da. Elkarte sistema baina profesional gisa funtzionatu behar dugu ●

"GURE ARMADURA MEHEGIA DA ANTZERKI KRITIKOA EGITEKO"

Lotsatien xarma du Karlosek. Lehen begiradan inor gutxik igarriko luke Maskarada antzerki taldeko zuzendaria dela. Leioa eta Getxon ere antzerki eskolak ematen ditu. Txapelik gabeko bilbotarra eta solaskide fina dugu, berehala antzematen zaio eskola frantsesera joandakoa dela. Zigarroa bakarrik hatz artean edukitzeko pizten duen gutxi horietakoa da, ia zupadarik eman gabe. Bere euskara beharko lukeen bezain ona ez dela esan digun arren, euskara hutsean mintzo gara. Gaiak purrustaka ateratzen dira: euskal antzerkiaren oztopo lasterketa, antolatzaileen desantolaketa, korrikalari izateko zein ezaugarri behar ote diren, lasterbide ezkutuen bilaketa helmuga topatzeko. Eskerrak bidean hornidura guneak aurkitu ditugun pausatu ahal izateko.

Arte Ederrak Leioan ikasten ari zinela, erabat kasualitatez hasi zinen antzerki munduan.

Bai, musika aldera eman nituen nire lehen urratsak, baina aldi berean oso poesia zalea nintzen. Hori zela eta, Kilikilariak nirekin harremanetan jarri ziren, beren obra baterako musika jo nezan. Horri lotua, estreinatu berri dugun "Ikaro" ikuskizunak lotura handia dauka nire hastapenekin. Pixkanaka aktore gisa hasi nintzen, esaldi laburrak lehenengo eta luzeagoak gero. Kilikilariak profesional bilakatu zenean, nire bizitzako erabakia hartu nuen, antzerkian buru-belarri murgildu. Ordutik hona, nire formakuntza autodidakta izan da, nire hutsuneak betetzeko ikastaro asko egindakoa naiz, Parisen Teatre du Soleil taldearekin lan egin nuen. Eskarmentua hartu banuen ere, antzerki arloan ez zegoen nik nahi nuen elementurik, esaterako, nola erabili koloreak, formak... Leioan Arte Ederrak ikus-entzunezko arloan amaitzen ari nintzela, bertako Antzerki Aretoko zuzenda-

ria ere banintzen. Eta, egia esan, oso baliagarri izan zait teoria jakitea, gauza bakoitzak oholza gainean zer garrantzi duen jakiteko.

■ **Maskaradaren 20. urteurrena gertu dela, zein balantze egiten duzu? Zerbait erakutsi baduzue, profesional petoak eta zeharo eklektikoak zaretela izan da.**

Nahiko posmodernoak gara, ez dugu ildo jakin batetik jo. Gaia interesatzen zaigu, obra horren izpiritua gureganatzea, zorrotasun batekin sakondu. Adibidez, Antonio Skarmetaren "Nerudaren postaria" egin genuenean, Txilera joan nintzen Nerudaren etxera, girotu eta handik eszenografia ateratzeko: branka, kanpaia, eta abar. Txileko jendearekin erdesagertuen gaiaz aritu nintzen. Fikzioa den arren, antzerki dokumentala, oinarri erreala duena da.

Beraz, ez dakit nondik joko duen hurrengo muntaian, agian Pedro Osinagaren kutsuko zerbait izango da, auskalo.

■ **Maskaradan komedia hobetsi duzue, komertzialagoa delako akaso?**

■ "Antzerkiaren tokia komertzialtasuna eta abangoardien artean dago".

Ez, arrazoi komertzialengatik baino trebeagoak garelako landu dugu komedia. Txiste errazak milaka daude eta tragediak beste hainbeste. Ez dut uste gainera, komedia tragedia baino errazagoa denik. Bizitzak biak ditu eta, antzerkia, bizitzaren ispilua da. "Nerudaren postaria"n biak sartzen ziren, hasieran komedia eta gero, tragedia.

■ **Antzerkia zikina eta imperfektoa da, inguratzen gaituen mundua bezala.**

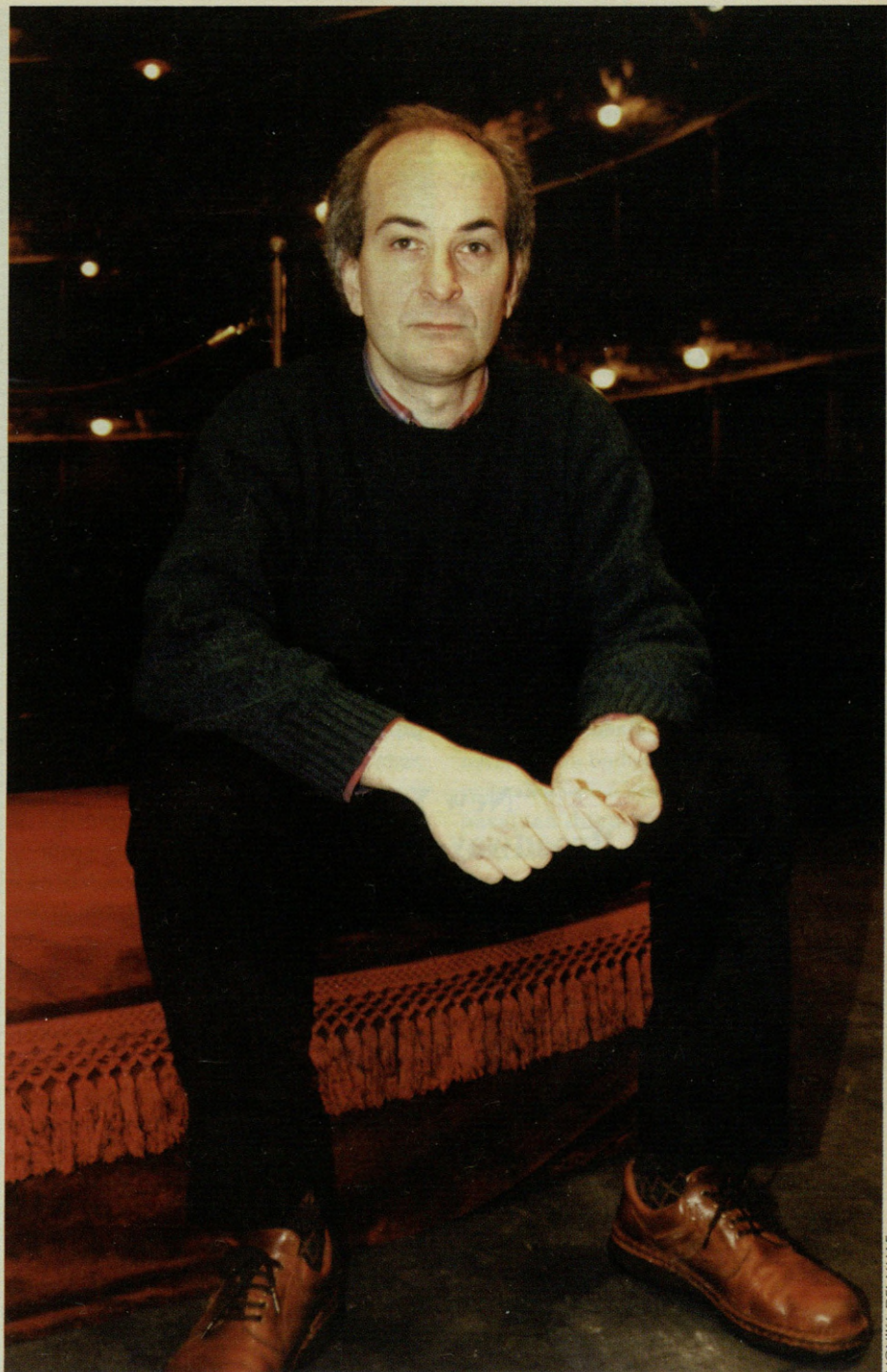
Hori egia borobila da, begiak irekitzea baino ez dago. Obra plastiko bat, margo bat, hor dago betiko. Antzerkia berriz, beti aldatzen ari da; iragankorra den arren, lantalde baten dinamika sortzea zirrargarria da.

■ **Talde frankok euskarazko bertsioa betegarri gisa egin ohi du diru laguntza eskuratzeko. Zuek aldiz, guztiz alderantziz.**

Jaio ginenean euskaraz egiten zen antzerkia amateurra zen, Zuberoako pastoralak eta talde txikiak herrietan. Gure asmoa euskarazko antzerkia duina bilakatzea zen, erdarazkoaren parean jarritz. Haur antzerkia eginez hasi ginen eta, hortik segitzetik bazegoen ere, esparrua zabaltzea nahi genuen. Hortaz, hasi eta bi urteren buruan, Dario Foren lan bati heldu genion egokitzapena egiteko. Baina orduan arazoa sortu zitzaigun, nori zuzendu? Euskaldunzaharrak, berriak, hikaren kontua herri batetik bestera hor egonda. Publikoaren gustukoa izatea helburu baikenuen. Testua ere errazegia edo zailagia gertatzeko duda genuen. Bestalde, komertzialtasun apur bat eduki behar zela garbi genuen, batik bat komedia arloa, publikoa ez uxatzeko. Modu honekin taldearen muina sortu genuen. Gure arteko harremana oso ona izan da beti, baita taldetik pasa direnekin ere. Lagun talde bat gara.

■ **1994an berriz, "Ernesto izatearen garrantzia" lana gazteleraz ere taularatzen hasi zineten. Zergatik?**

Euskarazko antzerkiak duen muga ez zaigu hainbeste axola. Azken batean, bizitzak hainbat labirinto du, bizi ahal zara euskararen labirintoan eta ongi, gainera. Prestigio kontuak eraginda hartu genuen erabakia, nahiz eta prestigioa oso erlatiboa den. Hain zuzen, hamalau urtez euskaraz bakarrik jardun ondoren, jendeak taldearen izena ezagutzen zuen, baina ez gure lanak. Nola kanpora ezer gutxi ateratzen ginen, bazirudien Maskarada-

MONIKA DEL VALLE

■ **"Prestigio kontuak eraginda hartu genuen gazteleraz aritzeko erabakia".**

koak ia-ia abarkekin genbiltzala. Antolatzailak berezia izan behar zuen gu gonbidatzeko. Kontua da Madril edo Bartzelonara joanez gero kontuan hartzen zaituztela, bestela ez. Arrazoi beraz, gure maila ona zela erakustea zen bai euskaraz bai gazteleraz. "Ernesto" gazteleraz egin genuenean jendea esaten hasi zen "kontxo, zelako maila duten hauek". Nolabait, ikus gaitzaten buia bat azalera-tzea izan da.

■ **Maskaradan gainera, lehenik antzezlan euskaraz lantzen duzue eta gero gaztelerara egokitu.**

Bai, eta ez genuen uste hainbeste buru-hauste emango zigunik gazteleraz moldatzeak, zelako lana! Doinuarekin bereziki. Esaterako "Ernesto izatearen garrantzia" ingeles aristokraten antzera hitz egin behar zuten aktoreak euskarazkoan ongi aritzen ziren, baina gazteleraz, "erreak" gehiegi ahoskatzen zituzten eta,

ondorioz, obra gelditu genuen euskal doinu hori kentzeko.

■ **Garai zailak bizi ditu antzerkiak, zuk berriki esan duzunez, telebistak komediaren tokia hartu du eta zinemak dramarena, non dago antzerkiaren lekua?**

Pastelaren zati handi bat kendu dio antzerkiari telebistak. Komedia zuri horien tokia hartu du, gaur egun etxean zapping egitea nahikoa zaio jendeari. Eta drama kutsua nahi badu, hor dago zinema. Egin kontu, New Yorkeko Broadway-en ere jendeak erreferentzia bat behar du antzerkira joateko, izen ezagunak, zinema edo telebistako aktoreak izan daitezela, edota gutxienez, obra eza-guna izatea. Hori ez badu, txarto doa. Jendeak, gero eta gehiago ikuskizun berezi modura ikusten du antzerkia. Bere tokia erdibidean dago, abangoardia eta komertzial arloen artean. Dena den, gu saiatzen gara obra bakoitzak jendearen ikusmina piztu dezan. Badakit zaila dela abangoardia antzerkia

egitea, "Ikaro" bezalako lan bat taularatzeko jende asko mugiarazi behar duzulako. Dugun azpiegitura ere ez da batere aproposa gauzei taxuz heltzeko.

■ **Lan baldintzak aipatu dituzula, Ricardo Bilbao Eusko Jauralaritzako kultu-**

ra zuzendariak adierazi du antzerki eskola ofiziala beharrezkoa dela, baina ez dutela epe jakinik jarriko, aurretik, kultura, industria eta hezkuntza sailek plan estrategikoa lotu beharko luketelako.

Hamar urte daramate hori bera esaten. Gogoratzen naiz Kultura Sailan aritu zen Labaienek bota zuena: "*Euskadi kulturarik gabe bizi daiteke baina ez euskararik gabe*". Nola? Antzerkia eta euskara eskutik helduta doaz-eta! Duela gutxi arte karguan egon den Amaia Rodriguez ahalegindu zen zerbait egiten; orain berriz, geldirik dagoela dirudi. Tamalez, ez dugu harreman ona administrazioarekin. Era berean, ez da normala guk, 20 urteren buruan, antzezlan bakoitza leku ezberdin batean prestatu behar izatea, "Ikaro" Santurtzin, "Neruda" Zornotzan, "Ernesto" Basaurin... Santurtzin egin ziren jardunaldi batzuetan, estatu maila-

ko zenbait aditu etorria zela, eztabaidak izan genituen agintariekin. Hemen egiten den antzerkia askoz gehiago mimatu beharko litzateke. Sormenaren emaitza ona da gurean, kanpoan begi onez ikusia eta lehiakorra, baina hemen ez hainbeste. Administrazioak ez du arte eszenikoen auzia adarretatik heltzen, antzerki eskola ofizialaren premia, sortzeko tokiak; denbora pasatzen ari da. Jendeak hemendik alde egiten du, hemen jai duelako. Murtzian ere eskola ofiziala dute-eta.

■ **Hemengo kritikariak ere ez dira bereziki lagungarriak...**

Batzuk behinik behin ez, jarrera txarra erakusten dute. Esate baterako, duela gutxi estreinatu den "Birus" lana ez dute batere lagundu; hobea edo txarrragoa izan daiteke, baina faborez, errespetuz tratatu! Hemen asmatu, idatzi eta taularatu izan delako. Ur taldea hemen zegoenean ez zioten kasu piperrik egin, hori bai, Sari Nazionala

eman dietenean, goersten hasi dira. "Nerudaren postaria" taularatu genuenean esan zuten "*filma ikusi baduzu ez du merezi, ez baitu inolako ekarpenik egiten*". Kanpoan berriz, kritika onak jaso zituen. Madrilgo bat hona

etorri eta miretsi egiten dute, Osinaga edo Arturo Fernandez izanda ere. Zergatik?

■ **Programatzaileek eragin handiagoa dute baina...**

Handiagoa ez nuke esango, programatzaileek kritikariei kasu egiten dietelako. Egia da hala ere, zartagina eskutik beraiek dutela kontratuak luzatzerakoan. Adibidez, Ander Lipusen "8 Oliveti poetiko" antzezlan ausarta oharkabean pasatzen ari zen, harik eta norbaiti gustatu egin zaion arte eta orain gehiago programatzen hasiak dira.

■ **Antzerkian, nor da "erregea", publikoa ala aktorea?**

Biak kutunki zaindu behar dira. Agian, publikoa gehiago daukat buruan entseguetan bere eserlekua hutsik egoten baita. Nolanahi ere, nik orokortasunari begiratzen diot, antzer-

Hamarrekoa

AITA

«Ezkertiarra eta kultura zalea. Eragin handia izan du nigan»

AMA

«Okendo herrikoa, aberria eta euskal sena sentiarazi zizkidan»

AITOR MAZO

«Aktore naturala, gizon prestua eta atsegina. Txiste kontalaririk onena eta txarrena»

RAMON BAREA

«Aktore izugarri ona, eta zailena dena: aldakorra. Molderraza. eta puntako zuzendaria»

ALFONSO SASTRE

«Liburu handi bat da, kontaktzen dituen anekdotekin ikasten duzu. Gurean dugun harribitxia»

HELENA PIMENTA

«Bere balioa kanpoan saritua izan ondoren onartu zaio. Klasikoak moldatzeko trebezia du»

FERNANDO BERNUES

«Gurekin jardun zuen aktore gisa. Jantzia dago antzerkiaren egoerarekin. Bere iritzia oso kontuan hartzen da Espainian»

DARIO FO

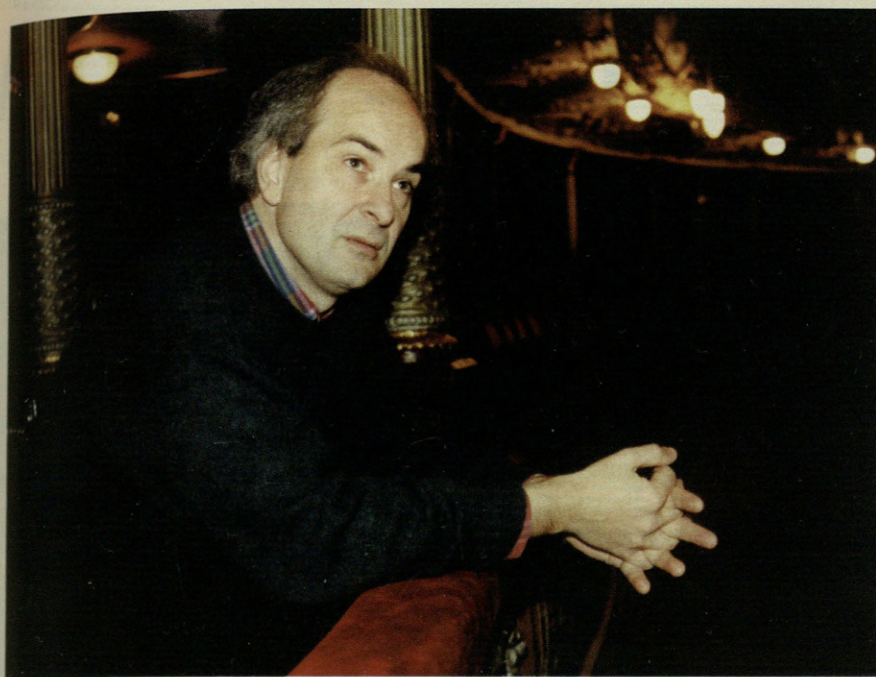
«Teatro kritikaren idazlerik onena Brecht-en atzetik. Bere obra ezezagunak zorrotzagoak dira»

JUAN CARLOS PEREZ

«Musikan bide berriak zabaltzeko duen ausardia miresten dut. Bion elkarlanaren ondorio da 'Ikaro'»

MIKEL MARTINEZ

«Komediarako dohaia duen aktorea, bakarrikzketi heltzeko kuraiarekin»

MONIKA DEL VALLE

■ "Zuzendariak voyeurrak gara, ondo pasatzen dugu jendea behatzen".

kia arte ezberdinen nahasketa izanik, hau da, dramaturgia, musika, estetika, eszenografia, eszenaratzea... baina noski, aktorerik gabe ez dago ezer.

■ **Dario Fok dio publikoak buruan duen kamera erabiltzera bultzatu behar duela antzezle on batek, zoom baten gisan, plano orokor batetik motz batera mugi dezan.**

Bai, jakina, hori da aktore on batek egiten duena. Taula gainean ere plano ezberdinak lantzen ditugu ikuslearen arreta mantentzeko. Lehenengo metroa

ongi kontrolatu behar du, non pausatu begirada, begirada nola erakarri, eta abar.

■ **Maskaradak egingo al du inoiz gure errealtatea salatzeke antzezlanik?**

Oso zaila da. Herri honetan kritika zorrotz bat egiteak ondorioak ekarriko lituzkeelako. Gizartea erdibitua dago, ez da erraza erdian egotea "Pepito Grillo"ren antzera; abertzaleak ez direnak kritikatzuz gero, egurra, eta besteen aldean lerrotatzuz gero, berdin. Behin baino gehiagotan planteatu dugu, baita zerbait idatzi ere. Baina suizidioa litzate-

ke guretzat. "Els joglars"eko Albert Boadellak bere irudia lantzen jakin badu ere, ez dezagun ahaztu Katalunian dagoela.

■ **Heldutasuna eta tradizioa falta zaigu gure burua kritikatzeko.**

Katalunian estatu mailan dagoen antzerkirik hoberena dute, antzerki kritiko: "Els joglars", kale antzerkia "Els comediants", abangoardia "La fura dels baus" eta komedia "El Tricicle". Eta horiek iceberg-aren punta baino ez dira, antzerki eskola ofiziala, nazionala, milaka aktore eta zuzendari onak aukeran, alegia, Mario Gas, Flotats, Lluís Pasqual, Belbel, eta abar. Antzerkiko goi mailako ikasketak daude, gainera. Hemen aldiz, itsaso erdian gaude, norbaitek labankada bat eman eta ez duzu kontatzerik. Gure egoera apalegia da esperimentuak egin ahal izateko. Gure armadura mehegia da jasoko genituzkeen kolpeak jasateko.

■ **Zerez zaudete eginak antzerki zuzendariak?**

Ba, denetik dago, ni, berez, lotsatia naiz. Baina badugu zerbait amankomunean: ikusmina eta jakinmina; oso ondo pasatzen dugu bizitza behatzen, begi zoliek. Giza portaera, rolak, jendea ikustea ihauterietan, antzerki amateurra, jarrera bereziak, kalean entzuten diren ika-mikak, orain guregana datorren zerbitzariaren jarrera. Hori da gure iturri nagusia. Zuzendariak voyeurrak izaten gara, ateko zirrikitutik barrura begira; isilpean ●

◆ **BEÑAT DOXANDABARATZ**

T a n t o a

Karlos Panera, iraupen korrikalaria

Alfonso Sastre
Dramagilea

Iraupen lasterketa bat da antzerkia; jai dute oportunistek, antzerkiaren xarmak erakarrita hurbiltzen diren horiek. Eta Karlos Panerak egiaztatua du -ongi merezita- iraupen korrikalariaren maila euskal antzerkiaren lasterketan (norantz ordea?). Berari zor zaio talde "euskaldun" profesional baten sorrera. Baina lortu al du? Pilota hori oraindik teitlatuan dago, beste anitz bezala; hain zuzen, Maskaradak, azkenean, bere burua konpainia elebiduntzat eman izanarik gauza bat baino ez du adierazten: beren antzezlanen oihartzuna ez dutela hizkuntzaren arabera mugatuko. Beti ere, xede nagusiari muzin egin gabe: antzerki "eus-

kaldun" profesionala. Maskaradaren curriculumean nornahik kontu ditzakeen son handiko lanak daude, hain ezberdinak diren testuak oinarri hartuz. Hala nola, Gabriel Aresti, Marc Legasse, Oscar Wilde, eta abar; eta orain, "Ikaro" hau. Ahalegin esperimentalak, gero, antzerki dramatikorak gogo biziz itzularaziko dituen (guk nahiago ditugu beren saialdi "depouillees" horietan, ikuskizunaren "zero gradu"tik gertuago itsusikeria handietatik baino, non soinu efektuak isiltasun mota ezberdinetatik sortuak diren, eta mugimendu handiak, ia ezerezetik. Panerak denetara jotatzen daki, eta ongi egiten du, gainera) ●

E Z P A

PRINTZA

IRAKURLE
KONFORMISTAK

Jose Inazio Basterretxea honela mintzo zen komunikabideetan erabiltzen den euskarari buruz "Gara"-n:

"Oso euskara gutxi ikusten da hedabideetan, eta arazo horren zati handia euskaldunon elebitasunean bertan datza, euskaldunak ez baitu arazorik erdara hutsezko medioak kontsumitzeko. Orduan, enpresa mediatikoei ez dute beldur handirik 500.000 lagunengatik antolatu daitekeen merkaturagaltzeko, erdaraz jarduteagatik ere ez baitute irakurle-rik galduko, printzipioz. Horregatik, baldin eta komunikabide bakoitzeko irakurle euskaldunek ez badute egunkari hori boikoteatzen, haiek ez dute euren jarrera aldatuko. (...) Irakurleek jarrera aktiboagoa eta kritikoagoa azaldu behar dute. Oso jarrera kontserbadorea du euskal irakurle euskaldunak bere medioarekin. Ez du erabateko apurketarik nahi, zor moralaz sentitzen du, eta ez da ausartzen kezkatzen, agian politikoki ez zaiolako komeni. Baina hizkuntzaren aldetik, irakurle euskaltzale eta abertzaleari komeniko litzaioke pixka bat gogorragoa izatea medioarekin. (...) Euskarari eta euskal kulturari buruz idazten da idazten den euskara apurra, eta bigarren mailan gelditzen da euskararen presentzia politika, ekonomia eta kirol gaitetan. Albiste garrantziari dagokionez, bestalde, bigarren edo oso bigarren mailako albisteak dira euskaraz publikatzen direnak (...)"

IPARRA ETA HEGOA BERTSOTAN

BI kanporaketa eta final bat izango ditu Bertsularien Lagunak Iparraldeko bertsolari eta bertsozale elkarteak lehen aldiz antolatu duen Mattin Sariak. Hilaren 15ean egingo da lehen finala Senperen eta bigarrena, Donibane-Lohizunen, 22an. Finala berriz, apirilaren 29an jokatuko da Ahetzen, Mattin bertsolariaren herrian. Azken bertsolari hau omendu nahi dute antolatzailerik sariarekin. Horrez gain, Bertsularien elkarteak Iparraldeko eta Hegoaldeko bertsolariak elkarrekin aritzea du xede lehiaketa honekin. Hori dela-eta Iparraldeko bost bertsolari eta Hegoaldeko hamaika arituko dira bertsotan.

DANTZAN DABIL EUSKAL HERRIA

APRILAREN 15ean hasi eta ekainaren 17an amaituko da aurtengo Maiatza Dantza Jaialdia. XVII. edizio honetan hiru eszenatoki izango dituzte dantzariak: batetik, Donostiako Gasteszena aretoan Carmen Rocheren Balleta eta Damian Muñozen lan berria ikusi ahal izango dira. Bestetik, Victoria Eugenia izango dira konpainia handienak: Emio Grecoren taldea eta Rhineko Operaren Balleta, besteak beste. Azkenik, Gipuzkoako hainbat herri txikitako dantza ikuskizunak eskainiko dira. Dantza garaikidea eta klasikoa uztartzen ditu Maiatza Dantzaneak.

■ Maiatza Dantzan eta Eszena laster dira.

ALBERTO ELOSEGI

Nafarroako Eszena Dantza Jaialdiak ordea, dantza garaikidea jorratzen du gehienbat. Aurtengo berezitasun bat izango du maiatzaren 2tik ekainaren 11 bitartean luzatuko den jaialdiak: dantza ez da Iruñean eta Zizur Nagusian bakarrik ikusiko, lehenengoz Zangoza herrian ere burutuko dira ikuskizunak. Horrez gain, aurtengo Eszenan haurren artean dantzarako zaletasuna sortzeko kanpaina burutuko da.

MUSIKA SAKROKO ZIKLOA

HAMAR kontzertuk osatuko dute apirilaren 12an hasten den Musika Sakroko Zikloa. Emanaldiak Bilboko elizetan, Arriaga antzokian eta Euskalduna Jauregian eskainiko dira. Talde ingelesak eta errusiarrak ere izango dira Bilboko zikloan parte hartzeko. Kanpokoez gain, ber-

KEPA ETXANDI

H I T Z B I T A N

- Juan Jose Lizarberen hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkarian" jasoak: "Unibertsitatera ez gara joaten hizkuntzak ikastera, baizik eta ezagupideak gureganatzera; bi hizkuntza bakarrik bageneki munduko ezjakinenak ginatke".
- Nafarroako presidentearen hitzen inguruan aritu zen baita ere Iñaki Lasa egunkari berean: "Euskararen legeak euskaldunak diskriminatzen ditu, eta ez erdaldunak. Sanzen adierazpenak guztiz onartezinak dira Nafarroan bi hizkuntza ofizial existitzen direlako".

L A K

HONDARRIBIA, OROIGARRI

827 milioi pezeta (33 milioi libera) erabiliko ditu datozen hiru urteetan Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak kultur ondarearen babes, zabalpen eta garapenerako. Horietatik, 600 milioi zuzenduko dira lehendabiziz aplikatuko den %1a Kulturarentzat egitasmora. Besteak beste, Monumentu Multzo izendatutakoen inguruan egokitzenak egitera zuzenduko da diru hau. Hondarribiko hiriguneko eremu arkeologikoa -eraikin, gotorleku, harresi, orube, kale eta plaza azpi eta gainera- Monumentu Multzo izendatu dute, hain zuzen. EAEko Kultur Ondare legeak aurreikusitako izendapen gorena da berau.

takoek ere izango dute lekua. Esaterako, Bilbo-ko Orkestra Sinfonikoak eta EHUKo abesbatzek eskainiko dituzte azken saioak.

XIRU, SORKUNTZAREN HABI

HAMAIKAGARREN urtez egingo da Xiru jaialdia Zuberoako Gotaine-Iribarnen. Hilaren 14an hasi eta asteburuan zehar luzatuko den jaialdiak ahotsa eta oihana izango ditu gai nagusi. Hauen inguruan, dantza emanaldiak, poemaldi musikatuak eta beste hainbat ikuskizun berri estreinatuko da.

ZINEAREN ONURAN HITZARMENA

EUSKADIKO Filmategiak eta Donostia Kulturak sinatutako hitzarmenaren ondorioz, Nosferatu egitarauak Filmategiko materiala era-

biliko du. Era berean, Filmategiak Nosferatuko eztabaidetan, filmeen aukeraketan eta aldizkariaren edukietan eragingo luke.

■ "Harry, el sucio" Nosferaturen baitan.

■ Tomas Aragues.

IZENAK

Tomas Araguesengana jo zuen 98ko azaroan Euskadiko Orkestra Sinfonikoak. Orduan emandako enkarguaren fruitua da "Vita" poema sinfonikoa. Bertan Tomas Araguesen musikak Bernardo Atxagaren hitzekin topo egin du. 65 urte betetzear, konpositoreak bizitzaren gertaerak islatu ditu apirilaren hasieran estreinatutako lan honetan.

Gorka Robles izango da Baionako Euskal Kostaldea orkestrako zuzendari berria. Roblesek Bilboko Orkestra Sinfonikoa zuzendu du azken hiru urteetan. Gainera, Baionako Orkestrak eta Miarritzeko Theatre du Versant-ek elkarlanerako hitzarmena sinatu dute.

Txuma Murugarrenek, Sasoi Ilunak musika taldeko kideak, "Nire leihoak" izeneko bere bakarkako lehen lana plazaratu berri du.

■ T. Murugarren.

• Juan Mari Mendizabalek ETB1-i buruz duen iritzia da hau "Gara"n eta "Euskaldunon Egunkarian" adierazia: "(...) Gaur ez du autonomia propiorik, ETB2ren osagarri bezala funtzionatzen du, erderaren/disglosiaren mende guztiz, ez du enpresa funtzionamendu euskalduna, eta eskaintza kalitatezko eta orotarikoa gabe kirola/ume gazteei nagusiki zuzendutako telebista (...)".

• Joseba Tapiak artearen inguruan hausnartu zuen "Gara"n: "Arteak balio behar du kez-
kak sortzeko, probokatzeko, mundua aldatzeko... bestela ahalegin hutsala besterik ez da".

Nafarroako Bertsolari Txapelketa azken txanpan sartua da. Hiru kanporaketen eta beste hainbeste finalerdien ondotik, Goizuetan izango da igande honetan finala. Honen aurretiko balorazio bat eskatu diogu igandean oholtza gainean izango den Estitxu Arozenari.

GOIZUETAN BADA TXAPELDUN BAT, DERITZEN ZAIO...

Urteak agintzen duen bezain borobila ari da suertatzen Nafarroako Bertsolari Txapelketa. 26 bertsolari gara txapelaren bila abiatu garenak. Lehenengo 16 (iazko finalistak finalerdietan hasi baikara) bertsolari, gehienak gazteak eta aunitz berriak. Hasierako fase honetarako elkarteon goxotasuna bilatu dugu, Tafalla, Erratzu eta Betelun, giroa beroa izan da finalerdietan (edo finalherena deitu beharko genioke?) Bidarraien, Beran eta Atarrabian, azkenik Nafarroako bertsoaren egun handiena Goizuetan ospatuko dugu, hainbertze pilotari famatu eman dituen Goizuetako pilota plazan.

PARTAIDETZA ZABALA. Txapelketaren bidez Nafarroako geografiari errepaso adierazgarri bat eman badiogu, partehartzaileen jatorria ere Nafarroa arragoaren mapan zehar inoiz baino hedatuago ageri da: Lesakatik partehartzailearik gehien (Manolo, Silveira, aurtan koordinatzailea den Iñigo, bi Estitxu, Juan Mari Liddurrenbordakoa, eta aurtan lehenbizikoz ateri diren Terre, Etxabe, Alaitz eta Ekhiñe); hauen arrimoan, Julen beratarra; Bittor baztandarra ere ez dabil urruti (20 txapelketetatik goiti ditu bizkargainean), Mikel Alzuartekin batera ordezkatzan du haran famatua; Laka bai-gorriarra eta Senpereko Miura aurtan ere euren paper eskergarria betetzera etorri dira, aurtan Ezponda ere, atsedean ttiki baten ondoren elkartu zaielarik; Araitx Betelun koadrilatxoa osatzen ari da urte-tik urtera partaidetza areagotuz: Oskar, Aritz, Zubialde; baserritik Iruñerriko metropolira (Nerea, Ekintza, Iñigo Ibarra); Goizuetatik hurbil Hernanirako joera duen Xabier Legarreta aranoarra; eta aurtengo frexkotasun nagusia: Hendaia.

■ Amets Arzallus Bidarraien burututako lehendabiziko finalerdian.

AMETS SUSTRAITUAK. Gure ametsak ez dira sustrairik gabeak, zioen Bidarraieko aretoaren atzealdea apaintzen zuen pankartak. Inposaturiko mugaz haratagoko ordezkaritza exkaxten joan da azken urteetan; eta duela ia hamarka-

da bat, orain ez hain gazte garen batzuekin egin zen bezala, aurtan ere 18 urte izatearen baldintzarekin salbuespena egin dugu; honela, bertsotan puntan ari diren Sustrai eta Ametsi ongietorria eman.

KANPOTIK ERAKARGARRI.

Duela 10 urtetik finala izugarri aldatu bada ere, azken urteetan partaide kopuru handi bat ia ziurtzat jotzen genuen finalerako pronostikoetan. Ez dut erran nahi orain arte finala oparitzen zutenik, baina aurtun partaideek genuen sentsazioa, finalerako txartel hori lortzeko, finalerdietan bertsotan ongi egin beharra zegoela zen. Sentsazio horrek urduritasun batzuk azkartu eta indartu ditu, bertsolari batzuk eta bertsoreen mailaren kalterako.

Aurtengo bereizgarri ez hain on hauei buruz ari ginela, zera adierazi zidan bertsolari gipuzkoar batek, kanpotik ikusita inoiz baino erakargarriago zegoela Nafarroako Txapela lortzeko lehia. Ea ba norbait maitemintzen dugun.

URTERO, URTERO... Ez dakit ia

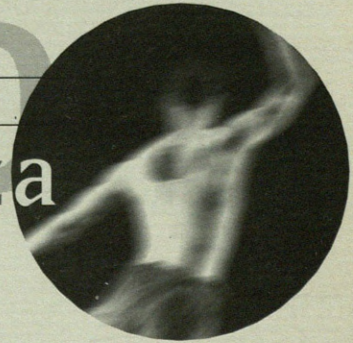
zenbatetan sartu dudan urte edo aurtun hitza, baina gure urte naturalean, ezinbertzeko erreferentzia dugu negua bukatzeko eta udaberria hasteko bertso txapelketaren arabera asteburu batzuk pasatzea. Ehiztarietako urria bezala da Nafarroako bertsolarietzat martxo-apirilako bolada hau. Horrek alde onak baditu: saio gutti dituztenek guttienez ez dute urte oso bat kantatu gabe pasatzen, jendea ere elkartzeko aitzakia polita da... Baina ezin dugu ahanzi urtero-urtero egite honek, ez hagit epe luzera ondorio batzuk ekariko dituela: Silveira eta biok bederatzigarren aldiz ari gara Nafarroako Txapelketan, eta ez gara hain zaharrak. Hankasartze bat izan daiteke bertsolariak hain gazterik zahartzea; arrisku suena zera da, ez ote garen bi aldiz harri berberarekin eroriko. Egundoko esperientzia izatea eroso da, baina anbizioaren edo irabazi nahiaren maila ezin da urtero, urte luzeetan mantendu.

ETORKIZUN BAIKORRA. Dena

den egoera ez da negarrez hasteko modukoa. Maila oneko txapelketa zabal bat izan badugu, bertsozaleak, gaijartzaileak, komunikabideak eta igandeak mugitzeko gai gara, nahiz eta urtero izan. Bertso eskolak hedatuz doaz geografikoki eta partaidetzan. Eta urteko zita garrantzitsuenara iristen garen honetan urduritasunak baztertu eta txalo zaparrada beroez leher dadila Goizuetako pilota plaza.

♦ ESTITXU AROZENA

XVII Dantza jardunaldiak

Maiatza
Dantzan

Donostia, Lasarte - Oria, Azkoitia, Beasain, Irun, Tolosa, Arrasate

taldea eta ikuskizuna	antzokia	eguna eta ordua	
CARMEN ROCHE BALETA "Clásicos y Contemporáneos"	Egia-Gazteszena (Donostia)	Apirilak 15 Apirilak 16	20 h.00 12 h.00
DAMIÁN MUÑOZ "Asiré"	Egia-Gazteszena (Donostia)	Maiatzak 6	20 h.00
TRANSIT - María Rovira "Mandala"	Usurbe (Beasain) Amaia (Irun)	Maiatzak 12 Maiatzak 14	22 h.15 20 h.00
EMIO GRECO "Conjunto de falda y chaqueta"	Victoria Eugenia (Donostia)	Maiatzak 13	20 h.00
MAR GÓMEZ "Hay un pícaro en el corral"	Leidor (Tolosa) Baztartxo (Azkoitia) Amaia (Irun)	Maiatzak 19 Maiatzak 20 Maiatzak 21	22 h.30 22 h.00 20 h.00
ARRIERITOS "Todos los gatos son pardos"	M. Lekuona (Lasarte-Oria) Amaia (Arrasate)	Maiatzak 26 Maiatzak 27	20 h.00 20 h.00
MAGUY MARIN "Quoi qu'il en soit"	Victoria Eugenia (Donostia)	Maiatzak 27	20 h.00
MAGUY MARIN "May B"	Victoria Eugenia (Donostia)	Maiatzak 28	20 h.00
RHINEKO OPERA NAZIONALEKO BALLETA "Jeune homme" Uwe Scholz, "Stextext" W. Forsythe, "L'ombre des jumeaux" M. Kelemenis	Victoria Eugenia (Donostia)	Ekainak 3	20 h.00
NATS NUS "19-99"	Egia-Gazteszena (Donostia)	Ekainak 17	20 h.00

Sarrerren salmenta (Donostia):

Teatro Victoria Eugenia Antzokia: tfno: 943 481160

Telekutta: 943 411200

Egiako kultur-etxea. Tfno: 943 291514

Salgai apirilaren 1etik aurrera.

Informazioa

KM Kulturunea, Urdaneta 9,
20006-DONOSTIA.

Tfno: 943 48289. Fax: 943 482765

Turismo eta kultura ekintzetxea,

Tfno: 943 481168

e-mail: maiatza_dantzan@kultura.gipuzkoa.net

www.gipuzkoa.net

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Urteroko hitzorduari huts egin gabe, aurten ere jokoan da Arabako XI. Prudentzio Deuna-Estibalizko Ama bertso saria. Edizio honetan 30 bertsolarik eskuhartu du, gehienak (21) arabarrak izaki. Finala larunbatean izango da Gasteizen.

TXAPEL BABAZORROA JOKOAN

Estreinako 3 kanporaketak eta 2 finalerdiak pasata, finala baino ez da falta aurtengo Prudentzio Deuna bertso sariko txapelduna nor izango den jakiteko. Lehenbiziko 3 kanporaketetan 24 bertsolarik kantatu zuten, Gasteizko Txusta tabernan, Araian, eta Izarran. Hasiera batean finalerdiatara seik pasa behar bazuten ere, berdinketa hirukoitza gertatu zen eta

antolatzaileek 10 bertsolari pasarazi zituzten. Aurreneko saioan, "Txusta"n, Egoitz Unamuno, Irati Lotina, Maiteder Sasieta, Eñaut Frantzesena eta Ruben Sánchez Bakaikoa sailkatu ziren hurrenkera berorretan. Araiaiko saioa, puntuazioari begiratzuz gero behintzat, apur bat motelagoa gertatu zen eta Andere Arriolabengoak baino ez zuen hurrengo kanporaketarako txartela lortu. Azkenik, Iza-

rrako saioan, hiruetan onenean, Juan Mari Juaristik, Beitto Martinezek, Irati Andak eta Manex Agirrek egin zuten aurrera.

Hamar lagun hauek aurrez finalerdi-tarako sailkatuak zeuden 6 bertsolariekin egin zuten topo; Asier Iriondo, Zigor Enbeita, Nagore Soroa, Asier Otamendi, Oihane Perea eta Rikardo Gonzalez de Duranarekin, alegia. Finalerdiak martxo-

■ Arabako bertsolaritzaren historia labur bat

Duela ia 20 urte, 1982ko urrian, Gasteizko "Zapa" kaleko euskaltzale lagun talde bat bildu zen bertso eskola sortzeko asmoz. Asmoa ez zen soilik bertsolaritza lantzea, baizik eta ordura arte nahikoa sakabanatuak zeuden euskaldunak bildu eta euskara kale-taberna-plazetara ateratzea. Araba aldean bertsolaritzaz gehien zekienarekin harremanetan jarri ziren, Abel Enbeitarekin. Honek geroztik eta gaur arte lan eskerga egin du, eta bera da, besteak beste, egungo egoera ahalbidetu duena.

Gasteizko bertso eskola sortu eta Laudiokoak eman zion segida. Gerora Amurrion, Agurainen, Aramaion, Legution eta Kanpezun sortu izan dira bertso eskolak, Abel eta beste batzuen lan ixilari esker. Horrez gain, ia ikastola guztietan ikastaroak-eta egin dira. Guztira, bakarrik Gasteizen, 200 lagunetik gora pasa da bertso eskola batetik (gaur egun 4 bertso eskola daude Gasteizen). Bestalde, begi bistakoak dira lan horren emaitzak: bertsolaritza erabat arrotza izatetik, honen inguruko giro bat sortzera pasa da; saio ugari egiten da urtean zehar, bertsolariak pixkanaka sortzen dira, bertsozaleak ugarituz doaz, Prudentzio Deunako txapelketa hor dago...

1984an orain artean izan den lehen eta azken Arabako Txapelketa jokatu zen, "Txinotxu" izan zelarik garaile. Gero, Bizkaiarekin batera egin izan da txapelketa, nahiz eta hemendik aurrera ez den hala izango. Araba eta Bizkaiko Txapelketa horretan Arabako bertso eskoletako ordezkariak gehienez finalerdiatara sailkatu dira (Juanjo Respaliza, A. Enbeita, A. Otamendi eta Zigor Enbeita).

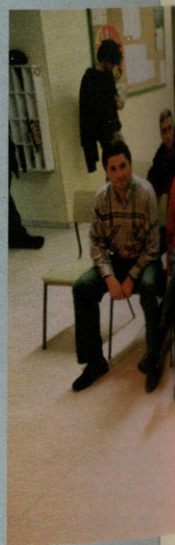
Alabaina, Araban batez ere bertako bertsolariei zuzendutako txapelketa baten beharra ikusten zen. Honela, 1990ean, Prudentzio Deunako saria abiarazi zuten. Txapelketan Arabako bertsolariek eskuhar dezakete, baita Arabako bertso eskoletan aritzen direnak ere, baldin eta urte berorretan beste herrialdeetako txapel-

ketetan eskuhartu ez badute; sariaren helburu nagusietariko bat bertako bertsolari berriei jendaurrean kantatzeko aukera ematea da. Lehenbiziko edizioan Abelek bereganatu zuen txapela, eta geroztik ez da gehiagotan aurkeztu (92an utzi zion plazetan kantatzeari). Ondoren, txapeldunak honako hauek izan dira: Kepa Bizkar, Zigor Enbeita bitan segidan, Rikardo Glez. de Durana, Asier Iriondo, Rikardo berriz, eta azken hirutan Asier Otamendi.

Historia labur honetan ezinbestekoa da hasiera hartan eta gaur ere Arabako bertsozaleen "etxea" den Gasteizko Txusta taberna aipatzea. Lanzale dantza taldeko egoitzan biltzen hasi baziren ere, Txustara alde egin zuten berehala, "gehiegizkoa zelako dantzariak eta bertsolariak batera". Udalak pisu bat ere eskaini zien, baina haren egoera txarra zela eta, ez ziren Txustatik atera. Bertan egin da dena: klaseak, bilerak, bazkariak, afariak, entrenamenduak, saioak...

Txiki izanagatik ere, Arabako bertso eskolek badute harro sentitzeko arrazoirik: 84ko txapelketa hartan Amaia Otxoa izan genuen, inongo bertso txapelketatan eskuhartu duen aurreneko emakumea. Andoni Egañak urteak eman ditu bertan entrenatzen; 89ko Txapelketa Nagusia Txustan prestatu zuen. Jon Maiak edota Igor Elortzak ere urte ugari eman dute hemen entrenatzen, klaseak ematen. Eta ez dira bakarrak izan...

Ezingo genuke historia labur hau bukatu bertso eskolan lanean dihardutenak aipatu gabe: Oihane Perea, Karmele Madinabeitia, Patxi Aizpurua, Xabier Riko, "Txerren" eta "Txipi" Ormaetxea, Serapio Lopez... ●

aren 31n Laudion eta apirilaren lehen Aramaion burutu ziren. Lehenbiziko finalerdian Asier Iriondo eta Zigor Enbeita ibili ziren nor baino nor, eta azkenean Asier (151 puntu) nagusitu zitzaion Zigorri (150). Nagore Soroak egin zuen hirugarren (133.5). Bigarrean Asier Otamendi nagusitu zen (146.5), eta bere atzetik Oihane Perea (141) eta Rikardo Glez. de Durana (131.5) sailkatu ziren.

Ez da ezustekorik izan beraz, finalerdietarako sailkapena aurrez zuten seiak pasa baitira finalera. Baina azpimarratzekoa da bertsolari berri asko estreinakoz sartu dela finalerdietan eta oso ondo aritu dela; beste batzuk -ezagunagoak maila ona eman dute eta finaletik oso gertu geratu dira (Juan Mari Juaristi kasu, puntu erdira geratu baita). Hau guztia dela eta, eta finala jokatzeko dagoela ere, Arabako bertsozaleek pozteko arrazoirik badute. Gainera, txapelketa osoan zehar giro polita egon da; sari hau Arabako bertsozaleen festa bihurtu da azkenengo urteetan: saioak, hauen osteko afariak, belaunaldi "zahar" eta gazteen arteko lotura...

Orain txapela nork bereganatuko duen jakitea baino ez zaigu falta. Asier Otamendik azkenengo hirurak bere egin ditu, baina iaz Oihane Perea ezustekoa emateko zorian egon zen. Bestalde, ez dugu ahaztu behar Asier Iriondo puntu gehien lortu duen bertsolaria dela eta

JOSEBA OLALDE

■ Araian izan zen kanporaketako irudia.

Zigor Enbeita puntu bakar batera geratu zaiola; bai bata, bai besteak badakite zer den txapela janztea. Azkenik Rikardo Glez. de Duranak, beteranoenak, eta Nagore Soroak, gazteenak, ez dute hala-

ko presiorik, eta horrek euren alde egin dezake. Larunbat honetan Gasteizko Florida Kultur Etxean 19:00etan dugu hitzordua ●

◆ RUBEN SANCHEZ BAKAIKOA

JOSEBA OLALDE

■ Bertso eskoletan lanean dabiltzan hainbat bertsozale eta bertsolari.

asteburu honetan...
...GARAGARDO Lantegian
BAZKALDUKO DUGU !

BERTOKO
euskal GARAGARDOA

DEITU
ARINAGO!

Barazar Mendatea - ZEANURI

94 673 94 74

Iñaki Mendiguren itzultzailearen "Ilunkerako xuxurlak" bigarren nobelak eraman du azken Irun Hiria saria. Honen inguruan solasean aritzeko hurbildu gara Ezkioko bere etxera eta nobelan agertzen den txakur berak, Orak, egin digu harrera zaunkaka.

"HEDONISMOAREN ALDEKO SERMOIA DA NOBELA"

ALBERTO ELOSEGI

■ "Liburuan deskribatzen dudana eliza nik orain 20 urte ezagutu nuena da".

Altzak badu bihotzik" lehen nobela 1990ean kaleratu zenuen. Bigarren hau, "Ilunkerako xuxurlak", hamar urte beranduago. Zergatik joan da hainbeste denbora batetik bestera?

Ez naizelako benetako idazlea. Egun osoa eta gauaren zati bat itzultzen ematen dut. Baina idatzi kapritxoak eta noizean behin egiten dut.

■ Lehen nobelak arrakasta handia izan du. Hamargarren edizioa dago kalean. Horrek ez al zaitu bultzatzen gehiago idaztera?

Horrek agian bigarren honetarako animatu ninduen. Baina hirugarren bat idazteko ez dut inolako presarik. Esan beharreko gauzak esan ditut, hustu naiz, eta biluztu, neurri batean.

■ Bi liburueta homosexualitatearen gaia agertzen da. Zergatik egin duzu aukera hori?

Gaia normalizatua ez dagoen bitartean, sufrimendu gai izaten jarraitzen duen bitartean, eztabaidagai den bitartean,

□ "Kristautasunak 2.000 urtetan plazerraren eta gorputzaren kontrako gurutzada burutu du"

gatazka sortzen du eta hori behar du nobelak. Gainera, gizartearen dogmatismoaren eta ikuspegi estuen kritika egiten dut eta gizarte liberal eta toleranteago baten aldeko aldarrikapena. Hori nire obsesioetako bat da.

■ Azken nobelan, gatazka hori lortzeko bi pertsonaia antagoniko ipini ditu-

zu aurrez-aurre: alaba lesbiana eta aita artzain protestantea. Bitxia egiten da, hemen apaiz protestantearen irudia ez baita oso ezaguna...

Niretzat bai. Ni protestantea naiz eta hemen deskribatzen dudana eliza, nik orain 20 edo 25 urte ezagutu nuen eliza da. Egia da gehienentzat mundu ezezaguna dela, baina Euskal Herrian badira komunitate protestante txikiak, Donostian, Bilbon... Liburuan deskribatzen dudana nik ezagutu nuena da %80an.

■ Horregatik esan duzu lehenago liburuan barruak hustu dituzula?

Niretzat arrotz diren gauza gutxi dago liburuan. Neurri batean autobiografikoa da, baina ez ehuneko ehunean. Pertsonaiak estereotipatu egin ditut. Nik Bilbon ezagutu nuen artzaina nobelakoa baino irekixegoa zen.

■ Mundu horren gainbehera agertu duzu nobelan. Zein da protestantismoaren egungo egoera gurean?

Hor azaltzen den krisia oso erreala da. Gaur egun Estatu Batuetatik datozen misiolari neokontserbadore puritanoak daude modan. Baina gure elizak ez ziren horrelakoak. XVI. mendeko erreformatik etorritako protestantismo historikoaren bidea jarraitu zen hemen. Frankismoa oso garai gogorra izan zen. Gure elizak pisuetan izaten ziren, beti erdi klandestinitatean. Ghetto bizitza egiten zen

komunitate hauetan, beti familiara, barrura begira. Nik familia ez nuen protestantea eta 18 urterekin sartu nintzen. Baina lagunartea bertakoa nuen eta emaztea ere bertan ezagutu nuen.

Frankismoan erresistitzen jakin zuten, baina Franco hil eta gizartearen zabaldu zen agnostizismo, sekularizazio

eta askatasunaren aurrean protestantis-
moak ez du egokitzen asmatu. Gazteak
urruntzen joan dira eta zaharrak hiltzen.
Donostiako eliza itxi zen eta Bilbokoak
jarraitzen du, baina oso urrituta.

■ **Liburuko alabak hasiera batean ar-
tzain izateko bokazioa agertzen du.**

Alabaren pertsonaiarekin eliza angli-
kanoan dagoen eztabaida ukitu nahi izan
dut. Duela hiru bat urte emakumezko ar-
tzainak onartu zituen protestanteen arte-
an tradizionalena den eliza anglikanoak.

Baina egungo eztabaida
beste bat da, homosexual-
ena, hain zuzen. Egun gay
izanik elizako partaide izan
zaitezke, baina ez artzain.

■ **Aita-alaben arteko
harremanean bilakaera
bat ikusten da, bien arteko
hurbilketa.**

Maitasunak arazoak
gainditu ditzakeela itxaro-
pena daukat. Hitz eginez
hurbildu zaitezke urrun
ikusten dituzun pertsona
horiengana. Belaunaldi arte-
ko borroka hauek oso errea-
lak dira. Baina, azkenean,
adinean aurrera goazen neu-
rrian, jendea hobeto ezagu-
tzeko ahalmena sortzen da.

■ **Aita kontserbadorea
hurbiltzen zaio alabari.**

Alabak bizitzari eta kris-
tautasunari buruz duen ikus-
pegia gizartearen gailentzea
nahi dut nik. Alabari indar ematen saiatu
naiz eta hark aita erakar dezala. Aitak
bizitza eta fedearen ikuspegi dogmatikoa
du, Bibliaren interpretazio kontserbado-
rea, puritanoa, moralista, zurruna egiten
du. Alabak ez du familiagatik ezagutu
duen kristau mundu horrekin erabat ete-
ten. Bibliako zitak ere egi-
ten ditu berak. Baina,
ikuspegi profanoa eta
sekularra integratuta ditu
bere bizitzan. Askoz ere
hedonistagoa da. Hedonista,
zentzu onean, noski.

■ **Nobela guztia aita eta alabaren arte-
ko gutunez osatua da. Zer dela eta
aukeratu zenuen forma hau ematea?**

Artzain protestanteek horrela hitz egi-
ten dute, etengabe Bibliako zitak botaz.
Baina aita-alabak haserre, aurrez aurre,
elkarriketa batean ipini izan banitu,

batak besteari irainka hasiko lirateke. Zer
formula erabili behar nuen nahi nuela
lortzeko? Zita horiek gutuna ez den for-
mula batean nahiko artifizial geratuko
lirateke. Oso dialektika zuzena erabiltze-
ko aukera ere ematen du eskutitzak.
Bataren argumentuei besteak erantzuteko
aukera. Bien arteko sokatira baita nobela.

■ **Biblia itzultzen ibilia zara. Itzulpe-
nari esker ezagutzen duzu ala lehena-
go, protestante bezala, ikasia zenuen?**

Pasarte asko aurretik, elizaren garai-

■ **"Aita eta alabaren arteko sokatira da nobela hau".**

tit, ditut buruan. Gero itzulpenak ez
dakit zenbat aldiz irakurtzera behartu
ninduen. Bibliak 70 liburu inguru biltzen
ditu. Badira batzuk irakurtzea merezi ez
dutenak, erabat gogaikarriak. Baina beste
batzuk oso politak dira. Erlijio kutsua
duen guztia zaku berean sartu eta igno-

□ **"Gizartearen dogmatismoaren kritika
egiten dut eta gizarte toleranteago baten
aldeko aldarrikapena"**

ratzeko gaur egungo joera horrengatik,
liburu horiek ez dira irakurtzen eta jende
askok ez daki hor daudenik ere. Eta libu-
ru batzuk poesia hutsa dira. "Kantarik
ederrena" adibidez: "Eman biezat musu,
bere ezpainez musu! Zure maite laztanak
ardoa baino gozoago...". Hau Biblian

dago! Garai hartako filosofia eta pentsae-
ra aldetik ere oso atseginak dira. Beneta-
ko altxorak.

■ **Bestelako zitak ere erabiltzen ditu
alabak. Mitologiaren ingurukoak...**

Erreferentzia mitologikoak hedonis-
moaren aldarrikapena dira nolabait. Kris-
tautasunak 2000 urtetan pla-
zerraren kontrako gurutzada
burutu du. Sakrifizioak balo-
ratu ditu. Gizakia errudun
jaiotzen da, pekatari da eta
penitentzia, sufrimendua
dira askatzeko bide baka-

rrak. Plazerra adierazten duen guztia,
gorputza bereziki, izan da gaitzetsia,
kondenatua. Hori denok pairatu dugu
orain arte, emakumeek batez ere. Liburu
guztia horren aurkako sermoia da, hedonismoaren aldeko sermoia ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

ALBERTO ELOSEGI

Pierrot eroak ez zuen Donostia ezagutzen

Egunkarietako neurri txikiko berrietan irakurritakoa: Iruñeko epaitegi batek graffiti egile bati isuna jarri dio Altsasuko geltokian zegoen RENFEko trenaren bagoia pintatzeagatik, gainera trenaren garbiketa gastuak ordainaraziko dizkiote.

Gaur egun oso arraroak dira zaintzarik gabeko trenak, Bilbo-ko metroan pintadaren bat ikusteak Begoñako Amabirjinaren miraria dela sinestazazko liguke; beraz, ez zitzaidan oso normala iruditu norbaitek bagoi oso bat pinturaz betetzea inork ikusi gabe. Kuriositateak bultzatuta graffitiaren mundua ezagutzen duen lagun bati galdetu nion epaiketaren berri bazuen eta baietz erantzun ondoren informazioa osatzeko datuak kontatu zizkidan.

Behin istorioa ezagututa, beste bi protagonista azaldu ziren delituaren eszenatokian, "seguritateaz" arduratzen zen zinpeko goardia eta RENFEko arduradunak. Goardiak graffiteroa trenera igotzen ikusi omen zuen pintura pote eta guzti eta arduradunei aholkua eskatu zien jakiteko zer egin behar zuen. RENFEkoek pintatzen lagatzeko eta bukatutakoan atxilotu zezala gomendatu zioten goardia txintxoari. Atxilotu ondoren epaiketaren deia zain egoteko esan zioten gustura gelditu zen graffiteroari.

Honen antzeko beste bi gertakizun entzun ditut azken hilabetetan, bai graffiti egile bati egindako beste epaiketa Gasteizen, bai Kontxako barandila horiz pintatzeagatik Donostian hasitako epaiketa, nahiz eta hau egunkarietan ez azaldu.

AZKEN kasu horretan EHUKo Filosofia Fakultateko bi gazte epaitu dituzte Donostiako ikur dotoreenari iseka egiteagatik, ez zitzaion bada bururatu Kontxako barandila horiz pintatzea! Uda hasieran bi mutil gazte Kontxa gaineko pasealekuan azaldu ziren pintura horiz hornituta barandila pintatzeko asmoarekin, handik pixka batera polizia munizipala azaldu zen galdetzeraz zertan ari ziren, gazteek ekintza artistiko bat burutzen ari zirela erantzun ondoren zertxobait moskeatuta aldegin zuten. Baina hurrengo bueltan, donostiar hiritar on batek ohartuta edo, atxilotu egin zituzten. Alferrikako azalpenak eman zizkieten polizia artea zela argudiatuz, inguratutako jendeak ere irainak botatzen zizkien, Donostian ez baita ulertzen nola bururatu dakioken inori munduko hondartzarik dotoreena inguratzen duen barandila aristokratikoa zuria ez den beste kolore batekin zikitzea.

Komisaldegira eraman ondoren poliziaren buruhaustea etorri zen, ez baitzekiten egindako okerra kodearen barruan nola sailkatu, zein zen salatzeak arrazoia? Zer jarri behar zuten orriaren

tartetxo zurian? Liburuskan asko bilatu ondoren ondasun publikoaren kontrako zerbait zetorrela konturatu eta horrela bidaiatu zuten epailearengana.

Gazteek egin nahi zuten ekintza poesiaz beteta zegoen. Biei poesia, zinea eta artea asko gustatzen zaie eta horregatik, Godarden "Pierrot le fou" filmaren ausardiak kutsatuta sortzaile izan zitezkeela pentsatu zuten eta filmeko azkenengo eszenan azaltzen den itsaso urdin eguzkitsua, esaldi oso poetikoz lagunduta, Donostiara ekarri nahi zuten, Kontxako barandilara hain zuten, bertan ikusi baitzuten itsaso urdina eta esaldi poetikoak inspiratzeko gai den paisajea. Gure mutiko kottaduek bazekiten Pierro-tek mila lege hauste egin zituela askatasuna sinbolizatzen zuten

Côte d'Azureko itsaso zati hartara iristeko; beraz, filman bezala bazekiten beti legearekin (gure eliza modernoarekin) topo egiten dela, horregatik dago epaileen esku amestutako ekintza artistikoa.

Ismael Manterola Ispizua
EHUKo irakaslea

*"Gai gara areto instituzional
batean arte bihurri xamarra
onartzeko, baina ez erakusketa
aretotik kanpo; pintadak
espazio mugatuan egin
daitezke baina kalean egin
orduko udaleko garbitzaileek
ezabatuko dituzte"*

68ko maiatzaren ilusio eta utopiak Donostiara ere iritisi ziren...

Gaur egun horrelako zerbait gertatu orduko atxilotu, iraindu ("extranjeros" bezalako irainak bota zizkieten bi gazteei) eta isunen bidez zigortzen ditugu. Gai gara areto instituzional batean, "Kulturune" izeneko tokian, arte bihurri xamarra onartzeko, baina ez erakusketa aretotik kanpo; pintadak espazio mugatuan egin daitezke baina kalean egin orduko udaleko garbitzaileek ezabatuko dituzte. Garbi daukagu, artea zenbait gunetan zokortu behar dugula, baina kalean ez mesedez! Guztiok dakigu artea errepresentazioa dela eta iragarkian esaten denaren kontra, hau ez da zinea, hau bizitza da. Zoritzarrez gure bizitzan kolore pixka bat jartzen duten gazte horientzat guztientzat "Pierrot le fou" ere zinea da ●

SEXUAREN INGURUKO SINESMENAK ETA TABUAK

Birjintasuna eta mintza urratzea, prostituta sakratuak, orgiak eta deabruak, zakilarekiko kultua, sorginak, zientzia eta sexua, erotismoa eta pornografia, maitasun-motak, ohe-liburuak, maitasun-aztikeriak edota sexu birtuala dira, berrogeitamar gaien artean, aukera ditzakezun gai bitxiak, 200 argazki txundigarritz lagundurik.

SEXUAREN INGURUKO SINESMENAK ETA TABUAK

Basandere Taldea

ANIMALIEN AURKIKUNTZA (I)

Herbert Wendt

ANIMALIEN AURKIKUNTZA (I)

Adarbakarraren legenda, glaziazioetako mamutak, ziklope eta antropeide handiak, itsas sugeak, herensugeak eta saurioak, paradisuko hegazti zoragarriak . . . Herbert Wendt naturalistak, maisuki, zoologiaren hastapen ernagarriak kontatzen dizkigu dibulgazioko zientzian, jadanik, klasiko bihurtu den liburu bikain honetan.

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

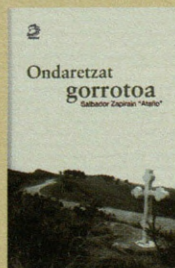

GAIK

ARGITALDARIA

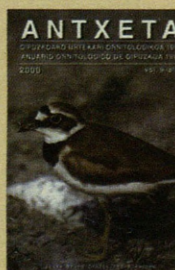
Astia Hartuta

L I B U R U A K

**ONDARETZAT
GORROTOA***Salvador Zapirain
"Ataño"*Sendoa
233 orrialde
1.800 pta.

Gorrotoa utzi izan dute ondaretzat hainbat baserritako familiek historian zehar. Askotan gorroto horren arrazoa gogoratu ez arren, urteetan iraun dute horrelako elkar ezin ikusiek, hala baserrietan berdin hiriko auzo eta nazioen artean. Honelako istorioak bildu dira liburuetan sarri. Honakoak badu berezitasun bat: bakerako atea zabalik uzten du, itxaropenari bide eginez.

1979an "Txantxangorri Kantaria" kaleratu zenetik, beste hamahiru bat liburu burutu zituen Atañoak. Azken honi ordea, ezin izan zion azken irakurketa egin, 2000ko bigarren egunean hil baitzen. Euskara eta lurraren inguruan berak landutako ondarea utzi du. Honi jarraituz, laster izango dira kalean "Markesgaiak" nobela eta "Jesusen bizitza" bertsoan ●

ANTXETA*Hainbaten artean*Itsas Enara Elkartea
125 orrialde
475 pta.

Orain hamar urte sortu zen Itsas Enara Ornitologi Elkartea. Ordutik hona, Gipuzkoako hegaztien eta ingurunearen ikerketa, dibulgazioa eta babesa izan dira bere eginbehar nagusiak. Hitzaldiez eta kanpainenez gain, elkarte honek Antxeta urtekari ornitologikoa kaleratzen du. Guztira, 39 behatzailek parte hartu dute lan honetan. Gipuzkoako 42 herrietan bildutako 242 hegazti-espezie desberdinetaz 3.736 aipu burutu eta bidali dituzte. Argitaratu ordea, 231 hegazti motei dagozkien 1.499, argitaratu dira. Honez gain, Antxetak hainbat atal berri gehitu du, hegazti-behaketen aipuen bilduma gainditzeko asmoz: artikuluzientifikoak, berri laburrak, Gipuzkoako hegaztien katalogo gaurkotua, 1998ko laburpena eta berriemaile ornitologiko bat, hain zuzen ●

**SAGARRAREN
ZETARRA***Angel Isasi*Gero
68 orrialde
900 pta.

Maddik eta Manexek ezin dute zuzenean hitz egin. Herri txiki baten bi muturretan bizi direla-eta elkarren berri jakiteko sistema berezia dute: satorlurrez baliatzen dira. Horretarako gertuen duten satorlurrera joan eta bertako satorrari deitzen zioten, hitz magikoak esanez: "Zuloan barrena zoazen/ sator satorlurtar,/ bidali nire mezua/ maiteen dudan adiskideari". Ondoren sator batetik bestera igarotzen zen mezua haur batetik bestera iritsi arte.

Maddiren etxeko sagar batean zarata bat entzuten da egun batean... Misterioa konpontzeko, sator satorlurtarrez, eta igitaiko eta entziklopediako iratxoez inguratuko dira bi haurrak. Mari Eli Ituarte itzulitako abentura, Aurora Solanoren marrazkiek apaintzen dute ●

HILHARRIAK*Luis Millan*96 postal eta 3 poster
2.000 pta. postalek

Pirinio guztiak zeharkatu ditu Luis Millanek gure oinordekoek utzitako aztarnak arakatuz. Hainbat menhir, dolmen, trikuharri... topatu du bide horretan. Hauetariko asko inon jaso gabeak, inork oraindik topatu gabeak. Hilharriak orokorrean utzita daude. Euskal Herrian. Utzikeri horri aurre egiteko, Millanek berak dioenez, zainduko dituen norbait eta dirua behar dira. Horrez gain, nahitaezkoa da errealitate hau jendearengana hurbiltzea, jakin dezan non dauden eta nolakoak diren. Helburu horrekin egin ditu Luis Millanek postal hauek. Oraingoan, 96 postal bildu ditu "Hilharriak" izenburupean. Gainera, 3 poster ezberdin sortu ditu; hasiera batean promoziorako pentsatuak, orain ordea, 700 pezetetan saltzen da bakoitza ●

D I S K O A K

GOIZ EDO NOIZ?
Etzakit

Elkarlanean

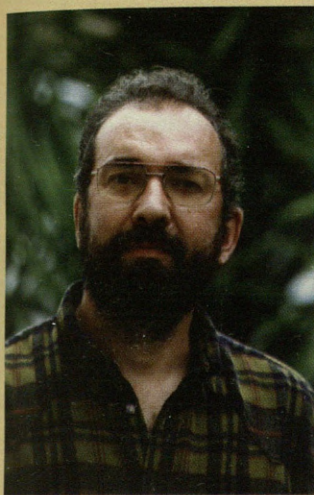
2.450 pta.

Hamabi kantu bizi bildu ditu Etzakit taldeak bigarren lan honetan. Doinu bizi eta sutsez gain, oraingoan konpromisoz beteriko letra gehitu diote: Kubako arazoa, Estatuaren bortizkeria, drogak, bizitzako momentu laburrak... jorratu dituzte bertan, "Gara" egunkaria eta "Joxi" eta "Joxean"i buruzkoak

ahaztu gabe. Xabier Solanok, Jon Mari Beasainek, Aitor Zabaletak, Ander Barrenetxeak eta Kaki Arkarazok 1995. urteko urtarrilan kaleratu zuten lehen lana "Etzakit" izenburupean. Eszenategi eta oholtza gainetan hark bildutako arrakastaren ondoren, kalitatez blai datoz oraingo doinu berriak ●

E g i l e a r i G a l d e z k a

"Hilharri asko puskatu dira eta beste asko desagertu"

Luis Millan

Prospektorea eta

"Hilharriak"en egilea

Nolatan bururatu zaizu horrelako proiektu bitxia egitea? Eta zertan datza zehazki?

Arte grafikoan lan egiten dut, eta proiektu hau egiteko ideia surf postal batzuk egin behar nituela-eta bururatu zitaidan. Ez dago horrelakorik hilharrien inguruan. Nik neuk egiten dut lan guztia: argazkiak, diseinoa, albumak lortu... Hasiera batean bi albumetan banatutako 48 postal sortu nituen. Orain ordea, beste hainbestez osatutako bigarren serie bat burutu dut. Posterrak ere egin nituen postalak promozionatzeko. Baina badirudi ongi saltzen direla, eta eskoletan ere erabiltzen dituzte haurrei irakasteko. Ideia zera da, 6-8 hilabeteko 48 postal egitea.

■ **Zer lortu nahi duzu lan honekin?**

Soldadutzatik bueltan sortutako hobya da hau. Aranzadik trikuharrien korpus bat egin berri zuen eta mendira irteten hasi nintzen hauek ikusteko. Pix-

kanaka, hauek topatzeaz gain, inon jaso gabeko gauza berriak aurkitzen hasi nintzen. Azkenean, barruan sartzen den pozoia bezala da. Orain ia hilabeteko zerbait berria topatzen dugu. Normalean ordea, gai hauek aldizkari espezializatuetan jorratzen dira eta ez dira irakurleri orokorrera iristen. Postal hauetan Bizkaitik hasi eta Lleidaraino, Pirinioetako hilharriak islatu nahi izan ditut eta hauen bitartez jakinmina sortu jendearengan.

■ **Zainduak ala ahaztuak daude...**

Topatutakoan artean asko puskatuak zeuden eta beste batzuk desagertu dira. Batetik, industu aurreko babes falta da. Jendearen ezjakintasunak eraginda, bideak egitean makinek hausten dituzte, zuhaitzak moztean gainera bota... Bestetik, arkeologoen indusketetarako dirua jasotzen dute batik bat, baina ia ez berrizatzeko. Historiaurreak utzitako ondarea den arren, ez dugu batere zaintzen ●

9.800 pta.n
Esaidazu, bi betaurrekoetatik
zein da graduatuta dagoena?

ERRAZA DIRUDI, EZTA? BADA, BIAK DAUDE GRADUATUTAI!

Orain, MULTIOPTICA Sen azken modako GRADUATUTAKO KRISTALDUN EGUZKITAKO BETAURREKOAK aukera ditzakezu **9.800 pta.tik hasita.** BETAURREKOEN ARMAZOA BARNE.

EROSKETAK MULTIOPTICASEN EGINDA, TRAVEL CLUB PROGRAMAKO PUNTUAK LORTUKO DITUZU

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS

EGUZKI BETAURREKOETAN 1ak

Hernani, 4 - DONOSTIA

Beren etxe kutunera bueltatu dira Argiñano eta Asegarce, "Otorduan, Karlos Argiñano" egiteko. Errezeta "goxo-goxoak" bere ohiko graziaz euskaraz erakutsiz, beasaindarra euskaldunak ez direnak ere erakartzen ari da. Ez harritu argentinaren doinua somatzen bazaio.

TXE! OTORDUETAN DENOK ADOS KARLOS DUGU BIZIPOZ

Goi sukaldaritzaren ordezkari izanik ere, mundu guztia-rengana iritsi da

Argiñano; elitismorik gabe, zuzen eta maitakorra, beti txiste bat xisteran duela. Penintsulako bazter guztietan ez ezik, Latinoamerikan ere oso ezaguna egin da, sukaldari interkontinentala bilakatzeraino. Telebista alorreko bi saririk garrantzitsuenak jaso ditu azken urteotan: "Ondas saria" eta urrezko "TP"a. Duela 10 urte hasi zen Karlos ETBn, Hasier Etxeberriak zuzendua, "Hamalau euskal sukaldari" saioan, zeinean Karlosek menu bat atontzen zuen beste zenbait sukaldarirekin batera; bi plater eta bazkal burukoa, alegia. Horren ondotik, bakarka agertzen hasi zen ETB-2ko "Menu del día"n, astelehenetik ostiralera hamar minutuz plater erraz eta merkeak erakutsiz. Etxeko andreei laguntzen zien eguneroko erosketan sasoiak sasoiko janaria aukera zezaten. Lehen ekinaldiak 1990eko otsailetik uztaile arte iraun zuen. Bigarrenak aldiz, urte bereko azarotik 1991ko utzaileraren bitartean. Ondoren, TVEra joan zen eta horren ostean, Tele Sera, Eva Argiñano arrebak bazkal burukoaren ardura zuela.

Argentinatik bueltatu berri, "jet lag" (hegazkinez bidaiatzearen sortzen den ordutegi zorabioa) delakoa oraindik gainean zuela ekin zion aurkezpenari, ohi bezain animoso, "gogo bizia neukan euskaraz saio bat egiteko eta, benetan diotsuet, dardarka nago oraintxe" esan

zuen Karlosek hunkitua. "Ez dut inoiz ahaztuko gainera, nire tokia sukaldean dagoela, zartagia, antxoak, berdelak, legatz artean. Beste guztiarekin bai, baina janari kontuekin ez nabil adar joka, esaten dudana guztia egia da. 3.500 saio egin ditugu guztira, guk, diot, daukadan lantalde bikainarekin edozer egin daitekeelako".

Telebistaren kontua afari batean hasi zen, hotela eraikitzeak jabetzea 9 hilabetez itxi behar zuten garaian. "Josu Erguin, Joan Manuel Serrat eta hirurok goizeko 5ak arte txistetan aritu ginen. Eta orduan, ezetz txiste liburu bat atera

bota zidaten; nik ordea, beste gauza bat proposatu nien, sukaldaritzaren saio bat egingo nuela, alegia. Eta handik gutxira Josu Erguinekin hordagoa onartu eta saioa taxutzen hasi ginen".

SUKALDEAN ADISKIDETUZ.

Azkenaldian, Asegarce eta ETBren artean aspaldi hoztuta zeuden harremanak osteraren ostean epeldu dira. Pilotaren kontuarekin Aspe eta Asegarce eztabaidan ari zirela, Argiñanoren gaia atera zen eta nahiko azkar gauzatu zen akordioa. Adiskidetzak benetakoa dirudi eta Asegarcekoak irrikitan daude ETBn gauza gehiago egi-

■ "Otorduan" egunero ematen da: eguerdiko "Gaur egun"en ostean eta 20:15etan.

teko; ETBkoen aldetik ere jarrera irekia dago. Litekeena beraz, epe erdira saio gehiago lotzea. "Menu del dia' hasierazenean hasieratik oso harrera ona izan zuen, eta gu txiki utzi bagintuen ere, orain etxera itzuli da, eta guretzat luxu bat da halako komunikatzaile bat ETBn aritzea, euskaraz, gainera" esan zuen Bingen Zupiria ETBko zuzendariak. Horren harira, jakinmina zegoen Karlosek euskaraz gazteleraz adinako hitz-jarioa izango zuen ala ez ikusteko, "badira euskaraz ni baino hobeto moldatuko liratekeen sukaldariak, baina badira ere ilehori begi urdinak eta morroskoagoak. Nik behinik behin, betidanik egin dut euskaraz, etxean". Hasier Etxeberria ETBko kazetari eta idazleak dioenez "hamar urtetan izugarri hobetu du bere euskara Karlosek. Nabaritzen zaio denbora hone-tan sei seme-alabekin euskaraz mintzatu dela".

Grabazioak ez dira Zarauzko jatetxe-hotelean egiten, Urnietan Asegarcek duen baserri-estudioan baizik. Bertan dago kutunki zaintzen duen baratza. Saioaren berrikuntza nagusia kamera txiki baten erabilera da, urtaro edo garai bakoitzeko igali, landare, leka eta barazkiak nola hazten diren ikusteko aukera ematen duena. Errezeta bat eginez, haragi, barazki, fruta eta arrainak nondik datozen, erosteko eta jateko sasoirik onena zein den, eta bata bestearengandik bereizten jakitea azaltzen du. Halaber, plateren arteko atseden uneak baliatuz, telefonoz lagunen batekin edo zerbait galdegin nahi dion norbaitekin solastatzen da.

ETB-1en hastearekin batera, Argentinako telebistan ere egunero abiarazi du

■ Argiñano eta Bingen Zupiria ETBko zuzendaria saio berria aurkezten.

bere saioa Karlosek. "ETB Sat-en presentzia gehitu egin behar da bertan, La Pampa eta Mar de Platan dezente ikusten bada ere, TVG Galiziako telebista da jarraituena. Argentinari bosgarren eskualde galiziarra deitzen diote". Erre-

Izan ere, janari izen eta esamolde ezberdinak dituzte, "izen bitxiak daude bertan, esate baterako, bainak, 'chachak' dira, babarrunak, 'porotos', ilarrak, 'arbejas', alkatxofa, 'alcaucin', piperra, 'aji', kalabazina, 'zucchini', txerria, 'chancho', eta abar. Euskaldunoi berriz, egoskor-rrak ('cabeza du-ras') eta ausartak ('hombres de valor') deitzen digute". Karlos gehien harritu duena ordea, han kalean

□ Seme-alabekin euskaraz mintzatzean, hamar urtetan asko hobetu du bere euskara Karlosek. Txukun dabil orain

zetak egiteko "hango erara moldatzen naiz. Hasteko, argentinarrak urtean 65 kilo haragi jaten dute, eta arraina ia batere ez, 2 kilo urtean. Euskaldunok berriz, guztiz kontrakoa. Pasta ere oso sartua dago, italiar jatorrizko jende dezente dago-eta". Hargatik, ez da gazteleraz mintzatzen, argentinarrak baizik.

edozein tokitan ikusten den lanbide bat izan da, "zakur zaintzaileak. Umezainak balira bezala, gazteek 20 edo 25 zakur eramaten dituzte denak batera lokarriekin helduta; hor behintzat ez dituzte jaten, Tailandian bezala" ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ VIA DIGITAL KATEAREN EZUSTEKO GORAKADA

Kili kolo hasi bazen ere, azken urtean %70eko igoera ikusgarria izan du Via digital kateak, milioi erdi abonatu erdietsiz. Futbola eta zinema eskaintza anitza dira katearen indarguneak, baita irudiaren kalitatea ere. Guztira, bi milioi inguru ikusle du, 55 urtetik beherrako hiritarrak, batez beste programa-zioaren ordu bat ikusten dutenak ●

■ SAREAN GUSTURAGO TELEBISTA IKUSTEN BAINO

Estatu Batuetan 9 eta 17 urte arteko gazteen bi herenak nahiago du Interneten nabigatu telebista ikusi baino. Irla bakarti batera eramango luketen gauzarik preziatuena Internet duen ordenadorea litzateke. Batez beste, astean 10,5 orduz aritzen dira sarean. Orain gurasoak pornografia eta drogetan murgilduko diren beldur dira ●

■ EITB-KO AUDIENTZIA GEHITU EGIN DA

Bere azken emaitzak hobetu ditu EITBk. Hori da behintzat, EGMren azken audientzia neurketan ikusi ahal izan dena. Halaxe, irrati eta telebista batuta, orain 68.000 ikus-entzule gehiago ditu iazko azken hiru hilabete-ekiko, 1.332.000ra helduz. EGMko neurketa inkesten bidez egiten da eta Sofres-ekoa baino fidagarriagoa da ●

Ez dago hirugarren mundura joan beharrik laguntzeko. Hori da behintzat, Radio Euskadiko zenbait saioaren baitan gizarte talde eta GKEk diotena, gizarte gaiak berri bilakatuz.

GIZARTE GAIAK HAMAIKAKORA

Garai zailak dira elkartasunarentzat. Egungo mundu aztoratuan indibidualismo gordina da nagusi. Arazoak larriagotuz doazela dirudi eta gizarte taldeek esku bete lan dute; arrazakeria, hiesa, bazterketa, droga, kutsadura, eta hori gutxi balitz, Hirugarren Mundua. Zorionez, elkartasun zantzuak agerikoak dira gurean. Hedabideetan baina, ez zaie merezi bezalako tokirik egiten, nahiz eta gizarte gaiak entzuleen artean interesa piztu. Horra hor, Roge Blascoren "La casa de la palabra" irratsaioa, zeharka halako aferak ukitzen dituen. Halaxe, dozena bat gizarte talde eta Gobernu Kanpoko Erakundeen partaidetza dutela, halako kontuak emankizun ezberdinetan banatzea hobetsi dute Radio Euskadin, saio jakin batean baino oihartzun handiagoa izango dutelakoan.

■ Saioetan aritzen diren gizarte taldeetako ordezkariak.

Egin dezagun errepasoa: Felix Linaren "Euskal grafitti" n astelehenetan, Gorka Andrada aritzen da hirugarren munduko auziak plazaratuz. Asteazkenean, Alberto Letonak Europako estaturik gabeko herrien berri ematen du. Ostegu-

netan emakumeek dituzten erronken inguruan aritzen dira. Egun berean, Uxue Beloki soziologoak "Boulevard" magazinean dihardu erakunde publikoek gizarte bazterketari konponbide bat eman diezaieten. Pedro Garcia Larraganen asteguneko "En profundidad" solasaldian, pobrezia, legez kanpoko emigrazioa eta halakoak dituzte mintzagai. "Hagase la luz" asteburuko saio goiztiarrean aldiz, Euskal Herriko nekazari munduak dituen zailtasunak azaleratzen ditu Josu Butronek. Igande goizetan, eztabaida bat uhineratzen

da gizarte gaien inguruan, kutsu politikoa duten kontuak saihestuz. "La montaña Mágica" Iratxe Fresnedak zuzendua, badu GKEei eskainitako zati bat, pertsona eta talde baztertuei ahotsa emateko

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

Beatriz Arana

"Eguzki ero" magazinean parte hartzen du Eguzki Irratian.

"Iruñeko udalaren diru publikoaren xahuketa salatzen dugu"

Sortzez irundarra den Beatrizek 10 urte daramatza Iruñean. Barañaingo ikastetxean irakasle lanak denbora franko kentzen badio ere, ahal duenean irratian dihardu gogo biziz. Halaxe, goizeko magazinaren barruan "Porlana buruan eta txikitu mundua" egiten du, "Iruñeko udalaren espekulazioa eta diru publikoaren xahuketa salatu nahi dugu. Merkatalguneak nonahi, kongresu jauregiak eta

ez dira jendearendako, poltsiko batzuk betetzeko baizik. Munduan dagoen joerarekin lotzen dugu, kapitalismo gordinaren adierazle. Arga ibaiaren kontua ere gaitzetsi dugu, garbitzearen aitzakiarekin ibaia suntsitu dute eta". Geroari begira, jendea mugiaraztea dute xede. "Aritzen gara karrikara mikroekin ateratzen edo irrattira dei diezaguten esanez, baina bost axola zaiela dirudi" ●

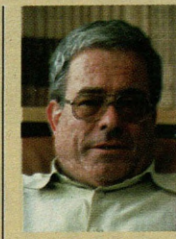
B a g a k

■ **"HI BIZI HAIZ HI"KO ENKANTE BITXIA**

Bildu duten 590.000 pezetekin (23.600 libera inguru) Hondurasen serigrafia tailer bat antolatuko dute hiesak gaixotuta dauden gazteek bertan lan egin dezaten. Eskainitako gauzen artean denetik egon da, esaterako, zortzi lagunek 81.500 ordaindu dute Alaves eta Athleticen entrenatzaileekin entrenatzeagatik. Edota, Aranzadi Zientzia elkar-teak eskainitakoa: egun itxita dagoen Ekaingo kobazuloa bisitatzeko ia 80.000 pezeta ordaindu dute. Juan Carlos Perezen diskografia osoaren truke aldiz, 65.000 pezeta. Aste Santua dela-eta, maiatzean izango da hurrengo enkantea ●

BILBO apirilaren 12tik 16ra
"Galileo"
Bertold Brecht-en antzerki lana ikusteko aukera dago igandea bitarte.
Ayala Antzokia
20:00

ZARAUTZ apirilak 13
Solasaldia
Mikel Sorauren historiagileak "Historia de Navarra, el Estado Vasco" liburua aurkeztuko du.
Sanz Enea
20:00

LASARTE-ORIA apirilak 18
Josu Iztueta
Tolosar bidaiariaren solasaldiak hamaika zoko eta kultura ezagutzeko aukera eskainiko du.
Jalgi Kafe Antzokia
20:30

GOTAIRE-IRABARNE apirilaren 14tik 16ra
Xiru 11
Makina bat ekitaldi dago iragarrita hiru egunetarako. Besteak beste hauek izango dira: René Martinez, Maddi Oihenart, Mixel Arotze, Mixel Etxekopar, Beñat Achiary, Josanton Artze.

BARAKALDO apirilak 14
Dantza
Euskal koreografo berrien IV. erakustaldia izango da.
Barakaldo Antzokia
20:00

BERGARA apirilak 15
Doctor Deseo
Disco berria kaleratu berria du Bilboko laukoteak. Honetako eta aurreko abesti ezagunekin osatuko du erreperitorioa.
Jam aretoa

OIARTZUN apirilak 14
Etsalak
Lekeitiarren disko berriaren zuzeneko grabaketa egingo da.
Pagoa aretoa
23:00

GASTEIZ apirilak 15
Prudentzio Deuna-Estibalizko Ama bertso saria.
Asier Iriondo, Zigor Enbeita, Nagore Soroa, Asier Otamendi, Oihane Perea eta Rikardo Gonzalez de Durana izango dira finalean.
Florida Kultur Etxea
19:00

GOIZUETA apirilak 16
Nafarroako Bertsolari Txapelketako finala
Aurtengo txapela noten burura joango da?
Pilotalekua

ALTZAI apirilak 16
Maskarada
Hilarekin batera amaituko da aurtur maskaraden egitaraua. Hiru emanaldi baino ez dira geratzen.

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

Landareen eginkizun nagusia da fruituak ematea loretu ondoren. Lore eme guztiak ez dira, ordea, berdin ernaltzen: batzuk haizearen bidez egiten dute, besteek intsektuen bitartez.

LOREZ JANTZIAK

Udaberriko txanpa hartzean udazkeneko lehen izoztera arteko tarteari ahal den etekin onena kentzea da landare gehienek asmoa. Ihartzeari, ihartu ordez akabatu edo hil esan beharko ote nuke? Bo... ihartzeari landareek dioten errespetuagatik, badaezpada ere, urteko eginkizun garrantzitsuena fruituak ematea dute. Eta artaburu batzuk ez bezala, fruituak lorea behar du aurretik. Urte guztiko punta-puntako unerik bada, lorealdia denez, hau noiz zabaldu aukeratzen izaten dute lana.

Garaiaz gain, nolako lorea garatu da beste buruhaustea. Honetan landare familia edo koadrila bakoitzak moda bat du

hautatua. Fruitua emango duen lore emea ernalduko duen arraren polena nola

barreiatu da hautuaren gakoa. Barreiatzaile haizea duten landareek lorearen itxura ahaztu eta polen asko ekoiztera bideratzen dute energia. Polena zabaltzeko intsektuen laguntza ezinbestekotzat jotzen duten landareek, aldiz, polen guxtiago ekoiztu eta bere kemenak intsektuak erakartzen xahutzen dituzte, kolore biziz jantzitako lore handi ikusgarriak eta usain edo kirats dotorez hornituak emanez. Honetan ere alde ederra dago pinua, haritza edo belarren lore ia ikustezinetatik, mendi eta belazeak margoz eta usainez betetzen dituzten landare harroputzetara. Harroputzak ala azkarrak? ●

♦ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Gaixotasun kutxagarriak murriztu egin dira 1986tik. Azken hamar urteetan ez da polio eta difteria kasurik izan. Egun nabarmenenak, ordea, gripea, pneumonia eta tuberkulosia dira.

DIFTERIA ETA POLIOA DESAGERTU

Espainian ez da ikusi difteriako kasurik ezta poliomielitiseko kasurik ere 1990. urtetik, eta deklaraturako paludismo edo malaria kasu guztiak kanpotik inportatuak izan ziren. Osasun Publiko eta Administrazio Sanitarioko Espainiako Elkarteak (SESPAsek) argitaraturako txostenak bereziki nabarmentzen du gaixotasun kutsagarriek 1986tik Espainian jasan duten beherakada, 2000. urterako Osasunaren Munduko Erakundearekin (OMErekin) sinaturako helburuen arabera. Helburu horien artean azpimarratzekoa da poliomieltis, difteria eta paludismoko kasu autoktonoak, hau da, bertan sortutakoak, desagertzeko hartutako kon-

promisoa nola bete den. Gaixotasun horiek desagertu diren arren, oraindik ere deklaritzen dira elgorriaren eta parotiditisaren kasuak, joera beheranzkoa izan

arren, erabat, azken urteotan.

Behaketa-sisteman sartu ziren beste gaixotasun batzuetara pasatuz (esate baterako, sortzetiko sifilia, jaioberrien tetanoa eta sortzetiko errubeola), sortzetiko errubeolaren kasu bakarra deklaratu da 1997. urtetik aurrera, eta heredaturako sifiliaren hamar kasu (bost 1997an eta beste bost 1998an). Gaixotasun kutsagarrien artean, intzidentzi tasarik altuenak arnas infekzio akutuei, gripe eta pneumoniei dagokie, tuberkulosiaz gain; azkenean gaitz horiek oraindik ere arazo larria izaten jarraitzen du, HIESarekin duen harremanagatik eta tratamenduan agertu diren multierresistentziengatik ●

♦ JABIER AGIRRE

Ihesi

Bentara noa bentatik nator

Granada etxea: alpargatarik ez baina amuarrainak bai

Gure mendietan barreiatutik, bide bazterren zaindari, badira denboraren joanari aurre egin ezin izan dioten bentak. Garai batean babesia eta jan-edana eskaintzen zizkieten bidaiariari, baina egun batez bertako bizilagunek bizimodu hobea bilatu nahian edo, etxea utzi eta bideak isiltasunean geratu ziren ostera. Badira, aitzitik, garai modernoetara ongi egokitu diren beste batzuk eta, oraingoan, horietako bati egin diogu bisita.

■ Errezilgo Granada baserrian jaio zen "Basarri" bertsolaria.

ASIER AGIRRESARROBE

■ Baserria erabat berrituta eta alboan Jose Urbieta etxeko jabea.

Errezilgo Beamako lurretan dago Granada izeneko etxea, malda gogorreko mendiz alde guztietatik inguratua, erreka zulo batean gordea. Etxea ikusi nahi baduzu bertara hurbildu beharko duzu. Beste zenbait benta ere badu inguruan, Iturriotzekoa, Etumetakoa, Erdoiztakoa, Santa Engrazikoa... Asteasuko Andazarrate atzean utzita, Iturriotzetik behera, porlanezko bide estu eta arras maldatsuak bentaraino eramanez gaitu. Han, etxe aurrean, errekatxoaren ondoan, utzi dugu autoa

(210 m). Etxe ederra da oso, erabat berritua dago, bere xarma gorde du baina. Pareta zuriekin kon-

trastea, egurrezko ate, leiho eta balkoiak ditu. Eta horietatik gustu handiz jarritako oihaltzurizko gortinatxoak ikus ahal dira. Atarian, "Granada" izena grabaturik, eta honako hitzak: "Etxe honetan jaio zen Iñaki Eizmendi 'Basarri' 1913-11-27". Salda hartzeraz sartu gara barrura eta salda beroaren lurrunean, Jose Urbieta etxeko nagusiarekin aritu gara solasean.

Granada duela 60 bat urte erosi zion Joseren aitak Iñaki Eizmendi "Basarri" zenaren familiari. Orduan ere, Granada taberna omen zen, eta apretak saltzen zituzten bertan. Urte horietan guztietan hainbat aldiz berritu eta konpondu dute etxea, baina berrikuntza nagusia orain bi urte egin da, gaurko itxura ederra eman diona. Orain taberna eta jangela zabalak betetzen du lehen behien ukuilua zena. Atsegin eta baketsua etxearen atzealdean dagoen amuarrain-haztegian dituzten pieza ederren bat frijituta dastatzeko. Zoaz, zoaz bertara eta zeuk ikusi... Egun, behiak, ardiak, oiloak eta gainerakoak, beste eraikuntza batean dituzte.

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ **Gazume eta Erdoizta baserria.**

Lehen inguruko baserrietako jendeak jotzen zuen bertara, oinez ez bazen astoarekin. Ez baitzegoen oraingo biderik. Aiako Altzuruzelaira joaten ziren han Tolosarako autobusa hartzeko, bertan enkarguak egin eta arratsean etxera itzultzeko. Gainera jende asko pasatzen omen zen Granadatik, Aiatik Azpeitiara joateko.

Josek berak izan zuen amuarrainak hazteko ideia. Garai batean errota bat zegoen tokian, etxetik gertu, presatxo batean jarri zituen amuarrain txikiak eta gaur asko ditu. Ikatza egiten ere ibiltzen zen, eta Zarautzera eramaten zuen Mariano Iribar banatzaileari saltzeko, kiloko hiru pezetan, eta Tolosara eta Lasaura ere eramane ohi zuen mandazainen laguntzaz. Tabernaren sarreran hain justu, Joseren argazki zahar bat ikus daiteke paretan, txondorraren gainean ikatza egiten.

Erdoiztan ibili zen eskolan, baina

denek alde egin zuten handik, eta orain biztanle bakarra dauka. Jaietara, aldiz, Aiara joaten ziren, eta nola ez, Ernioko erromeriara. Eguraldi ederra bazen, salda hartu eta zapatak kaxan hartuta joaten omen ziren. Jakina, guk ez ditugu zapatak kaxan eramango, baina joango gara, bai, Granada gaineko mendi horiek eza-gutzera. Josek horretarako erabiltzen zituzten bideen nondik-norakoak azaldu dizkigu, eta agurtu ondoren, hemengo amuarrainak probatzera itzuliko gara

esatearekin batera utzi dugu Granada erreka benta.

Izan ere, goiz da oraindik, baina eguzkia zeruan altu dago jada. Beraz, motxila bizkarrean eta makila eskuan, etxearen aurrez aurre dagoen oilategi parean, belardi biziki maldatsuan gora abiatu gara, belardiaren puntu altuenera iritsi arte. Hor ateka bat topatu dugu eta bertatik basoan barneratu gara, berriaz belardi batera ateratzeko, zaindu gabea oraingoan. Bide garbirik gabe, belar luze, ote eta garo artetik, Erdoizta gainera ateratu gara (453 m). Bertako eliza bitxia, borobila berau, itxita dago. Igandetan meza izaten da zortzietan, apaiza Aizarnatik etortzen da eta lauzpabost lagun biltzen dira bertan. Festak San Isidro egunean izaten dira, maiatzaren 15ean. Orduan itzultzen zaio aitzina izan zuen bizitzara. Ondoko baserrian bakarrik

■ **Komisolatzaoko gurutzea.**

■ **Ikatzik onena artearena**

Ikazkin guztiak ados omen dira ikatza egiteko egur onena artearena dela esatean. Egurra ikatz bihurtzean izugarri txikitzen da, horregatik txondor bat egiterakoan egur asko pilatu beharra dago. Lau bat kilo egur behar dira ikatz kilo bat lortzeko, zuhaitzak ur asko baitu, eta ikaragarritzko lana da tonaka egur biltzea basoan, enbor, adar eta adaxka artean, eta gero horiek guztiak eramatea gainera. Ikazkinak egurra basoaren argiune batera eramane eta bertan altxatzen du txondorra. Leku horri "plaza" edo "txondor-plaza" deitzen zaio. Lanean hasteko, borobil bat markatu behar da eta ardatza izango den haga bat jarri erdian. Haga hori kentzean, berak uzten duen

zuloa txondorraren tximinia izango da. Gero egurra geruzaka kokatzen da: lehenengo lodia, gero erdikoa eta azkenik adar txikiak. Enborren artean geratzen diren tartetxoak egur puska txikiekin betetzen dira, sua sobera bizkorraziko lukeen hutsunerik ez uzteko, honela egurra poliki berotzen eta egosten baita, surik hartu gabe. Egur pila egina dagoelarik, orbelez eta lurrez estali eta erdiko haga kentzen zaio. Hortik ematen zaio sua txondorrari eta airea sartzeko zulo batzuk ere egiten zaizkio. Azkenik egun batzuk itxaron beharra dago egurra ikatz bihurtu arte, baina txondorrari gainetik begirik kendu gabe noski ●

■ Erdoizta auzoko ermita borobila itxita dago.

bizi den gizon atsegina atarian aurkitu dugu, udaberriko eguzki gozotan, zakurra hanketan etzanda duela eta berarekin egin dugu hurrengo ordu erdia, berriketan. "Ni hemen gustura nago, hau osasuna da, oxigeno ederra" dio berak. "Kalean asko ibilitakoa naiz, baina baserrirako afizioa nuen. Tailer batean lan egiten nuen baina nik kontua eskatu eta baserrian nahi nuen egon. Dena ekartzen didate hona, ogia, janaria, pent-sua... baina denek alde egin dute". Garai batean hogeita hamar bat haur ibiltzen ziren Erdoiztako eskolan.

Erdoiztako biztanle bakarrak erakutsitako pistatik gora jo dugu, baserriaren aurrean dagoen iturri ederraren eskuine-tik pasaz, eta honela heldu gara Komisolatzako gurutzera (612 m). Hemendik, ezkerrean dagoen Indoren gailurra (758 m), ehiza postu zatar zenbaiten artetik igaroz, hamar minuturen buruan hartu dugu. Granada ez da inondik ere ikusten, zulo-zuloan gelditu da. Gustura segituko genuke hemen, eguzkiaren epelean, baina oraindik bide luzea dugu aurretik. Hemendik aurrera gainez gain joan gara, lepora jaitsi eta tontorrak igo, pago artean noizbehinka, Lawson altzifre ilunen ondotik batzuetan, alertzeen alboan bes-teetan, bizkarrez bizkar, Mendibeltzaren tontor zabal eta garbira heldu arte (963 m). Eta begien aurrean Ernio ezaguna azaldu zaigu, eta bere magalean, Zelatun. Hemendik Gazumera iristeak beste bost minutu besterik ez digu kendu (996 m). Urrutian Aralar ikus daiteke lanbro arte-

an, Aizkorriko paretak eta beste aldera, Izarraitz. Gazume tontorretik behera, Gazumeazpiko artzain-txabolara heldu garenean, gaur ehiztari-txabola bihurtua, bidea utzi eta ezke-

rrerantz eta beherantz egin dugu basoan sartuz, biderik gabe baina pagadi gar-bian, Arburu etxolaraino. Zati honetan adi-adi ibili gara, orientazio egokia mantentzeko. Iparrorratza erabiltzea lagungarri gerta dakizuke. Arburun zakur zaunkak besterik ez ditugu entzun. Itxituraz josia dago txabola. Bertaraino iristen den pistan behera, nartzisoz apaindutako zelaia alde banatara, seinalaturiko Belaunburu tumulua atzean utzi, eta las-ter porlanezko bidera atera gara. Kotxez egin dugun bide beretik, Agerre eta Etxe-berri baserri ederretatik igaroz, Granada-ra jaistea besterik ez zaigu geratzen ●

◆ MUSKILDA TELLABIDE

■ Etxeberri baserria ibilaldiaren amaieran.

Gurutzegrama

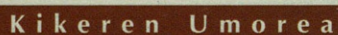
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										

EZKER ESKUIN

1.- Elkarlana. 2.- Jaso, altxa. Zango-atal. 3.- Igarriak.
4.- Gelaren erdian. Heldu. Lehenengoa. 5.- Nortasun Agiri
Nazionala. Potasioa. Bokala. Ez eme. 6.- Isolaturik bizi den
erlijiosoa. 7.- Nitrogenoa. Infin., kendu. Euskal atzizkia.
8.- Zital. Boroa. Sufrea. 9.- Txakur. Barazki-mota.
10.- Mendiko atea. Moztu.

1.- Aurrenekoa. 2.- Nafarroa eta Gipuzkoako mendialdea. Ardi hitz elkarketan. 3.- Nauka. Ba...; jakingo banu. Bokala. 4.- Akabo. Elizkizunak. 5.- Ikerketa. 6.- Bizkaiko herria. Tona. Joan aditzaren erroa. 7.- Bokala. Sarrerak. Egile atzizkia. 8.- Hots baten altuera. Automata. 9.- Nafarroako herria. Jardun. Musika nota. 10.- Turkiako hiriburua. Nortasun.izaera.

Letra Zopa

Aurki itzazu
letra zopa
honetan
medikun-
tzarekin
lotutako 8
hitz.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Gurutzegrama

B	U	R	D	I	U	N	T	Z	A	L	I	A	P	N	A
A	G	E	K	I	U	I	A	D	R	R	A	S	K	J	K
L	B	A	E	G	N	A	O	R	R	E	R	A	U	K	Z
T	R	P	O	E	R	O	I	A	B	O	N	E	D	E	A
Z	E	A	I	E	K	O	I	T	B	I	H	I	E	A	I
E	G	I	T	A	G	R	O	U	A	E	I	E	A	K	A
M	N	A	S	I	R	A	B	I	A	G	A	I	L	A	N

Hitz Gezidunak

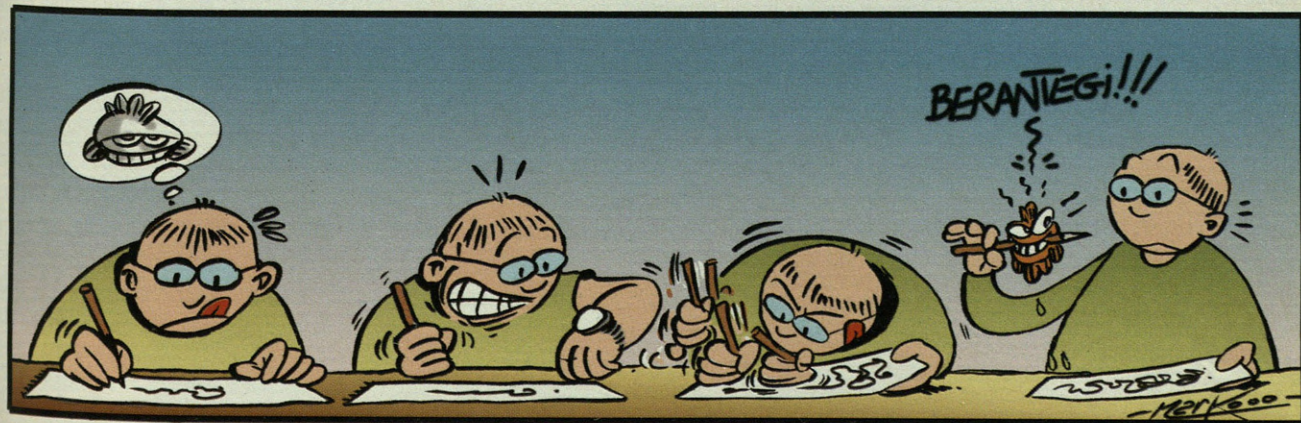
	Adiskidea	▼	Infin., galdu	▼	Altuerak	▼	Alderdi espainiarra	▼	Iparre-tarrak
	Zerbaki bakoiti		Meatzea		Zaborrak		Seguru		
	►		▼		▼		▼		▼
	Gela-zaindari	►					Potasioa	►	
	Abizena						Lurralde		
Sakonera handikoak	▼	Garra	►	▼	Gizon izena	►		▼	Pl., abere belarjalea
Izena		Zuhaitz-mota			Mutikoa				
►		▼			Musulmana	►	▼		▼
					Karrika				
Katuaren ume	►				▼		Kontso. errep.	►	
Lokarria							Jasoa		
►				Ataurre	►		▼	500	►
				Bokala				Sarrera	
Sodioa	►		Janari	►	▼			▼	
Jaurtigaia			Interjekzioa						
►			▼	Ald., egile atzizkia	►		Zaia	►	
				Lehenengo			Tona		
Portua	►		▼		Kanpo	►	▼	Euskaraz eta kitto!	►

Pertsonaia: EEnpresari eta politikari bizkaitarra (1857-1936)

Denborapasak: LUMA • Umorea KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

JOSE IGNAZIO ANSORENA

TXALO PIN TXALO

Eguneroko bizimoduan natural eta berezko iruditzen zaizkigun kontu asko ikasiak dira. Maitasunezko musuak, artegatasun imintzioak, begiraden jokoak, irribarreen erabilera... ez dira lege unibertsal baten aginduak, baizik eta gu sortu aurretik sistema kulturalak aukeratutako bideak eta txikitandik, isil-misilka, geure izaeretan itsatsitakoak. Horien artean ere, txaloak.

Ume txikien aurreneko txaloak ederrak dira. Bereziki inguruko helduentzat. Galdutako haurtzaroko bozkario beteak gogorarazten dizkigute. Umearentzat ia aurreneko ikasketa da eta atsegi-na gertatzen zaio (horrelako asko izango ahal ditu bizitzan!). Baina ez erraza. Bi eskuak batera astindu beharra, elkar topatu, zaratatxoa sortu, erritmoz gainera... Tradizioak, irakaste bide hori gustagarriago bihurtzeko, abestiak eta jolasak asmatu ditu: "txalo pin txalo, txalo badago..."

HAURREK, koskortzen hasi berritan, txaloen ikasbidea ondo gogoan dutelako edo, erabilera ere poliki mugatzen dute. Ez diote edozein kontu inozori txalorik eskainiko. Benetako alegrantziaz, erraietako pozak eskatzen dienean, konturatu ere egin gabe, lehertu egingo zaie esku ahurretan txaloa. Esaterako, beraientzako filmeetan, korapilo dramatikoak askatzen denean eta azkenean "zintzoak" garaipena lortuko duela ikusten denean, orduantxe entzuten dira txalo ozen, sintetiko eta benetakoak. Laburrak izango dira, hala ere. Txinpartaren parekoak. Eta berehala eskaera goria dakarren isiltasuna: "jarrai, segi, orain arte ondo aritu zara, gehiago nahi dut..."

Helduen artean, guztiz desberdina da txaloen kontua. Kortesia publikoaren legeetan sartu den "arau" bat da. Jendaurreko ekitaldien kodean itsatsita dagoen betebeharra da txaloa eta sentimendu pertsonaletarako bide estu samarra uzten du. Artistak edo agintariak, pertsona publikoak, benetako itsusikeria egin behar du txaloei dagoen tartean isiltasuna aurkitzeko edo purrustadazko erantzuna jasotzeko. Helduok badakigu gutxieneko txalo batzuk egin behar direla, agertu denari erabateko arbuia eta azaldu nahi ez badiogu behintzat. Alegia, "eskas" kalifikazioa emateko ere, txalo labur hotzak egin behar dira. Eta hortik gora hainbat modu eta maila desberdin aurki daiteke.

Hortxe aurkitzen dugu gehienetan gure txalo kulturalan norbanakoaren izaera. Niretzat mingarrienak "Benitopurganteak" dira (gure etxean "Benitoren purga" esaldiak zentzu berezia du:

hartu baino lehenago eragina sentitu omen zuen Benitok). Txalo objektuak bere jarduna amaitu aurretik txalo beroan hasten dira, ekitaldiaren amaiera eta berarekin duen oihartzuntxoaren bortitzean moztuz. Hauen artean "Bravo!" garrasia egin zaleak dira arriskutsuenak. Maltza honek ere topa daitezke "betiereko" gehienak, nahiz eta guztiz bat ez datozen. "Betierekoek" txaloa luzatu eta luzatu egiten dute, sendagileak esku-gimnasia agindu balie bezala, eta noiz edo noiz egunkarietan irakurtzen diren berri bitxietan agertzea lortzen dute: "Hogeita hamazazpi minutuko txaloaldia Txoritokitako Auditorium-ean Memelini tenoreari".

Beste muturrean "besamotz faltsuak" ditugu. Ordainduta ere, ez zaie txalo imintziorik kentzen. Zerueta Jainkoak aingeruen korua entzuteko eskuineko lekua eskainiko balie, aurkituko lioke te akatsik. Beraiek, ustez, badakite benetan onaz zer den, inoiz topatzen ez badute ere. Baina inongo onarpenik merezi ez duten erdipurdiko txororhiek ez dituzte engainatuko alajaina!

"Txaloitsuak" asko dira: emanaldia ikusi edo entzun aurretik, erabakita dutenaren arabera txalo egin edo ez ibiltzen direnak. Gustuko izan behar duten jarduna denez (prestigioa ematen duelako, halakok esan duelako, sona izugarria dakarrelako, denek ontzat dutelako...) txalo handia egingo diote, beren adimenak edo sentimenduek diotenari erreparatu ere egin gabe.

BESTELAKO tankera asko bila genitzake txalogileen artean. Baina irakurlearen eskuetan utziko dut lan hori, nahi badu noski. Azken batean, horixe da garrantzitsua: norberak ere irakurri, ikusi, entzun, ukitu, dastatu duen horretatik bidaia pertsonalean hastea. Bizitzan, txaloetan bezala, kontu askotan gertatzen baita: batzuk batere eman nahi ez eta besteek errazegi eta gehiegi eman. Gorde dezagun haurtxoen benekotasuna txaloak nori, noiz eta nola eman erabakitzeko, eta eman diezaiegun gizarte arauetako dagoen errespetua, gehiago ez.

Azken urteetan, harrituta ikusi dut zabalzen ari den ohitura berezi bat: omenduak, artistak, txalotuak berak txaloak itzultzen dizkio txalotzen duen publikoari. "Txaloen espirala". Hau ere arrisku handikoa eta, dudarik gabe, azken boladetan gizartearen itsatsi den "zurikeria"ren ondorioa. Txaloak jasotzen ere jakin behar da. Eta asko ez dira eskaintzen zaien txaloa ondo hartzen auzartzen. Merezi ez duten seinale ●

"Jendaurreko ekitaldien kodean itsatsita dagoen betebeharra da txaloa eta sentimendu pertsonaletarako bide estu samarra uzten du. Artistak edo agintariak, pertsona publikoak, benetako itsusikeria egin behar du txaloei dagoen tartean isiltasuna aurkitzeko edo purrustadazko erantzuna jasotzeko. Helduok badakigu gutxieneko txalo batzuk egin behar direla"

ARGIAren Eskaintzak

Kultura merkeago erosiz, Euskal Herriko Astekaria sendotu

Aukera Berezia Zuretzat

Bidalketa gasturik gabe etxean jasoko duzu

Euskal Herriko Oritzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Bereziatarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio Edo Argibide Gehiago Nahi Baduzu, Deitu Gure Telefonora
Edo Ondoko Laukia Bete Ondoan, Bidali Gure Helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria